

การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิดกรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหา
สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ : ศิลปะจินตทัศน์

พฤษภาคม 2558

การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิดกรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหา
สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ : ศิลปะจินตทัศน์

พฤษภาคม 2558

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิดกรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหา
สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน

บทคัดย่อ
ของ
ณัฐวุฒิ แสงอ่อน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ : ศิลปะจินตทัศน์

พฤษภาคม 2558

ณัฐวุฒิ แสงอ่อน. (2558). การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิดกรณีศึกษา เจตคติต่อ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน. ปรินทิพพานิช ศป.ม.

(ทัศนศิลป์ : ศิลปะจินตทัศน์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการควบคุม รองศาสตราจารย์ สมศักดิ์ วาลาวลัย, รองศาสตราจารย์ กมล เผ่าสวัสดิ์

จากการศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิดกรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน เป็นการศึกษาเพื่อนำแนวความคิดไปสู่สร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะเชิงแนวคิดใช้เป็นเครื่องมือชี้ชวนให้ผู้ชมงานได้ตระหนักและเข้าใจถึงความสำคัญต่อสภาวะปัญหา ที่ปกติแล้ว หลายคนจะเห็นว่าปัญหาคือสภาวะเชิงลบ พยายามจะหลีกเลี่ยงและหนีปัญหา งาน สรรค์สร้างชุดนี้จะตั้งคำถามกับผู้ ชม ว่าที่จริงแล้วปัญหาเป็นสภาวะเชิงลบจริง รึไม่ หรือเพื่อให้ผู้ ชมได้ตระหนักว่า มนุษย์กับปัญหาเป็นสิ่งที่อยู่ร่วมกัน และมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน โดยตัวผลงานเองไม่ได้มีกรอบความคิดชี้แนะให้ผู้ ชมเชื่อ หรือคล้อยตามสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการ หากแต่ เป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้ชมมีโอกาส ได้จินตนาการไปกับผลงานสร้างสรรค์ ใช้ความคิด ความรู้สึก จากประสบการณ์เฉพาะตัวของแต่ละคนที่มีต่อสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน

THE STUDY AND CREATION CONCEPTUAL ART: IN CONTEXT OF ATTITUDES TOWARDS
ENVIRONMENTAL PROBLEMS IN TODAY'S URBAN SOCIETY ARE MAN-MADE

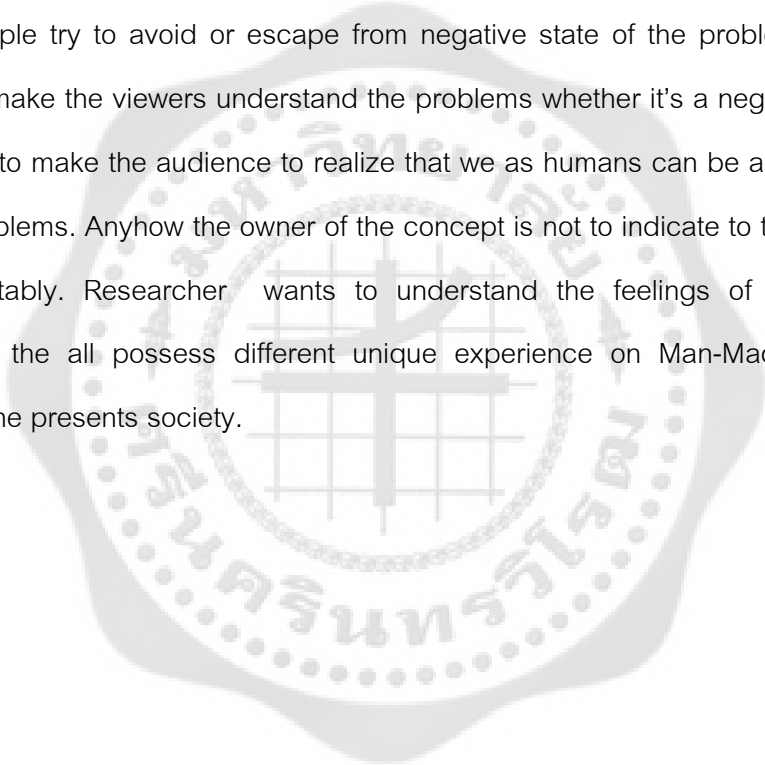

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Fine Art and Applied Art Degree in Imagine Art
at Srinakharinwirot University

November 2015

Nattawoot Sangorn. (2015). *The Study and Creation Conceptual Art in Context of Attitudes Towards Environmental Problems in Today's Urban Society are Man-Made*. Master thesis, M.F.A. (Imagine Art). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.
Advisor Committee: Assoc. Prof. Somsak Chawalawan, Assoc. Prof. Kamol Phaosawadi.

The Study and Creation Conceptual Art in Context of Attitudes Towards Environmental Problems in Today's Urban Society are Man-Made. The research is mainly an idea to create a conceptual art as a tool to create awareness and insight to the current issues at hand. Normally people try to avoid or escape from negative state of the problem. This creative concept will make the viewers understand the problems whether it's a negative feedback or not. It is also to make the audience to realize that we as humans can be a combination with their own problems. Anyhow the owner of the concept is not to indicate to the viewers to live more comfortably. Researcher wants to understand the feelings of each and every individual as the all possess different unique experience on Man-Made environmental problems in the presents society.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นใน

สังคมเมืองปัจจุบัน

ของ

ณัฐวุฒิ แสงอ่อน

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ : ศิลปะจินตทัศน์

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎิ โยเหลา)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2558

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน

..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์ สมศักดิ์ ชวาลาวัณย์)

(อาจารย์ ดร.อัยนา ภูฤทธานนท์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ กมล เผ่าสวัสดิ์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ สมศักดิ์ ชวาลาวัณย์)

ประกาศคุณประการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะผู้วิจัยได้รับการสนับสนุน และความกรุณาอย่างยิ่งจากคณะกรรมการ รองศาสตราจารย์ สมศักดิ์ ขวาลาวัณย์ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และประธานหลักสูตร ที่ให้คำปรึกษาแนะนำในการทำวิจัย และ รองศาสตราจารย์ กมล เผ่าสวัสดิ์ ที่คอยชี้แนวทาง แนะนำแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน และวางกรอบการทำงานไม่ให้หลงประเด็น ตลอดจนตรวจสอบแก้ไขปริญญานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ ดร.ถนอม ชากักดี อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้จัดหลักสูตรสาขาทัศนศิลป์ : ศิลปะจินตทัศน์ อีกทั้งยังสรรหาอาจารย์บุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ มาประสาทความรู้ให้มิติใหม่ๆ ต่อมุมมองในสังคม ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ธเนศ วงศ์ยานนาวา ผู้เปิดโลกแห่งการวิจารณ์ และ ทฤษฎี การวิจารณ์ ศิลปะ อีกทั้งเรื่องเล่าประสบการณ์ต่างๆ ที่ประโยชน์ในการศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ในงานวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ ดร . เกษม เพ็ญภินันท์ และ ดร . บัณฑิต จันทรโรจนกิจ ที่ได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษา ให้ความรู้ ความคิดด้านทฤษฎีและหลักปรัชญาทางด้านศิลปะสมัยใหม่ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร . สมสรณุก์ วงษ์อยู่น้อย ที่ให้ความรู้เรื่องการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ทำให้วิจัยครั้งนี้ออกมาในรูปแบบที่ชัดเจน รวมถึง ดร.เด่นพงษ์ วงศาโรจน์ และ ดร.อัยนา ภูยทุธานนท์ ผู้คอยตรวจสอบให้คำปรึกษาในการผลิตผลงานสร้างสรรค์ให้ออกมาสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณ ดร.สมพงษ์ ลีระศิริ ผู้ชักชวนให้ศึกษาต่อปริญญาโท คอยให้คำปรึกษารวมถึงให้ออกาสในการเป็นผู้ช่วยสอนวิชาศิลปะภาพพิมพ์ และเป็นกำลังใจให้เสมอมา ขอขอบพระคุณอาจารย์ประจำสาขาศิลปะจินตทัศน์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ได้สั่งสอนและให้ความรู้ทางศิลปะ ประสบการณ์ทางด้านวิชาการและประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณครอบครัวแสงอ่อน คุณพ่อชัยวัฒน์ คุณแม่อำไพ แสงอ่อน ที่ไว้ใจให้ลูกชายคนโตเดินตามความต้องการของตัวเอง และคอยสนับสนุนเสมอมา คุณปู่ คุณย่า คุณอา ทุกคนที่คอยถามไถ่เป็นกำลังใจและให้ทุนการศึกษา ขอขอบคุณ คุณตา คุณยาย และญาติผู้ใหญ่อีกหลายท่านผู้ล่วงลับ ที่เคยสร้างความทรงจำที่อบอุ่นให้ตลอดมา ขอขอบคุณ น้องๆ แสงอ่อนทั้งสี่คนที่ให้กำลังใจดีๆ แก่พี่ชาย กราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่เคย ให้ความรู้ วิชาชีพ และประสบการณ์ชีวิต โดยเฉพาะ อาจารย์ สุรจิต เนติพัฒน์ ผู้ล่วงลับ ที่ทำให้รักและหลงใหลวิชาศิลปะภาพพิมพ์ กราบขอบพระคุณอาจารย์ที่เพาะช่างและวิทยาลัยเทคนิคราชบุรี รวมถึง เพื่อน พี่ น้อง ชาวภาพพิมพ์เพาะช่าง สุดท้ายนี้ขอขอบคุณทุกปัญหาที่ผ่านเข้ามาในชีวิตที่สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหา และการพัฒนาให้ผู้วิจัย ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องที่ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ณัฐวุฒิ แสงอ่อน

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายการวิจัย.....	7
ความสำคัญของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	7
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย.....	8
ตัวแปรที่ศึกษา.....	8
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	10
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
ความหมายของเจตคติ.....	12
ความหมายของเจตคติ.....	12
องค์ประกอบของเจตคติ.....	14
การเกิดเจตคติ และเจตคติเกิดจากอะไร.....	15
ลักษณะของเจตคติ.....	16
หน้าที่และประโยชน์ของเจตคติ.....	17
การเปลี่ยนแปลงและสิ่งที่มีอิทธิพลต่อเจตคติ.....	17
การเปลี่ยนแปลงเจตคติ.....	18
แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้เชิงสุนทรียศาสตร์.....	19
แนวคิดเกี่ยวกับความรู้.....	19
ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา.....	20
หลักการรับรู้สำหรับการศึกษา.....	23

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล.....	23
การรับรู้และจินตภาพ.....	23
สุนทรียศาสตร์.....	29
สุนทรียเจตคติ.....	31
สภาพสังคมเมือง และ วัฒนธรรมในปัจจุบัน.....	32
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.....	32
ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.....	35
รูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.....	35
สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.....	36
ประเภทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.....	37
กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.....	39
แนวโน้มของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.....	40
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.....	41
การต่อต้านและการยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.....	43
ผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.....	45
ข้อมูลที่เกี่ยวข้องและศิลปินที่มีอิทธิพลกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ.....	46
ศิลปะเชิงแนวคิด, มโนทัศน์ศิลป์.....	46
มินิมอลลิสม์, สวรรค์ศิลป์.....	53
อินสตอลเลชัน, ศิลปะจัดวาง.....	57
มิกซ์ มีเดีย, สื่อผสม.....	61
วัสดุสำเร็จ, วัสดุเหลือใช้.....	63
ศิลปินที่มีอิทธิพลในงานวิจัย.....	64
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	68

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีดำเนินงานวิจัย	70
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	71
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	71
การดำเนินงานวิจัย	74
วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	77
การวิเคราะห์ข้อมูล	77
วิเคราะห์ในส่วนเนื้อหา	77
วิเคราะห์กลวิธีในการสร้างสรรคงาน	77
วิเคราะห์จากแบบสอบถาม	78
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	80
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	80
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	96
ความมุ่งหมายการวิจัย	96
ขอบเขตของการวิจัย	96
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	97
การเก็บรวบรวมข้อมูล	98
การวิเคราะห์ข้อมูล	99
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล	99
อภิปรายผล	103
ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย	107
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	107
บรรณานุกรม	109

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก.....	115
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญ.....	116
ภาคผนวก ข แบบประเมินความคิดเห็นของผู้ชมงานศิลปะ.....	118
ภาคผนวก ค ภาพร่างผลงานศิลปะ เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย.....	126
ภาคผนวก ง ภาพกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ.....	130
ภาคผนวก จ ภาพผลงาน และ บรรยายภาคในนิทรรศการแหกตา ART THESIS	134
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	139

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม ของผู้เข้าชมผลงานในหัวข้อเรื่องการศึกษา เพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณีศึกษาเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ภายในงานนิทรรศการ “แหกตา art thesis” จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 100 คน ($n=100$)	81
2 ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้เข้าชมผลงานและตอบแบบสอบถาม ในหัวข้อเรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณีศึกษาเจตคติต่อ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ของผลงานชุดที่ 1 “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน” ภายในงานนิทรรศการ “แหกตา art thesis” จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 100 คน ($n=100$)	85
3 ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้เข้าชมผลงานและตอบแบบสอบถาม ในหัวข้อเรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณีศึกษาเจตคติต่อ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ของผลงานชุดที่ 2 “เงาของความจริง” ภายในงานนิทรรศการ “แหกตา art thesis” จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 100 คน ($n=100$)	89
4 ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้เข้าชมผลงานและตอบแบบสอบถาม ในหัวข้อเรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณีศึกษาเจตคติต่อ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ของผลงานชุดที่ 3 “เส้นสีดำ” ภายในงานนิทรรศการ “แหกตา art thesis” จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 100 คน ($n=100$)	93

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ความต้องการ 5 ชั้นของมาสโลว์.....	2
2 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	10
3 ตารางภาพในจินตนาการและการตีความ.....	24
4 ตารางกรอบความคิดของศิลปินในการสร้างงานศิลปะ 1.....	26
5 ตารางกรอบความคิดของศิลปินในการสร้างงานศิลปะ 2.....	27
6 ตารางกรอบความคิดของศิลปินในการสร้างงานศิลปะ 3.....	28
7 ผลงานของ มาร์เซล ดูชองป์.....	47
8 ผลงานของ อีฟ แคลง.....	48
9 ผลงานของ ปีเอโร แมนโซนี.....	48
10 ผลงานของ โจเซฟ โคสุท.....	49
11 ผลงานของ ออง คาวารา.....	50
12 ผลงานของ จอห์น บัลเดสซารี.....	50
13 ผลงานของ แดเนียล เบอเรน.....	51
14 ผลงานของ คาร์ล อันเดอร์.....	54
15 ผลงานของ แดน ฟลาวิน.....	54
16 ผลงานของ โรเบิร์ต มอริส.....	55
17 ผลงานของโดนัลด์ จัดด์.....	55
18 ผลงานของ ริชาร์ด เซอร์รา.....	56
19 ผลงานของ เฟร็ด วิลสัน.....	58
20 ผลงานของ ฮันส์ แฮค.....	59
21 ผลงานของ คริสส์ทอฟ वोติคซ์โค.....	60
22 ผลงาน สื่อผสม โรเบิร์ต เราเซนเบอร์ก.....	62
23 ผลงานวัสดุสำเร็จของ มาร์เซล ดูชองป์ (Bottlerack).....	63
24 ผลงานของ มาร์เซล ดูชองป์ (Fountain).....	65
25 ผลงานของ ไล้ เว่ยเว่ย “Sunflower Seeds”.....	67
26 ผลงานของ ไล้ เว่ยเว่ย “Stools”.....	67
27 ภาพร่างผลงาน “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน”.....	71

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
28 ภาพร่างผลงาน “เงาของความจริง”	72
29 ภาพร่างผลงาน “เส้นสีดำ”	73
30 ภาพผลงาน “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน”	83
31 ภาพผลงาน “เงาของความจริง”	87
32 ภาพผลงาน “เส้นสีดำ”	91

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ขอให้ทุกคนระลึกว่าปัญหาทุกอย่างมีทางที่จะแก้ไขได้ ถ้าแก้คนเดียวไม่ได้ก็ช่วยกันคิดช่วยกันแก้หลาย ๆ คน หลาย ๆ ทางด้วยความร่วมมือปรองดองกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจักได้ไม่กลายเป็นอุปสรรคขัดขวาง และบั่นทอนทำลายความเจริญ และความสำเร็จของการงาน (พระบรมราโชวาทของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 13 กรกฎาคม 2533)

สิ่งที่มนุษย์พัฒนามากกว่าสัตว์อื่นก็คือ ความสงสัย การตั้งคำถามการตอบคำถามด้วยภาษา ภาษาจึงเป็นสิ่งสำคัญกับการพัฒนา การถกเถียงทางด้านวิชาการจึงต้องมีการใช้ภาษาที่ชัดเจน เพื่อสื่อความหมายให้ตรงกันเมื่อใช้คำพูดบ้าง คำเพื่ออธิบายสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ดีวิชากร . 2552: ออนไลน์) ศิลปะ คือ การสื่อสาร (Art as Communication) นักปราชญ์จำนวนมากคิดว่า การสื่อสารเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ แท้จริงแล้วเป็นหัวใจของศิลปะ ซึ่ง เลโอ ตอลสตอย (Leo Tolstoy) กล่าวไว้ว่า "...ศิลปะ คือ การสื่อสารของอารมณ์ที่เกิดขึ้นแก่บุคคลหนึ่งให้แก่บุคคล อื่นๆ ที่มีอารมณ์อย่างเดียวกัน โดยการใช้เส้น สี เสียง การเคลื่อนไหว หรือคำพูด อารมณ์ยิ่งรุนแรงเพียงใด ศิลปะก็ยิ่งดีเพียงนั้น..." (Silpakam knowledge. 2555: ออนไลน์)

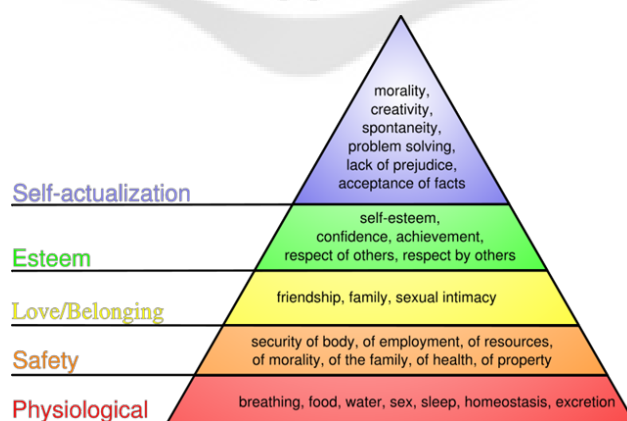
ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวลัย (Biosphere) ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ทุกปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวพันกันอย่างเป็นระบบ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่สำคัญในโลกปัจจุบันซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของมนุษย์อันเนื่องมาจากความต้องการพื้นฐานและความต้องการความสะดวกสบายในด้านต่างๆ กระตุ้นให้มนุษย์พัฒนาความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการในการนำทรัพยากรธรรมชาติใช้อย่างสะดวกสบายและง่ายดายยิ่งขึ้น อีกทั้งมีการพัฒนากระบวนการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น (อนุรักษ์ ปันทอง. 2557: ออนไลน์)

ทศนีย์ ทองสว่าง (2549: 301-302) ได้กล่าวถึง อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) นักจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยแบรนดิส์ ซึ่งพัฒนาทฤษฎีการจูงใจ ที่รู้จักกันมากที่สุดทฤษฎีหนึ่งขึ้นมา มาสโลว์ระบุว่า บุคคลจะมีความต้องการที่เรียงลำดับจากระดับพื้นฐานมากที่สุดไปยัง ระดับสูงสุดว่า

1. มนุษย์ทุกคนมีความต้องการ และความต้องการนี้มีอยู่ตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด
2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นแรงจูงใจในพฤติกรรมต่อไปอีก
3. ความต้องการของคนจะมีลักษณะเป็นลำดับขั้น จากต่ำ ไปหาสูงตามลำดับความสำคัญ เมื่อความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการขั้นสูงก็จะตามมา

มาสโลว์ ได้อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ด้านที่เกี่ยวข้องกับความต้องการพื้นฐานที่เกิดจากความพึงพอใจ ว่า ความต้องการเหล่านั้นได้ถูกจัดลำดับขั้นของความต้องการจากน้อยไปมาก เมื่อความต้องการใดเกิดขึ้นแล้วไม่ได้รับการบำบัดเพียงพอ ความต้องการเหล่านั้นยังคงอยู่ และจะเป็นแรงขับที่มีพลังผลักดันให้บุคคลมี พฤติกรรมโน้มเอียงไปในทางที่จะช่วยบำบัดความต้องการเหล่านั้น อยู่เสมอ มาสโลว์ได้จัดลำดับขั้นความต้องการขั้นพื้นฐานไว้ 5 ขั้น คือ

1. ความต้องการทาง ด้านร่างกาย (The Physiological Needs) ได้แก่ อาหาร น้ำ อากาศ ความต้องการที่จะขับถ่ายสิ่งที่ร่างกายไม่ต้องการ ความต้องการที่จะบำบัดความต้องการทางเพศ
2. ความต้องการความปลอดภัย (The Safety Needs) ความต้องการความปลอดภัย เป็นธรรมชาติของมนุษย์ หรือสิ่งมีชีวิตในอันที่จะดำรงไว้ซึ่งชีวิต
3. ความต้องการเป็นเจ้าของและความรัก (The Belongingness and Love Needs) บุคคลจะรู้สึกต้องการความรัก ความรู้สึกเป็นเจ้าของตั้งแต่บิดามารดา ญาติพี่น้อง เพื่อน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง
4. ความต้องการมีเกียรติในสังคม (The Esteem Needs) เป็นความต้องการ เป็นที่ยอมรับของสังคม ความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงาน
5. ความต้องการแสดงความสามารถของตนให้เกิดผลต่อสังคมที่ตนอาศัยอยู่ (The Needs for Self - Actualization) เป็นความต้องการที่จะแสดงให้ผู้อื่นประจักษ์ว่า ตนมีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ เช่น ความสามารถในการศึกษา ความสามารถในการงาน คือความสามารถที่จะทำให้ตนมีความก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในชีวิต

ภาพประกอบ 1 ความต้องการ 5 ขั้นของมาสโลว์

จากความต้องการทางด้านร่างกาย(The Physiological Needs) ที่เป็นฐานของความต้องการขั้นที่สูงขึ้นที่มาสโลว์ได้อธิบายไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ปัจจัยสี่ที่เรารู้จักกันดี เป็นสิ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องดำรงชีวิต โดยไม่ต้องพึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น คอมพิวเตอร์ รถยนต์ ไฟฟ้า โทรศัพท์ เป็นต้น โดยปัจจัยทั้งสี่อย่างนี้มนุษย์ไม่สามารถขาดได้ เพราะเมื่อขาดแล้วอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต

มนุษย์ในโลกจะอยู่ได้อย่างสงบสุข ถ้ามีปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค แต่ถ้าคิดในอีกแง่หนึ่งก็คือ หากทุกคนพอใจเพียงปัจจัยสี่ที่ตนมีอยู่แล้ว ไม่ชวนชวนหาประโยชน์ต่อไป สิ่งที่มีอยู่ก็ค่อย ๆ หมดสิ้นลงทุกวัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกชีวิตต้องทำงาน เพื่อใช้แรงงานแลกมาให้ได้ซึ่งปัจจัยสี่สำหรับเลี้ยงตนเองและครอบครัว การทำงานทำให้มนุษย์ต้องพบกับสิ่งแวดล้อม ผู้คน วัตถุต่างๆ อันเป็นแนวโน้มที่จะทำให้ได้สัมผัสกับรูป รส กลิ่น และเสียง หากผู้ใดมีจิตใจที่อ่อนแอ ไม่เข้มแข็ง สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว จะเป็นเหตุดึงดูดจิตใจของผู้นั้นให้เพ้อฝัน มัวเมา และลุ่มหลง จนเกิดกิเลสขึ้น ลงท้ายด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง (หมอชาวบ้าน. 2557: ออนไลน์)

การแสวงหาปัจจัยสี่และความต้องการพื้นฐาน ก็เป็นต้นเหตุของปัญหาของมนุษย์ แต่ความต้องการและปัจจัย เหล่านั้นก็มีความสำคัญต่างกันระหว่างมนุษย์ชนบทกับมนุษย์เมือง เนื่องจากมนุษย์ชนบทที่มีคุณภาพชีวิตและการศึกษา ที่ด้อยกว่า ทำให้การแสวงหาปัจจัย สี่และความต้องการพื้นฐานเป็นเรื่องที่ยาก ต้องหาเช่ากินค่า ทำงานหนัก เพื่อแลกมาซึ่งปัจจัย พื้นฐานในการดำรงชีวิตและใช้ชีวิตอยู่อย่างพอเพียง ต่างกับมนุษย์เมืองที่อยู่กับความเจริญเพียบพร้อม คุณภาพชีวิตสูง มีพร้อมซึ่งปัจจัยสี่และความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีพ แต่มนุษย์เมืองก็ยังต้องการปัจจัย ที่ 5 ปัจจัยที่ 6 ไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อสนองความต้องการตามกระแสนิยมของสังคมเมือง นอกจากเสื้อผ้าราคาแพงตามแฟชั่น ที่อยู่อาศัยหรูหราติดดาว อาหารการกินที่บอกรสนิยมที่หรูหรา ยาเสริมความสวยความงาม อาหารเสริมต่างๆ แม้แต่ปัจจัยสี่เองก็มีคุณค่าที่เปลี่ยนไปในสังคมเมือง สังคมแฟชั่นทุนนิยม ที่มีรสนิยมและความเป็นสิ่งที่ถูกจำกัด (Limited) เพื่อสร้างคุณค่าและค่านิยมในระบบทุนนิยมนี้ สร้างภาพความ ต้องการเพื่อหลอกล่อมนุษย์เมืองให้แสวงหาให้ได้มาในสิ่งที่เกินกว่าความพอเพียง รวมถึงความต้องการ ความบันเทิง ความสุขทางสุนทรียะ ทั้งทางกายและทางใจ

ความต้องการพื้นฐาน ความอยากคือต้นเหตุของ “ปัญหา” ถ้าไร้ซึ่งความอยากความต้องการ คงไม่มี “ปัญหา” และถ้าไม่มีปัญหา ก็คงไม่มีการพัฒนา ในวงการวิทยาศาสตร์และ วงการวิจัยก็ใช้ “ปัญหา” เพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อแก้ไข ตอบปัญหา หาข้อเท็จจริง เพื่อการพัฒนา (Development) วิวัฒนาการ (Evolution) การเปลี่ยนแปลง การเจริญเติบโตคือ “ชีวิต” ชีวิตที่ปราศจากปัญหา ไม่มี ความต้องการ ไม่ มีความอยาก จะเรียกได้ว่า มีชีวิตหรือไม่ เช่นเดียวกับ เจ้าชายสิทธัตถะที่มี วิถีชีวิตที่สุขสบาย แต่กลับออกมาแสวงหาคำตอบของปัญหา การเกิด แก่ เจ็บตาย ความสุข ความทุกข์ ทางดับทุกข์ และความทุกข์ ที่แท้จริงที่เรียกว่านิพพาน ด้วยการเข้าหา “ปัญหา” เพื่อให้เกิด “ปัญญา”

วิวัฒนาการ ของมนุษย์นั้นไม่หยุดนิ่ง มนุษย์รู้จักใช้เหตุผลเพื่อปรับปรุงการดำรงชีพให้เหมาะสม สามารถสร้างเครื่องมือนานาชนิดในการดำรงชีพ มนุษย์รู้จักคิดและใช้ปัญหาในการเรียนรู้ ด้วยประสบการณ์ โดยอาศัยปัญหาในอดีตเป็นแนวทางเพื่ออนาคต (นงนุช สุศรีพิ ; และ มณิรา กุญชนะรงค์. 2557: ออนไลน์) ดังที่กล่าวมาเป็นวิวัฒนาการที่สร้างขึ้นเพื่อแก้ “ปัญหา” และทำให้มนุษย์เกิดการพัฒนา จะเห็นว่า “ปัญหา” กับวิวัฒนาการของชีวิต สอดคล้องและทำงานร่วมกันอย่างแยกไม่ออก หากแต่มนุษย์เรากลัวกลัวที่จะเจอปัญหา ไม่อยากมีปัญหา และเข้าใจไปว่า ปัญหา คือสภาวะเชิงลบ เป็นสิ่งไม่ดี ในขณะที่มนุษย์ไม่อยากจะเจอปัญหา ไม่อยากมีปัญหา แต่พวกมนุษย์เอง กลับใช้ชีวิตอยู่กับ “ปัญหา” โดยไม่รู้ตัวในทุกขณะ ทุกชีวิตล้วนมีปัญหา จะมากจะน้อยทุกชีวิตก็มีชีวิตอยู่เพื่อแก้ปัญหาในแต่ละวัน

สุเทพ สุวีรางกูร (2551) ได้กล่าวถึงปัญหาที่มนุษย์พบเจอว่า ตลอดเส้นทางชีวิตตั้งแต่เกิดถึงตาย ชีวิตเต็มไปด้วยปัญหา เมื่อประสบ กับปัญหา ควรรู้เท่าทันปัญหานั้น ควรพิจารณาหาเหตุปัจจัยที่โยงใยสัมพันธ์กันอย่างรอบคอบ รอบคอบ ต้อง เพื่อหาทางออกจัดการปรับปรุงแก้ไขปัญหานั้น มนุษย์กับปัญหาเป็นของคู่กัน ปัญหาทำให้คิด ให้แก้ ให้จัดการ ไม่ใช่ มีไว้ให้แบกสร้างความทุกข์ทรมานให้กับตัวเอง ผู้ไม่เข้าใจจะยึดติดปัญหาและแบกโลกเอาไว้ เป็นคนโง่ ผู้รู้ ผู้เข้าใจปัญหาตามความเป็นจริง จะมองเห็นปัญหาเป็นเรื่องธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย กำหนดรู้เท่าทัน ปราบปรามการแก้ปัญหาทั้งหลาย อย่างถูกต้องมีเหตุผล คือ คนฉลาด ผู้รู้สามารถจัดการแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงปัญหาได้ตามเหตุปัจจัย สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผลถูกต้องดีงาม ประเสริฐ ไม่ยึดมั่นติดใจ ปล่อยวางอิสระ เป็นผู้ อยู่เหนือโลก (สุเทพ สุวีรางกูร. 2551: 1-2)

มนุษย์เมืองใช้ชีวิตภายใต้แรงกดดันจากสังคมทุนนิยม การเมือง รสนิยม ค่านิยม ค่านิยมคือสิ่งที่สังคมหนึ่งเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การกระทำ น่าจะทำหรือเห็นว่าถูกต้อง ซึ่งค่านิยมปัจจุบันได้มีการย้าผิดๆ กันหลายเรื่อง เช่น เรื่องเงิน เรื่องอำนาจ เรื่องตำแหน่ง เรื่องวัตถุ มากกว่าเรื่องอื่นๆ บุคคลจึงถูกบีบให้พยายามไขว่คว้าในสิ่งที่ตนหวัง (สุพัตรา สุภาพ. 2529: 12) ทั้งหมดล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และทั้งหมดล้วนสร้างปัญหาในการใช้ชีวิตของมนุษย์เอง มนุษย์เมืองแตกต่างกับมนุษย์ชนบท อยู่ที่ ปัจจัยในการดำรง ชีวิต แต่ก็มีปัญหาไม่ได้ ว่ามนุษย์ชนบทก็มีความต้องการ ที่มากกว่า ปัจจัยสี่ หากแต่ความสำคัญอาจไม่เทียบเท่ากับที่มนุษย์เมืองต้องการ ต้องมี ต้องเป็น มนุษย์เมืองจึงมีชีวิตที่ต้องแก้ปัญหาความต้องการในสังคมเมือง สังคมซับซ้อน (Complex or Associational Society) ได้แก่สังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มาร่วมกลุ่มกันด้วยธุรกิจการงานที่เกี่ยวข้องกัน นมากกว่าการคบหาสมาคมกันเป็นส่วนตัว หรือเครือญาติ หรือทางสายโลหิต (ปฐุม ทรัพย์เจริญ. 2553: 17)

มนุษย์เมือง จึงต้องแสวงหาปัจจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับจากสังคม ที่ไม่ใช่ เครือญาติ นี่ก็เป็นอีกปัญหาที่อยู่ในความต้องการขั้นพื้นฐานตามทฤษฎีของ มาสโลว์ ด้วยเช่นกัน

ภาพของมนุษย์ในสังคมเมืองที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของสิ่งก่อสร้าง โดย เกษม จันทรแก้ว ได้แบ่งสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment) ไว้ 2 ประเภท คือ

1. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) เป็นสิ่งแวดล้อมที่มองเห็นได้จับต้องได้ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการมีชีวิตอยู่ บางสิ่งที่มนุษย์สร้างก็เป็นไปเพื่อสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิต ได้แก่ ปัจจัยสี่ อันหมายถึง อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค แต่บางสิ่งก็สร้างเพื่อสนองความต้องการอันไร้ขอบเขตของตนเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างที่เกินความจำเป็น อันจะนำความเสียหายมาสู่สิ่งแวดล้อมและชีวิตมนุษย์เองได้เมื่อถึงระดับหนึ่ง สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมีทั้งสิ่งที่ดี มีคุณประโยชน์ต่อชีวิตมนุษย์ เช่น บ้านเรือน เสื้อผ้า รถยนต์ ถนน เครื่องมือทางการแพทย์ โทรศัพท์ เป็นต้น และ สิ่งที่ไม่ดี ทำให้คุณภาพชีวิตต่ำลง เช่น น้ำเน่าเสีย สารพิษที่ใช้ในเกษตรกรรม สารพิษที่ปล่อยจากโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

2. สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) เป็นสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นนามธรรม มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น กฎหมาย ประเพณี ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นต้น บางสิ่งอาจสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เช่น ศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม เป็นต้น บางสิ่งอาจสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมความเจริญให้เกิดขึ้นแก่หมู่มวลมนุษย์ เช่น การศึกษา การวิจัย เป็นต้น บางสิ่งสร้างขึ้นโดยพฤติกรรม การแสดงออกทั้งในลักษณะที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ เช่น การทะเลาะวิวาท การช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้รับความเดือดร้อน การติดยาหรือสารเสพติด เป็นต้น (เกษม จันทรแก้ว. 2536: 17-18)

สังคมเมืองที่มีเหลี่ยมมุมจากตึก ความมั่งคั่งของโลหะ แก๊สสะท้อนของกระจก สิ่งเหล่านี้เป็น สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นล้วนไม่เป็นธรรมชาติ หรือที่เรียกว่าสิ่งก่อสร้าง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการความสะดวกสบายเมืองใหญ่ๆ ใน ปัจจุบันเกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เช่น มีการวางสายโทรเลข โทรศัพท์ สายไฟฟ้า (สุพัตรา สุภาพ. 2529: 12) อีกสิ่งที่เป็น สัญลักษณ์ของความเจริญรุ่งเรืองของมนุษย์ในสังคมเมือง คือ ไฟฟ้า ค.ศ. 1831 ไมเคิล ฟาราเดย์ (Michael Faraday) ทดลองใช้ ลวดขดเป็นวงหลายๆ รอบ ปลายทั้งสองต่อเข้ากับเครื่องวัดไฟฟ้าที่เรียกว่า แกลแวนอมิเตอร์ (Galvanometer) นับว่าเขาเป็นผู้ประดิษฐ์เครื่องกำเนิดไฟฟ้า โดยขดลวด หมุนตัดเส้นแรง แม่เหล็ก (พลังงานกล) เป็นเครื่องแรกของโลก (सानิตย์ โภคาพันธ์. 2530: 150) จากนั้น นักวิทยาศาสตร์ชาวอเมริกันชื่อ โทมัส อัลวา เอดิสัน ได้ประดิษฐ์หลอดไฟฟ้าขึ้นสำเร็จเป็นคนแรก และ ยังประดิษฐ์อุปกรณ์ไฟฟ้าอื่นๆ อีกมากมาย เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ หีบเสียง เครื่องอัดสำเนา เป็นต้น จนได้รับฉายาว่าเป็นพ่อมดในวงการอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังมีนักวิทยาศาสตร์อีกหลายท่าน เช่น อเล็กซานเดอร์ เกรแฮม (Alexander Graham) ผู้ประดิษฐ์โทรศัพท์ และ กุกลิโอ มาร์โคนี (Guglielmo Marconi) ผู้ค้นพบสัญญาณวิทยุ

“สายไฟ” เส้นสีดำที่บอกถึงความเจริญที่เข้าถึงชุมชนเมือง สายสีดำที่นำความสะดวกสบายให้กับมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นสายไฟฟ้า สายสัญญาณการสื่อสารต่างๆ ที่ทำให้ชีวิตในเมืองสะดวกรวดเร็ว ง่ายดาย สายสีดำที่ห้อยระยระยงพันกันวุ่นวายกลายเป็นสิ่งสำคัญ สิ่งจำเป็น ที่มนุษย์เมืองขาดไม่ได้ กฎและค่านิยมทางสังคมต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นก็เช่นกัน ล้วนเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น และมีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ในสังคมเมืองอย่างแยกไม่ออก

ผู้วิจัยสนใจในสภาพแวดล้อมของสังคมเมืองซับซ้อน (Complex or Associational Society) เหลี่ยมมุมสิ่งก่อสร้าง สัญลักษณ์ของความเป็นเมืองต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความซับซ้อนของชีวิตของมนุษย์ในสังคมเมือง ที่ต้องพบเจอกับปัญหาที่ผ่านเข้ามาระหว่างที่ใช้ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในรูปแบบรูปธรรมที่จับต้องสัมผัสได้ หรือรูปแบบนามธรรมที่กระทบ กับอารมณ์ความรู้สึก ถ่ายทอดผลงานโดยเน้นที่วัสดุสำเร็จ (Ready-Made) ในรูปแบบ ศิลปะจัดวาง (Installation) และสื่อผสม (Mixed Media) ผ่านกระบวนการคิดแบบ ศิลปะเชิงแนวคิด (Conceptual Art) ผู้วิจัยยังศึกษาผ่านเอกสารประกอบการสอน (วิชา Seminar of Social Aspects in Fine Art and Applied Art ผู้บรรยาย: ผศ. ดร.บัณฑิต จันทรโรจนกิจ) เรื่องวัฒนธรรมทัศนาศิลปะ (Visual Culture) ซึ่งเกิดขึ้นท่ามกลางภาวะสมัยใหม่ (Modernity) ที่จะเน้นไปที่การวิพากษ์วัฒนธรรมทัศนาศิลปะในสังคม จนได้ วิธีคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานศิลปะที่ทำหน้าที่แตกต่างจากการสร้างสรรค์เพื่อการประดับประดาหึงใจมนุษย์ หากแต่เป็นการวิจารณ์สังคม ตั้งคำถาม หรือเสนอทางออกบางอย่างกับผู้ชมงาน และสังคม แต่เงื่อนไขเสนอทางออกน่าจะยังอยู่ใกล้ไกล กล่าวคือศิลปะทำหน้าที่ให้เราได้คิดสิ่งที่ไม่สามารถคิดได้ในเงื่อนไขปกติ (To Think The Unthinkable) มากกว่าจะเสนอทางออกเป็นรูปธรรมที่ชัดๆ ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติมจากบทความประกอบ การสัมมนา การวิชาการนานาชาติ ประเด็น “สื่อศิลปะกับการศึกษาขั้นสูง ” ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม วันที่ 3 สิงหาคม 2008 เรื่องศิลปะและสุนทรียภาพหลังสมัยใหม่ในบริบทสื่อศิลปะ ของอ.อุทิศ อดิमानะ สาขาสื่อศิลปะ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในประเด็น การปฏิวัติทางสุนทรียศาสตร์ เรื่อง จุดจบของศิลปะร่วมสมัย (The End of Art) ของ Arthur C. Danto และ Relational Aesthetic ของ Nicolas Bourriaud

จากข้อมูลทั้งทางด้านการวิชาการและการศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมือง เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ เชิงแนวคิด (Conceptual Art) เพื่อตั้งคำถาม ให้ผู้ชมตระหนักถึงการมีชีวิตในสังคมเมือง ที่ต้องเผชิญกับปัญหาอยู่ตลอดเวลา และ ตั้งคำถามกับผู้คนถึงความสำคัญของปัญหา สะท้อนให้เห็น ถึงการที่ยังมีปัญหาลูกอยู่ แสดงว่าเรา ยังมีชีวิตอยู่เพื่อแก้ปัญหา และ หาทางออก ปรับมุมมองความคิดให้พยายามทำความเข้าใจปัญหา มากกว่าที่จะหนีปัญหา มองปัญหาในเจตคติเชิงบวก เพื่อพัฒนาและใช้ปัญหาเป็นทางออกเพื่อทำให้เกิดปัญญา

ความมุ่งหมายการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาสภาพสังคมเมืองในปัจจุบัน ที่มีความสับสน ซับซ้อน จากความเจริญก้าวหน้าทางสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งทางกายภาพ และทางสังคม
2. เพื่อศึกษาความสำคัญของ สภาวะปัญหาที่มีบทบาทต่อ เจตคติ ไปสู่คำตอบที่ทำให้เกิดปัญญารู้ทันและเข้าใจปัญหา ของมนุษย์ในสังคมเมืองปัจจุบัน
3. เพื่อนำความรู้ที่ศึกษาค้นคว้าและลงพื้นที่ มาสร้างสรรค์งานศิลปะเชิงแนวคิด นำเสนอต่อสาธารณชน

ความสำคัญของการวิจัย

1. นำผลงานสร้างสรรค์ไปเป็นเครื่องมือสื่อสารเพื่อให้ผู้ชมงานมีเจตคติที่ดีต่อสภาวะปัญหา
2. เป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจศึกษา ปัญหาสภาพแวดล้อม ที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมือง และผู้ที่สนใจศึกษาสภาวะปัญหาที่สอดคล้องกับชีวิตมนุษย์
3. เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศิลปะเชิงแนวคิดและรูปแบบศิลปะติดตั้ง ได้ศึกษา งานวิจัย เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของสภาวะปัญหา

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสาร ตำรา เรื่อง ปัญหาสังคม สภาพแวดล้อมของสังคมเมือง มนุษยวิทยาและสังคมวิทยา และสืบค้นข้อมูลจากสื่อออนไลน์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
2. สถานที่ในการหาข้อมูลที่ผู้วิจัยกำหนด คือ กรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมของสังคมเมืองที่ซับซ้อนสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย
3. ผลงานสร้างสรรค์ที่ใช้ในงานวิจัยเป็นผลงานศิลปะเชิงแนวคิด ในลักษณะศิลปะจัดวาง สร้างสรรค์จากวัสดุสำเร็จ และวัสดุเหลือใช้จากงานอุตสาหกรรม

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือบุคลากร เจ้าหน้าที่นิสิตนักศึกษา บุคคลภายนอกที่เข้ามาติดต่อ ภายในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ นิสิต นักศึกษา จากสถาบันอื่น รวมถึง บุคคลทั่วไปที่สนใจเข้าชมนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะในครั้งนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ตอบแบบสอบถามในการประเมินผลงานศิลปะ ซึ่งกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากผู้เข้าชมนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะ บุคลากร เจ้าหน้าที่ นิสิต นักศึกษา บุคคลภายนอก ที่เข้ามาติดต่อภายในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นิสิต นักศึกษา จากสถาบันอื่น รวมถึงบุคคลทั่วไปที่สนใจเข้าชมนิทรรศการ

ตัวแปรที่ศึกษา

1. **ตัวแปรต้น** คือ ผลงานศิลปะเชิงแนวคิด ที่สร้างสรรค์ขึ้นใน เรื่องของสภาพปัญหา าส่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ที่ประกอบด้วย
 - 1.1 อุปกรณ์ และเครื่องมือในการสร้างสรรค์ผลงาน เช่น วัสดุสำเร็จทางอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
 - 1.2 ออกแบบภาพร่างผลงานด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรม Adobe Photoshop
 - 1.3 ขั้นตอนการสร้างผลงานและติดตั้ง นำวัสดุ สำเร็จที่เตรียมไว้ มาจัดวางประกอบเพื่อสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะเชิงความคิดติดตั้งบนพื้นที่แสดงผลงาน
2. **ตัวแปรตาม** คือ ความพึงพอใจและความรู้สึกที่ผู้ชมงานมีต่อผลงานสร้างสรรค์
3. **ตัวแปรควบคุม** ได้แก่ สถานที่ติดตั้งแสดงผลงาน บริเวณชั้น 1 และ ชั้น 3 แกลลอรี่ g23 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิดกรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน เป็นการศึกษาเพื่อนำแนวความคิดไปสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะเชิงแนวคิดใช้เป็นเครื่องมือชี้ชวนให้ผู้ ชมงาน ได้ตระหนักและเข้าใจถึงความสำคัญต่อสภาวะปัญหาที่ปกติแล้วหลายคนจะเห็นว่าปัญหาคือสภ าวะเชิงลบ พยายามจะหลีกเลี่ยงและหนีปัญหา งานสร้างสรรค์ชุดนี้จะตั้งคำถามกับผู้ชม ว่าที่จริงแล้วปัญหาเป็นสภาวะเชิงลบจริง หรือเพื่อให้ผู้ ชมได้ตระหนักว่า มนุษย์กับปัญหาเป็นสิ่งที่อยู่ร่วมกันและมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน โดยตัวผลงาน เองไม่ได้มีกรอบความคิดชี้นำให้ผู้ ชมเชื่อ หรือคล้อยตามสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการ หากแต่เป็นการเปิดพื้นที่ให้

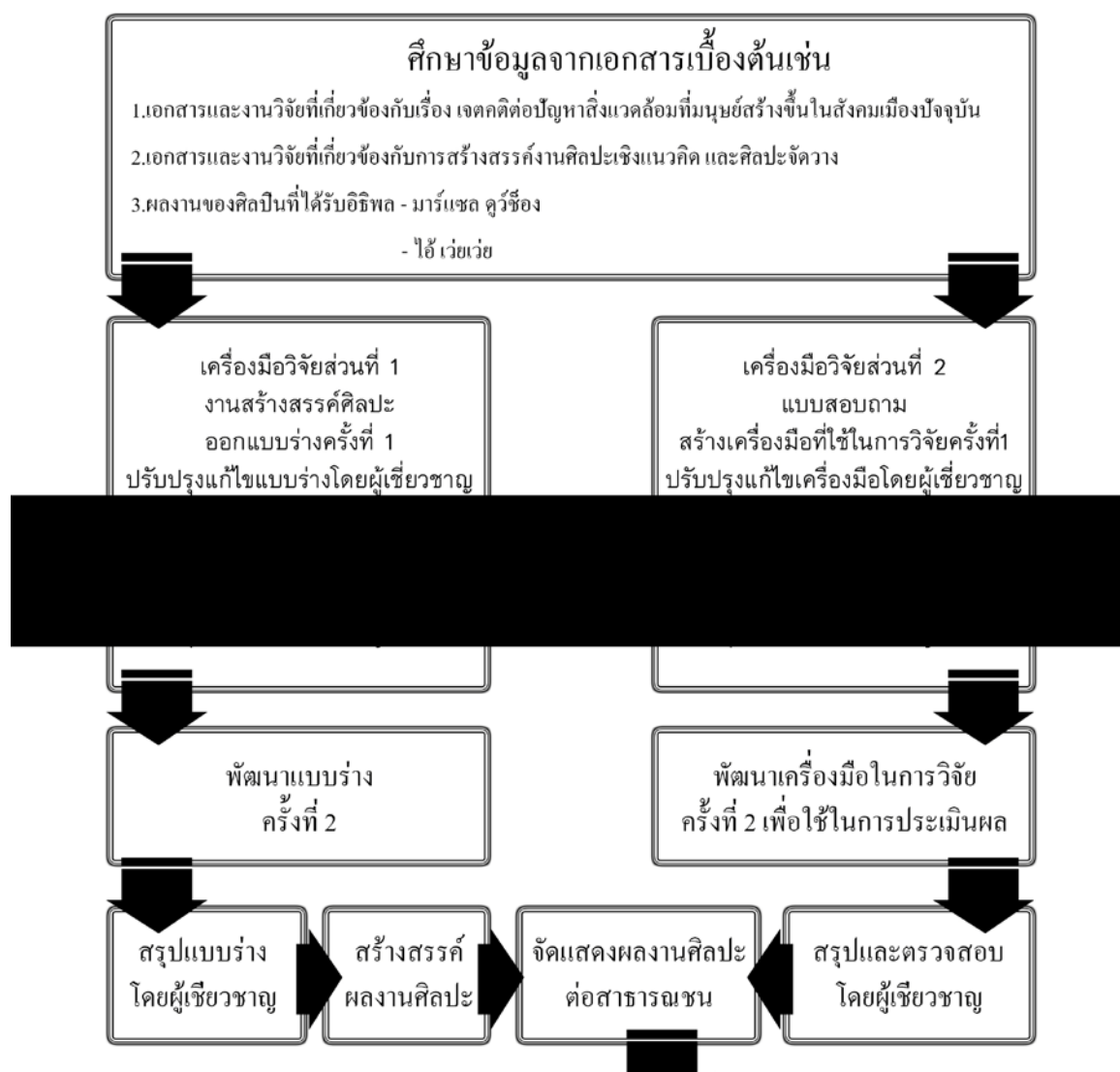
ผู้ชมมีโอกาสได้จินตนาการไปกับผลงาน สร้างสรรค์ จากประสบการณ์เฉพาะตัวของแต่ละคนที่มีต่อ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อไปสัมผัสกับสภาพแวดล้อมจริงเพื่อเก็บข้อมูล และศึกษาความหมายของปัญหาจากมุมมองของ นักมนุษยศาสตร์ นักสังคมศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ นักวิจัย และปัญหาในมุมมองของพุทธศาสนา นำมาสร้างเป็นแบบร่าง จำนวน 20 ชิ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) วิเคราะห์และปรับปรุงรูปแบบจน สมบูรณ์ จึงนำมาสร้างสรรค์ผลงาน 3 ชิ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลประกอบการศึกษา

ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผู้วิจัยเลือกใช้วัสดุสำเร็จที่หาซื้อได้ทั่วไปมาสร้างสรรค์ ประกอบด้วย

- สายไฟฟ้า
- ไม้
- กระดาษ และวัสดุฉนวน
- หลอดไฟ
- วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในงานก่อสร้าง

รูปแบบผลงานเป็นงานสามมิติ ประกอบด้วย วัสดุสำเร็จ และงานสื่อผสม ที่ติดตั้งในพื้นที่ (Installation) ขนาดงานไม่คงที่ขึ้นอยู่กับพื้นที่ติดตั้ง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

เจตคติ หมายถึง พฤติกรรม การเตรียมพร้อมทางสมองในการที่จะกระทำ ซึ่งจะบ่งบอกถึง หน้าที่ของสภาวะจิตใจ หรือสภาพของอารมณ์ที่สลับซับซ้อน ก่อนที่เราจะตัดสินใจอย่างหนึ่งในการ แก้ปัญหา โดยส่วนใหญ่แล้วจะขึ้นอยู่กับเจตคติที่จะคงไว้ซึ่งสิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์ที่ผ่านมา ว่า ความถูกต้องหรือ ความไม่ถูกต้องเป็นอย่างไรตามระดับความเข้าใจ ระดับความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่ง หนึ่ง เจตคติคือพฤติกรรมภายในของมนุษย์

ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาพแวดล้อม ที่กระทบกับการมีชีวิตและใช้ชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม แล้วทำให้เกิดปฏิกิริยาทางกายภาพ และปฏิกิริยาทางจิตทางอารมณ์ ส่งผลต่อการตัดสินใจและความรู้สึกของผู้ที่ตกอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น

สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มองเห็นได้ จับต้องได้ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการมีชีวิตเช่น สิ่งก่อสร้าง ตึกรามบ้านช่อง สะพาน ยานพาหนะต่างๆ

2. สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นนามธรรม มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น กฎหมาย ศาสนา การศึกษา รวมถึงพฤติกรรมของคนในสังคม และค่านิยม รสนิยม ดังที่กล่าวในภูมิหลังตามที่เกษม จันทรแก้ว ได้เขียนไว้ในหนังสือ “สิ่งแวดล้อมศึกษา”

ศิลปะเชิงแนวคิด (Conceptual Art) หมายถึง งานศิลปะที่มุ่งเสนอแนวคิดเป็นหลัก นำมาซึ่งมุมมองและความเข้าใจใหม่ๆ ต่อศิลปะ ส่วนสำคัญคือความคิดและเรื่องราวที่ถูกสื่อสารผ่านผลงานศิลปะ เนื้อหาที่แท้จริงอยู่ที่ความคิด ความรู้สึก ส่วนตัวผลงานเป็นเพียงเครื่องมือหนึ่งที่นำพาผู้ชมผลงานไปสู่การตระหนักรู้ถึง คำถาม และคำตอบ ตาม ความคิดความรู้สึก ที่หลากหลายแตกต่างกันออกไปของแต่ละคน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ความหมายของเจตคติ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้เชิงสุนทรียศาสตร์
3. สภาพสังคมเมือง และวัฒนธรรมในปัจจุบัน
4. ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และศิลปินที่มีอิทธิพลกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของเจตคติ

1.1 ความหมายของเจตคติ

เจตคติ (Attitude) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน ว่า Aptus แปลว่า ไฉนเอียง ซึ่งนักวิชาการแต่ละท่านได้ให้ความหมายของเจตคติ ไว้อย่างแตกต่างกันตามทฤษฎีของตนดังนี้

กิบสัน (Gibson) ให้ความหมาย เจตคติว่า เป็นตัวตัดสินพฤติกรรม เป็นความรู้สึกเชิงบวกหรือเชิงลบ เป็นสภาวะจิตใจในการพร้อมที่จะส่งผลกระทบต่อตอบสนองของบุคคลนั้นๆ ต่อบุคคลอื่นๆ ต่อวัตถุหรือต่อสถานการณ์ โดยที่ทัศนคตินี้สามารถเรียนรู้หรือจัดการได้โดยใช้ประสบการณ์ (Gibson, J. L. 2000: 102)

เจตคติ คือการวางแนวความคิด ความรู้สึก ให้ตอบสนองในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อคนหรือต่อสิ่งของ ในสภาวะแวดล้อมของบุคคลนั้นๆ และทัศนคตินั้นสามารถที่จะรู้หรือถูกตีความได้จากสิ่ง ที่คนพูดออกมาอย่างไม่เป็นทางการ หรือจากการสำรวจที่เป็นทางการ หรือจากพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้น (Schermerhorn. 2000: 75)

ใน Oxford Advanced Learner's Dictionary ให้ความหมายของเจตคติไว้ว่า เจตคติ คือวิถีทางที่เราคิดหรือรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือคนใดคนหนึ่ง และวิถีทางที่เราประพฤติต่อใครหรือคนใดคนหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เราคิดหรือรู้สึกอย่างไร (Hornby, A S. 2001: 62)

เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก หรือท่าที ของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ ความรู้สึก หรือท่าทีจะเป็นไปในทำนองที่พึงพอใจ หรือไม่พอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย (สุชา จันทรเฒ; และสุรางค์ จันทรเฒ. 2520: 104)

เจตคติ คือ สภาพความคิด ความเข้าใจ และความรู้สึก เชิงประเมินที่มีต่อสิ่งต่างๆ (วัตถุ สถานการณ์ ความคิด ผู้คน ฯลฯ) ซึ่งทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งนั้นในลักษณะเฉพาะตัวตามทิศทางของทัศนคติที่มีอยู่ (สงวนศรี วิรัชชัย. 2527: 61)

เจตคติ หมายถึง การผสมผสานหรือการจัดระเบียบต่อความเชื่อที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ (Rokeach. 1970: 112)

คม ชัด ลึก City Life ในคอลัมภ์ ภาษาไทย ชัดใจปู โดยทิดกร สอนภาษา ได้ให้ความเห็นในหัวเรื่อง ทัศนคติ กับ เจตคติ ว่า คำว่า Attitude หมายถึง A Feeling or Opinion About Something or Someone, or A Way of Behaving That Follows From This ถอดเป็นภาษาไทยได้ว่า ความรู้สึกหรือความคิดเห็นต่อบางสิ่งบางอย่าง หรือบางคน หรือการปฏิบัติที่เกิดจากความรู้สึก หรือความคิดเห็น เช่นนั้นสรุปได้ว่า Attitude หมายถึงความคิดเห็น หรือพฤติกรรมของบุคคลใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะที่มีต่อบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คำนี้จึงไม่เหมาะจะบัญญัติเป็นคำไทยว่า “ทัศนคติ” เพราะ “ทัศนะ” หรือ “ทรรศนะ” หมายถึงแนวความคิด ไม่ครอบคลุมถึงลักษณะความประพฤติหรือการปฏิบัติของบุคคล นักวิชาการจึงได้บัญญัติคำใหม่ว่า “เจตคติ” เป็นคำศัพท์บัญญัติที่ถูกต้องของ Attitude โดยมีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ว่า ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ส่วนทัศนคติ นั้นน่าจะเป็นคำศัพท์บัญญัติของคำว่า Point of View หรือ View Point ซึ่งหมายถึง ข้อคิดเห็นของบุคคลต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

อย่างไรก็ดี ยังมีหลายคนที่ยังนิยมใช้คำว่าทัศนคติ แม้ในความหมายที่ครอบคลุมถึงความประพฤติของบุคคลด้วย ทั้งนี้เนื่องจาก ความคุ้นเคยกับการใช้คำว่า ทัศนคติ มาช้านานและอาจรู้สึกไม่คุ้นกับคำว่า “เจตคติ” ซึ่งบัญญัติขึ้นมาใหม่ “ฉะนั้น เมื่อผู้อ่านทราบถึงความแตกต่างระหว่าง ทัศนคติ และ เจตคติ ก็ควรแยกแยะการใช้ให้ถูก อย่าไปใช้ผิดตามเขา และหากมีโอกาส ก็ควรช่วยชี้แจงและแนะนำให้ผู้ที่ใช้ผิดทราบถึงความหมายที่ถูกต้องของคำทั้งสองด้วย” (nationejob.com. 2007)

1.2 องค์ประกอบของเจตคติ

จากการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเจตคติผู้วิจัยพบว่า เจตคติประกอบด้วยส่วนประกอบที่ต่างกัน โดยนักจิตวิทยาได้กล่าวถึงความหลากหลายขององค์ประกอบของเจตคติไว้ดังนี้

เจตคติที่มี 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบด้านสติปัญญา (Cognitive Component) ได้แก่ ความรู้ และแนวความคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้า ไม่ว่าบุคคลหรือสถานการณ์ใดๆ ก็ตาม ความรู้และแนวความคิด ดังกล่าว จะเป็นสิ่งกำหนดลักษณะและทิศทางของเจตคติของบุคคล กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีความรู้และแนวคิดต่อสิ่งเร้าใดครบถ้วนแล้ว บุคคลนั้นก็จะมีเจตคติต่อสิ่งเร้านั้นไปในทางบวกหรือลบชัดเจนยิ่งขึ้น

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) ได้แก่ อารมณ์หรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า อารมณ์หรือความรู้สึกดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางและลักษณะของเจตคติบุคคล กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีความรู้สึกดีต่อสิ่งใด บุคคลก็จะมีเจตคติไปในทางบวกต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าบุคคลมีอารมณ์หรือความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น บุคคลก็จะมีเจตคติทางลบต่อสิ่งนั้น

3. องค์ประกอบด้านแนวโน้มการกระทำ (Behavioral Component) ได้แก่ พฤติกรรมของบุคคลที่จะแสดงออกต่อสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่บอกลักษณะและทิศทางทัศนคติของบุคคล กล่าวคือ ถ้าพฤติกรรมของบุคคลที่ แสดงออกต่อสิ่งเร้านั้นชัดเจนแน่นอน ทิศทางทัศนคติของบุคคลก็จะมีลักษณะชัดเจนแน่นอน และเป็นทิศทางบวกหรือลบชัดเจนด้วย

นักจิตวิทยาที่สนับสนุนแนวคิดที่กล่าวมานี้ ประกอบด้วย ทริแอนด์อิส (Triandis. 1971: 3) มอร์ริส (Morris.1990: 610) เชดส์คัลด์ โฆวาสิณท์ (2530: 10) และพัชนี วรกวิน (2522: 60-61)

เจตคติที่มี 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบด้านสติปัญญา (Cognitive Component) หมายถึงองค์ประกอบด้านความเชื่อความรู้ ความคิด และความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อเป้าหมายของเจตคติ

2. องค์ประกอบอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective Component) หมายถึงความรู้สึกชอบ-ไม่ชอบ หรือทำที่ที่ดี-ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อเป้าหมายของเจตคติ

นักจิตวิทยาที่สนับสนุนแนวคิดที่กล่าวมานี้ ประกอบด้วย แคทซ์ (Katz. 1960) คาร์เพน (Kaplan. 1965) โรเซนเบิร์ก (Rosenberg. 1965) และกิลฟอร์ด (Guilford. 1960)

เจตคติที่มีองค์ประกอบเดียว คือองค์ประกอบด้านอารมณ์ หรือความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบ-ไม่ชอบ หรือทำที่ที่ดี-ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อเป้าหมายของเจตคติ นักจิตวิทยาที่สนับสนุนแนวคิดที่กล่าวมานี้ ประกอบด้วย เทอร์สโตน (Thurstone. 1959) อินสโค (Insko. 1967: 2-3) นิวแมนและนิวแมน (Newman; & Newman. 1983)

1.3 การเกิดเจตคติ และเจตคติเกิดจากอะไร

เจตคติเกิดจากการเรียนรู้ของบุคคล ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด หากแต่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบสิ่งใดต้อง เกิดภายหลัง เมื่อตนเองได้มีประสบการณ์ในสิ่งนั้นๆ แล้ว ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่าเจตคติเกิดขึ้นจากเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

- การรวบรวมความคิดอันเกิดจากประสบการณ์หลายๆ อย่าง
- เกิดจากความรู้สึกที่ร่อยพิ่มพีใจ
- เกิดจากการเห็นตามคนอื่น

ชม ภูมิภาค (2516: 66-67) ได้อธิบายเรื่องการเกิดเจตคติว่าเกิดจากการเรียนรู้ และโดยมากก็เป็นการเรียนรู้ทางสังคม (social learning) ดังนั้น ปัจจัยที่ทำให้เกิดเจตคติจึงมีหลายประการ เช่น

1.3.1 ประสบการณ์เฉพาะเมื่อคนเราได้รับประสบการณ์ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจจะมีลักษณะในรูปแบบที่ผู้ได้รับรู้สึกว่าได้รางวัลหรือถูกลงโทษ ประสบการณ์ที่ผู้รู้สึกเกิดความพึงพอใจย่อมจะทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าเป็นประสบการณ์ที่ไม่เป็นที่พึงพอใจก็ย่อมจะเกิดเจตคติที่ไม่ดี

1.3.2 การสอน การสอนนั้นอาจจะเป็นทั้งแบบที่เป็นแบบแผนหรือไม่เป็นแบบแผนก็ได้ ซึ่งเราได้รับจากคนอื่น องค์การที่ ทำหน้าที่สอนเรามีมากมาย อาทิ บ้าน วัด โรงเรียน สื่อมวลชนต่างๆ เรามักจะได้รับเจตคติที่สังคมมีอยู่และนำมาขยายตามประสบการณ์ของเรา การสอนที่ไม่เป็นแบบแผนนั้นส่วนใหญ่เริ่มจากครอบครัวตั้งแต่เด็กๆ มาแล้ว พ่อ แม่ พี่ น้อง มักจะบอกเราว่าสิ่งนั้นไม่ดีสิ่งนี้ไม่ดีหรือใครควรทำอะไร มีความสำคัญอย่างไร การสอนส่วนมากเป็นแบบยัดทะนานและมักได้ผลดีเสียด้วยในรูปแบบการปลูกฝังเจตคติ

1.3.3 ตัวอย่าง (Model) เจตคติบางอย่างเกิดขึ้นจากการเลียนแบบในสถานการณ์ต่างๆ เราเห็นคนอื่นประพฤติ เราเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคนอื่นออกมาเป็นรูปของเจตคติ ถ้าเรายอมรับนับถือหรือเคารพคนๆ นั้น เราก็มักยอมรับความคิดของเขาตามที่เรารู้เข้าใจ เช่น เด็กชายแดงเห็นบิดาดูรายการกีฬาทางโทรทัศน์ประจำ เขาก็จะแปลความหมายว่ากีฬาเป็นเรื่องน่าสนใจและจะต้องดูหรือถ้าเขาเห็นพ่อแม่ระมัดระวังต่อชุดรับแขกในบ้านมากกว่าของที่อยู่ในสนามหญ้าหลังบ้านเขาก็จะเกิดความรู้สึกว่าของในบ้านต้องระวังรักษาเป็นพิเศษ ซึ่งการเรียนรู้เช่นนี้พ่อแม่ไม่จำเป็นต้องพูดว่าอะไรเลยเด็กจะเฝ้าสังเกตการณ์ปฏิบัติของพ่อแม่ต่อบุคคลอื่นอย่างถี่ยวน จะเรียนรู้ว่าใครควรคบ ใครควรนับถือใครไม่ควรนับถือ

1.3.4 ปัจจัยที่เกี่ยวกับสถาบัน ปัจจัยทางสถาบันมีอยู่เป็นอันมากที่มีส่วนสร้าง และสนับสนุนเจตคติของเราตัวอย่างเช่น การปฏิบัติตนในวัด ในโบสถ์ การแต่งกายของคนในสถานการณ์ทางสังคมต่างๆ เป็นสิ่งให้แนวเจตคติของคนเราเป็นอันมาก
สภาวะที่มีผลต่อการก่อเกิดของเจตคตินั้นมีหลายอย่าง อาทิ

- ประการแรก ขึ้นอยู่กับการที่เราคิดว่าเราเป็นพวกเดียวกัน (Identification) เด็กที่ยอมรับว่าตนเองเป็นพวกเดียวกับพ่อแม่ย่อมจะรับเจตคติของพ่อแม่ง่ายขึ้น หรือที่โรงเรียนหากเด็กถือว่าครูเป็นพวกเดียวกับตนเด็กย่อมจะรับความเชื่อถือหรือเจตคติของครู
- ประการที่สอง ขึ้นอยู่กับว่าเจตคตินั้นคนอื่น ๆ เป็นจำนวนมากเชื่ออย่างนั้น หรือคิดอย่างนั้น (Uniformity) การที่เราจะมีเจตคติเข้ากลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้นั้นอาจจะมีสาเหตุอื่นอีกเช่นโอกาสที่จะได้รับเจตคติแตกต่างไปนั้นไม่มีประการหนึ่งอีกประการหนึ่งหากไม่เห็นด้วยกับส่วนใหญ่เราเกิดความรู้สึกว่าส่วนใหญ่ปฏิเสธเราจนกว่าจะเห็นว่าส่วนที่สามที่เรามีเจตคติตรงกับคนอื่นทำให้เราพุดติดต่อกับคนอื่นเข้าใจ เมื่อเราเจริญเติบโตจากเด็กเป็นผู้ใหญ่นั้นแน่ที่สุดที่เราจะพบความแตกต่างของเจตคติมากมาย ในบ้านนั้นนับว่าเป็นแหล่งเกิดเจตคติตรงกันที่สุดแต่พ่อแม่มีเพื่อนฝูงเราจะเห็นว่าเจตคติของเพื่อนฝูงและของพ่อแม่ของเขาแตกต่างกันบ้าง ในโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับการศึกษาชั้นสูงเราจะพบความแตกต่างของเจตคติมากมาย ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่าเจตคติแรกๆ ที่เราได้รับนั้นค่อนข้างจะคงทนถาวร เจตคตินั้นมักจะสามารถนำไปใช้กับสถานการณ์ใหม่ที่คล้ายกัน เช่น คนที่มีพ่อคุณเข้มงวดเขาจะเกิดความมุ่งร้ายต่อพ่อ อาจจะคิดว่าผู้บังคับบัญชานั้นคุณเข้มงวดและเกิดความรู้สึกมุ่งร้ายต่อผู้บังคับบัญชาก็ได้ หรือคนงานที่ไม่ชอบหัวหน้างานอาจจะนำความไม่ชอบนั้นไปใช้ต่อบริษัทหรือเกลียดบริษัทไปด้วย

1.4 ลักษณะของเจตคติ

ทิตยา สุวรรณขุ (2520:602-603) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของเจตคติ 4 ประการ คือ

- 1.4.1 เจตคติ เป็นสภาวะก่อนที่พฤติกรรมได้ตอบ (Predisposition to Respond) ต่อเหตุการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะหรือจะเรียกว่าสภาวะพร้อมที่จะมีพฤติกรรมจริง
 - 1.4.2 เจตคติ จะมีความคงตัว อยู่ในช่วงระยะเวลา (Persistence Overtime) แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง
 - 1.4.3 เจตคติ เป็นตัวแปรหนึ่ง นำไปสู่ความสอดคล้องระหว่าง พฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิดไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกโดยวาจา หรือการแสดงความรู้สึก ตลอดจนการที่จะต้องเผชิญหรือหลีกเลี่ยงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
 - 1.4.4 เจตคติ มีคุณสมบัติของแรงจูงใจ ในอันที่จะทำให้บุคคลประเมินผล หรือเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งหมายความว่าไปถึงการกำหนดทิศทางของพฤติกรรมจริงด้วย
- เจตคตินับว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการทำงานอย่างหนึ่ง นอกจากความพร้อมและการจูงใจ บุคคลที่มีเจตคติที่ดีต่อการทำงานจะช่วยให้ทำงานได้ผล ทั้งนี้ เพราะเจตคติเป็นต้นกำเนิดของความคิดและการแสดงการกระทำออกมานั่นเอง

กล่าวโดยสรุป เจตคติ เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่เป็นแรงขับเคลื่อนของบุคคล แสดงพฤติกรรมที่จะแสดงออกไปในทางต่อต้านหรือสนับสนุน ต่อสิ่งนั้นหรือสถานการณ์นั้น ถ้าทราบทัศนคติของบุคคลใดที่สามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้ โดยปกติคนเรามักแสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับทัศนคติที่มีอยู่

1.5 หน้าที่และประโยชน์ของเจตคติ

1.5.1 Katz (อ้างในนพมาศ 2534:130) มองว่าเจตคติมีประโยชน์และหน้าที่ คือ

- เป็นประโยชน์โดยการเป็นเครื่องมือปรับตัว และในการใช้เพื่อทำการต่างๆ
- ทำประโยชน์โดยการใช้อุปถัมภ์ สภาวะจิตใจ หรือปกป้องสภาวะจิตของ บุคคล (Egodefensive Function) เพราะความคิดหรือความเชื่อบางอย่างสามารถทำให้ผู้เชื่อหรือคิดสบายใจ ส่วนจะผิดจะถูกเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

- เจตคติทำหน้าที่แสดงค่านิยมให้คนเห็นหรือรับรู้ (Value Expressive Function)
- ให้คุณประโยชน์ทางความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้คนและสิ่งต่างๆ
- ช่วยให้ผู้บุคคลมีหลักการและกฎเกณฑ์ในการแสดงพฤติกรรมหรือช่วยพัฒนา ค่านิยมให้กับบุคคล การที่บุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคล สถานการณ์ต่างๆ ในสังคม จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลสามารถประเมินและตัดสินใจได้ว่าควรจะเลือกประพฤติอย่างไรจึงจะเหมาะสมและดีงาม

1.5.2 ชม ภูมิภาค (2516: 65) หน้าที่ของเจตคติ เจตคติทำหน้าที่เกี่ยวกับการรับรู้อย่างมาก เจตคติมีส่วนกำหนดการมองเห็นของคน นอกจากนี้ยังทำหน้าที่อื่นๆ อีกเช่น

- เตรียมบุคคลเพื่อให้พร้อมต่อการปฏิบัติการ
- ช่วยให้ผู้บุคคลได้คาดคะเนล่วงหน้าว่าอะไรจะเกิดขึ้น
- ทำให้บุคคลได้รับความสำเร็จตามหลักชัยที่วางไว้

1.6 การเปลี่ยนแปลงและสิ่งที่มีอิทธิพลต่อเจตคติ

1.6.1 สุชา จันเอม และสุรางค์ จันเอม (2520: 110-111) กล่าวว่า ทัศนคติของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้เนื่องมาจาก

- การชักชวน (Persuasion) ทัศนคติจะเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงใหม่ได้หลังจากที่ได้รับคำแนะนำ บอกเล่า หรือได้รับความรู้เพิ่มพูนขึ้น
- การเปลี่ยนแปลงกลุ่ม (Group Change) ช่วยเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลได้
- การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) เป็นการชักชวนให้บุคคลหันมาสนใจหรือรับรู้โดยการสร้างสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ขึ้น

1.6.2 สิ่งที่มีอิทธิพลต่อเจตคติ

- บิดา มารดา ของเด็ก
- ระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมของสังคม
- การศึกษาเล่าเรียนและสิ่งแวดล้อมในสังคม
- การพักผ่อนหย่อนใจที่แต่ละคนใช้ประจำตัว

1.7 การเปลี่ยนแปลงเจตคติ

ชม ภูมิภาค (2516: 65) ได้อธิบายว่าเจตคติเปลี่ยนแปลงได้ ปัจจัยที่จะช่วยให้เจตคติเปลี่ยนแปลงได้มีหลายประการ เช่น

1.7.1 ความกดดันของกลุ่ม (Group pressure) หากกลุ่มจะสามารถให้รางวัลหรือลงโทษได้ย่อมจะมีแรงกดดันมากในการที่จะกดดันทิศทางเจตคติของเรา สิ่งยั่วยุที่เป็นรางวัลนั้นได้แก่ความเป็นผู้มีคนรู้จักมาก การเลื่อนตำแหน่งการงาน สัญลักษณ์ของการยอมรับนับถือ เป็นต้น ส่วนสิ่งยั่วยุที่เป็นการลงโทษก็เช่น การเสียเพื่อนฝูง เสียชื่อเสียง เสียตำแหน่ง เป็นต้น ยิ่งเรามีความผูกพันไปจากกลุ่มเท่าใดแรงบีบบังคับของหมู่ มีมากเท่าใด ยิ่งเราต้องการเป็นสมาชิกของหมู่ใด แรงบีบบังคับของหมู่ย่อมมีมากเท่านั้น หรือยิ่งหมู่กลุ่มต้องการเรามากเท่าใด กลุ่มก็ยิ่งต้องการให้เราปฏิบัติตามมาตรฐานของกลุ่มเท่านั้น กลุ่มที่มีเกียรติศักดิ์หรือศักดิ์ศรีต่ำในหมู่อาจจะกระทำผิดแปลกไปได้บ้าง แต่ยังมีตำแหน่งสูงหรือศักดิ์ศรีสูงแล้วกระทำผิดมาตรฐานเพียงนิดเดียวแรงกดดันของหมู่จะเกิดขึ้นทันทีเพื่อให้ปฏิบัติตามในแนว

นอกจากนี้แรงกดดันของกลุ่มจะมีมากก็คือ การที่ไม่มีมาตรฐานอื่นที่จะปฏิบัติหรือมีน้อยทางที่จะเลือกหรือเราไม่มีความรู้มากมายนักในเรื่องนั้นบุคคล มักจะเปลี่ยนความคิดเห็นหรือเจตคติ หากกลุ่มของเขาที่ยึดอยู่เปลี่ยนแปลงไปตัวอย่างเช่น กรรมกร แรกๆ อาจไม่สนใจกันรวมเป็นสมาคม แต่ต่อมาหากรู้ว่าคนอื่นๆ ในกลุ่มรับฟังความคิดเห็นนั้น เขาก็อาจเปลี่ยนความคิด ยิ่งกลุ่มมีความเป็นเอกภาพเท่าใด แรงกดดันของกลุ่มยิ่งมีผลเท่านั้น เรื่องอำนาจของความกดดันของกลุ่มอันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจจะเป็นไปได้ 4 กรณีคือ

1. เราอาจปฏิเสธบรรทัดฐานของกลุ่มและยึดมั่นในเจตคติของเรา และเราอาจจะก้าวร้าวยิ่งขึ้นหากเราเชื่อว่ากลุ่มไม่มีผลบีบบังคับเรามากนักหรือเรามีความภักดีต่อกลุ่มอื่นมากกว่า
2. เราอาจจะไม่เปลี่ยนแปลงต่อเจตคติของเรา แต่เราปฏิบัติตามกลุ่มเพราะเหตุผลภายนอกอย่างอื่น โดยถือว่าเป็นส่วนตัวและเราไม่เห็นด้วย แต่ส่วนรวมทำเช่นนั้นก็ต้องปฏิบัติตาม
3. เราอาจยอมรับบรรทัดฐานของกลุ่มเพียงผิวเผิน ภายในส่วนลึกของจิตใจเราไม่ยอมเปลี่ยน แต่พอเราออกไปอยู่กลุ่มอื่นเราจะได้เห็นว่าเราเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น

4. เราอาจจะนำเอาบางส่วนของบรรทัดฐานของกลุ่มมาผนวกกับความเชื่อของเรา และปฏิบัติบางส่วน

1.7.2 ประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจหรือไม่น่าพึงพอใจ เราอาจเปลี่ยนแปลงเจตคติไปได้ เมื่อได้รับประสบการณ์ที่น่าพอใจหรือไม่น่าพอใจ เช่น นายแดงเข้าทำงานบริษัทหนึ่งเพราะเขาเชื่อว่าจะมีความก้าวหน้าแต่พบว่าหัวหน้าของเขาเป็นคนขี้ฉ้อฉล เมื่อเขาเกิดเสนอความคิดเห็นดีๆ เพื่อปฏิบัติ หัวหน้าอาจจะเห็นว่าการเสนอแนะของเขาเช่นนั้นทำให้ฐานะของเขาสิ้นคลอน และนอกจากนั้นยังทราบดีว่าเพื่อนร่วมงานของเขาไปฟ้องแก่หัวหน้างานบ่อยๆ เขาก็อาจเปลี่ยนเจตคติไปอีกแบบหนึ่ง คือมองไม่เห็นความก้าวหน้าในการทำงานกับบริษัทนี้ เช่นนี้เป็นต้น

1.7.3 อิทธิพลของกลุ่มบุคคลที่มีชื่อเสียง บุคคลที่มีชื่อเสียงในความหมายนี้อาจจะเป็นเพื่อนซึ่งเรานับถือความคิดของเขา หรืออาจจะเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านความพิเศษต่างๆ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในเรื่องนี้ก็คือ การโฆษณา ซึ่งมักจะใช้คนมีชื่อเสียงไปยุ่งเกี่ยว เช่น ดาราภาพยนตร์ หรือดั่งคนนั้นใช้สบูยี่ห้อนั้นๆ เป็นต้น

จากความหมายที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาข้างต้นอาจสรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึงความรู้สึก ความเชื่อ ความคิด และแนวโน้มที่จะแสดงออกของบุคคล ซึ่งพฤติกรรม เป็นปฏิกิริยาโต้ตอบ โดยการประมาณค่าว่าชอบหรือไม่ชอบ ที่จะส่งผลกระทบต่อ การตอบสนองของบุคคลในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อบุคคล สิ่งของ และสถานการณ์ ในสภาวะแวดล้อมของบุคคลนั้นๆ โดยที่เจตคตินี้ สามารถเรียนรู้ หรือจัดการได้โดยใช้ประสบการณ์ และเจตคตินั้นสามารถที่จะรู้ หรือถูกต้องความได้จากสิ่งที่คนพูดออกมาอย่างไม่เป็นทางการ หรือจากการสำรวจที่เป็นทางการ หรือจากพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้เชิงสุนทรียศาสตร์

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

ความหมายของความรู้

พจนานุกรมทางการศึกษา (Carter V. Good. 1973: 325) ได้ให้ความหมายของ ความรู้ ว่าความรู้เป็นข้อเท็จจริง (Facts) ความจริง (Truth) กฎเกณฑ์และข้อมูลต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับและรวบรวมสะสมไว้จากมวลประสบการณ์ต่างๆ

พจนานุกรม The Lexicon Webster (Dictionary Encyclopedia Edition 1. 1977: 531) ได้ให้คำจำกัดความ “ความรู้” เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาหรือเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับสถานที่ สิ่งของ หรือบุคคล ซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์ หรือรายงาน การรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจนและต้องอาศัยเวลา

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 130) ได้ให้ความหมายความของ “ความรู้” ไว้ว่า ความรู้เป็นพฤติกรรมเบื้องต้นที่ผู้เรียนสามารถจำได้ หรือระลึกได้โดยการมองเห็น ได้ยิน ความรู้ในขั้นนี้ คือ ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ คำจำกัดความ เป็นต้น

เถียรศรี วิวิธศิริ (2527: 19-20) กล่าวว่า การเรียนรู้ในผู้ใหญ่เกิดจากการประสบการณ์ 3 ประการ คือ

1. การเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ทางธรรมชาติ (Natural Steeling) คือ เรียนรู้จากสภาพธรรมชาติที่อยู่ใกล้ๆ ตัว
2. การเรียนรู้จากประสบการณ์ทางสังคม (Society Setting) มีอยู่ทั่วไปในชีวิตประจำวัน เช่น การเรียนรู้จากการอ่านหนังสือ โทรทัศน์ เป็นต้น
3. การเรียนรู้จากสภาพการณ์การของการจัดการเรียนการสอน (Formal Instrucctional Setting) คือ มีผู้แทนจากสถาบันจัดระดับการเรียนรู้มีจุดหมายและต่อเนื่อง

จากความหมายดังกล่าว ความรู้ หมายถึง การรับรู้ข้อเท็จจริง (Facts) ความจริง (Truth) กฎเกณฑ์ และข้อมูลต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการศึกษา จากรายงาน ซึ่งพฤติกรรมเบื้องต้นที่ผู้เรียนสามารถจำได้ระลึกได้โดยได้ยิหารมองเห็นการสังเกตหรือจากประสบการณ์ทางธรรมชาติ (Natural Setting) คือ เรียนรู้จากสภาพธรรมชาติที่อยู่ใกล้ๆ ตัว การเรียนรู้จากสังคม (Society Setting) เช่น จากการอ่านหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หรือจากการเรียนการสอน (Formal Instrucctional Setting) คือ มีผู้แทนจากสถาบันจัดลำดับการเรียนรู้อย่างมีจุดหมายและต่อเนื่อง เป็นต้น

2.2 ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

2.2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสิ่งเร้าและการตอบสนอง (S-R Theory) ทฤษฎีนี้มีชื่อเรียกหลากหลายชื่อ ทั้ง ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ มีชื่อเรียกต่างๆ เช่น Associative Theory, Associationism, Behaviorism เป็นต้น นักจิตวิทยาที่สำคัญในกลุ่มนี้คือ พาฟลอฟ (Pavlov) วัตสัน (Watson) ธอร์นไดค์ (Thorndike) กัทธรี (Guthrie) ฮัล (Hull) และ สกินเนอร์ (Skinner) ทฤษฎีนี้ได้อธิบายว่า พื้นฐานการกระทำของบุคคลขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม (Passive) หน้าทีของผู้สอน หรือผู้ทดลอง คือจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน หรือผู้ถูกทดลอง หลักการของทฤษฎีสิ่งเร้าและการตอบสนอง คือ

- การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการตอบสนอง หรือ พฤติกรรมการเรียนรู้ โดยมีลักษณะทาง การสอน และการเรียนที่สัมพันธ์กัน นมากขึ้น เช่น การให้รางวัล หรือการทำโทษ หรือ การชมเชย เป็นต้น ผู้ ทดลองจึงควรจะต้องหาวิธีกระตุ้นให้ผู้ ถูกทดลองมีความใ้รู้ใคร่เรียนมากที่สุด

- การฝึกฝน (Practice) ได้แก่ การให้ทำแบบฝึกหัด หรือการฝึกซ้ำ เพื่อให้เกิดทักษะในการแก้ปัญหา ที่สัมพันธ์ โดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ
- การรู้ผลการกระทำ (Feedback) ได้แก่ การสามารถให้ผู้เรียนได้รู้ผลการปฏิบัติได้ทันที เพื่อจะทำให้ผู้เรียนได้ปรับพฤติกรรมได้ถูกต้อง อันจะเป็นหนทางการเรียนรู้ที่ดีหน้าที่ของผู้สอนจึงควรจะต้องพยายามทำวิธีการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์แห่งความสำเร็จ
- การสรุปเป็นกฎเกณฑ์ (Generalization) ได้แก่ การได้รับประสบการณ์ต่างๆ ที่สามารถ สร้างมโนทัศน์ (Concept) จนสรุปเป็นกฎเกณฑ์ที่จะนำไปใช้ได้
- การแยกแยะ (Discrimination) ได้แก่ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน สามารถแยกแยะความแตกต่างของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อันจะทำให้เกิดความสะดวกต่อการเลือกตอบ
- ความใกล้ชิด (Contiguity) ได้แก่ การสอนที่คำนึงถึงความใกล้ชิดระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนอง ซึ่งเหมาะสำหรับการสอนคำ เป็นต้น

2.2.2 ทฤษฎีการจูงใจ

มาสโลว์ (Maslow) เขาเชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากแรงจูงใจภายในตัวเอง มนุษย์แต่ละคนมีเอกลักษณ์ของตนเองเพราะพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลจากการรับรู้ที่บุคคลนั้นมีต่อโลก การแสดงเอกลักษณ์จึงเป็นการรับรู้ปรากฏการณ์ในโลกแห่งตน ดังนั้น พฤติกรรมของบุคคลจึงสะท้อนถึงการมองโลกของแต่ละบุคคล และมนุษย์มีแนวโน้มว่าจะเจริญงอกงามไปสู่ความมีวุฒิภาวะโดยสมบูรณ์ เหมือนกับเมล็ดผลที่พร้อมจะเจริญงอกงามเป็นดอกผล และแรงจูงใจที่แตกต่างกันทำให้มีบุคลิกภาพที่ต่างกัน มาสโลว์ สร้างทฤษฎีลำดับขั้นของแรงจูงใจโดยกล่าวว่าแรงจูงใจของบุคคลมีลำดับขั้นตอน 5 ขั้นด้วยกัน ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานคือ แรงจูงใจปรารถนาด้านสรีระวิทยา ขั้นความปลอดภัย ขั้นการต้องการกลุ่ม สมาคม ขั้นความต้องการชื่อเสียง ไปจนถึงขั้นสุดท้ายหรือขั้นสูงสุด คือแรงจูงใจที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง โดย มาสโลว์ กล่าวว่า แรงจูงใจลำดับต้นต้องได้รับการตอบสนองก่อน แรงจูงใจลำดับสูงจึงจะพัฒนาไปตามลำดับขั้น และเขาเชื่อว่าบุคคลทุกคนมีพื้นฐานจิตใจที่ดีมาตั้งแต่แรกเกิด ต้องการสิ่งที่ดีจนถึงขั้นสูงสุดของความเป็นมนุษย์ คือขั้นสูงสุด อย่างไรก็ตาม บุคคลอาจไม่สามารถทำได้ เพราะอิทธิพลของสังคม หรือปัจจัยต่างๆ รุมเร้า แต่การที่บุคคลได้พัฒนาความสามารถของตน ก็เท่ากับเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพด้วย

มาสโลว์ (Maslow. 1970: 286) เน้นว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่จะบรรลุถึงขีดสูงสุดของศักยภาพ (Potential) ความต้องการสูงสุดนั้น มาสโลว์ เรียกว่าความเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self Actualization)

ทฤษฎีการจูงใจ (Motivation Theory) ได้อธิบายเกี่ยวกับสภาวะของบุคคลที่พร้อมที่จะสนองความต้องการ หากสิ่งนั้นมีอิทธิพลสำหรับความต้องการของเขา ทฤษฎีการจูงใจที่สำคัญคือ ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Theory of Growth Motivation) ทฤษฎีนี้ได้อธิบายความต้องการของบุคคลที่พยายามแสวงหาวิธีการสนองความต้องการให้กับตนเอง และคนเรามีความต้องการหลายด้าน มาสโลว์ได้จัดลำดับความต้องการไว้เป็นลำดับ 5 ชั้น มีดังนี้คือ

1. ความต้องการทางสรีรวิทยา (Physiological Needs) เช่น อาหาร การพักผ่อน การรักษาสภาวะสมดุลภายในร่างกาย (Homeostasis)
2. ความต้องการเกี่ยวกับความปลอดภัยความมั่นคง สวัสดิการ การคุ้มครองการช่วยเหลือจากผู้อื่น (Safety Needs)
3. ความต้องการเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของ การเข้าหมู่การเข้าพวก ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน (Belongingness Needs)
4. ความต้องการเกี่ยวกับเกียรติยศ ชื่อเสียง การยกย่องนับถือและการยอมรับจากสังคม (Esteem Needs)
5. ความเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self Actualization) ชื่อสัตย์ต่อตนเอง ประพฤติปฏิบัติในแนวทางที่เหมาะสม กระทำสิ่งต่างๆ ตามความสามารถของตน ดังแสดงใน

มาสโลว์ ได้อธิบายให้เห็นเพิ่มเติมว่า ความต้องการของคนเรารั้งแต่ลำดับที่ 1-4 นั้นเป็นความต้องการที่จำเป็น ซึ่งคนเราจะขาดไม่ได้และทุกคนจะพยายามแสวงหาเพื่อสนองความต้องการนั้นๆ ส่วนลำดับความต้องการที่ 5 นั้น เป็นแรงจูงใจที่มากระตุ้นให้บุคคลแสวงหาต่อไป เมื่อสามารถสนองความต้องการพื้นฐานได้สำเร็จเป็นลำดับแล้ว

การจูงใจเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผลักดันให้บุคคลปฏิบัติ กระตือรือร้น และความปรารถนาที่จะร่วมกิจกรรมต่างๆ เพราะการตอบสนองใดๆ จะเป็นผลเพื่อลดความตึงเครียดของบุคคลที่มีต่อความต้องการนั้นๆ ดังนั้นคนเราจึงดิ้นรน เพื่อให้สมกับความต้องการ ที่เกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีก โดยที่การเรียนรู้เป็นผลจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า สิ่งเร้าในกิจกรรมการเรียนการสอนจึงต้องอาศัยการจูงใจ

2.2.3 ทฤษฎีการรับรู้

ทฤษฎีการรับรู้ (Perception Theory) การรับรู้เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญ ที่สุด ของบุคคล เพราะการตอบสนอง ต่อพฤติกรรมใดๆ ที่เกิดขึ้น จะขึ้นอยู่กับ การรับรู้จากสภาพแวดล้อมและความสามารถในการแปลความหมายของสภาพนั้นๆ ของแต่ละบุคคล ดังนั้นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยการรับรู้ประกอบด้วย ประสาทสัมผัส และปัจจัยทางจิตคือ ความรู้เดิม ความต้องการ และเจตคติ เป็นต้น การรับรู้จะประกอบด้วย กระบวนการสามด้านคือ การรับสัมผัส การแปลความหมายและอารมณ์ (finearts. 2012: online)

2.3 หลักการรับรู้สำหรับการศึกษา

2.3.1 การรับรู้จะพัฒนาตามวัยและความสามารถ ที่จะรับรู้สิ่งภายนอกอย่างถูกต้อง และเหมาะสม

2.3.2 การรับรู้โดยการเห็นจะก่อให้เกิดความเข้าใจดีกว่า การได้ยินและประสาทสัมผัสอื่นๆ ดังนั้นการเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสได้มากจะก่อให้เกิดความเข้าใจที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.3.3 ลักษณะและวิธีการรับรู้ของแต่ละคน จะแตกต่างกันตามพื้นฐานของบุคลิกภาพ และจะแสดงออกตามที่ได้รับรู้และทรงตระหนักรู้ของเขา

2.3.4 การเข้าใจผู้เรียนทั้งในด้านคุณลักษณะและสภาพแวดล้อม จะเป็นผลดีต่อการ จัดการเรียนการสอน

2.4 ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference Theory)

เป็นทฤษฎีที่ชี้ให้เห็นว่าผู้รับสารแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกันในทางจิตวิทยา เช่น ทักษะ ค่านิยมและความเชื่อ ทำให้คนสนใจในการเปิดรับข่าวสาร หรือตีความหมายข่าวสารจากสื่อมวลชน แตกต่างกัน หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับทฤษฎีความแตกต่างระหว่างปัจเจกบุคคล มีดังนี้

2.4.1 มนุษย์เรามีความแตกต่างกันมากในองค์ประกอบทางจิตวิทยาส่วนบุคคล

2.4.2 ความแตกต่างนี้มีบางส่วนมาจากลักษณะแตกต่างทางชีวภาคหรือทางร่างกายของแต่ละบุคคล แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมาจากความแตกต่างที่เกิดจากการเรียนรู้

2.4.3 มนุษย์ซึ่งถูกซบเลี้ยงภายใต้สถานการณ์ต่างๆ จะเปิดรับความคิดเห็นแตกต่างกันไป

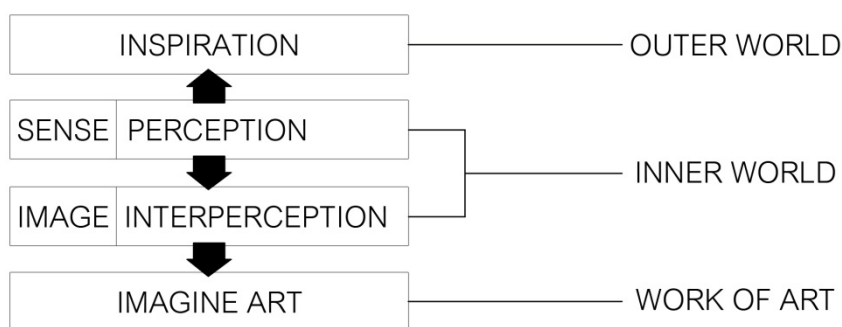
2.4.4 การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมทำให้เกิด ทักษะ ค่านิยมและความเชื่อที่รวมเป็นลักษณะทางจิตวิทยาส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไป ความแตกต่างดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นสภาวะเงื่อนไข (Conditioning) ที่กำหนดการรับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชน

2.5 การรับรู้และจินตภาพ (Perception And Image)

เนื้อหาต่อไปนี้เป็นการศึกษาจาก วิรุณ ตั้งเจริญ (2545: 27-52) เรื่อง การรับรู้และจินตภาพ

2.5.1 การแสวงหาความรู้

ศิลปะสอดคล้องกับบริบทของโลกปัจจุบัน การสัมผัส การรับรู้ ภาพในจินตนาการและการตีความ การแสดงออกทางศิลปะก็คือการนำเสนอภาพความคิดหรือภาพในจินตนาการ

ภาพประกอบ 3 ตารางภาพในจินตนาการและการตีความ

ที่มา: การรับรู้และจินตนาการ (2545: 28).

การศึกษาและสร้างสรรค์ศิลปะจากฐานความรู้ ความคิด และการปฏิบัติ 3 ด้านคือ

2.5.1.1 องค์ความรู้ทางศิลปะ (Body of Knowledge)

- ประวัติศาสตร์ศิลป์ (History of Art)
- สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics)
- ปรัชญาศิลปะ (Philosophy of Art)

2.5.1.2 ศิลปะกับมนุษย์ (Art and Human)

- จิตวิทยาศิลปะ (Psychology of Art)
- มานุษยวิทยา (Humanities)
- สังคมวิทยา (Social Science)

2.5.1.3 (Work of Art)

- แนวคิด (Concept)
- สีสันใจ (Inspiration)
- เนื้อหาและสาระ (Content and Subject Matter)
- รูปแบบและกระบวนแบบ (Form and Style)
- วัสดุและกลวิธี (Materials and Techniques)
- กระบวนการสร้างสรรค์ (Creative Process)
- อิทธิพล (Influences)
- สนามสุนทรียะ (Aesthetic Field)
- บริบทศิลปะ (Art Context)

การศึกษาศิลปะเกี่ยวข้องกับ “สุนทรีย์” ซึ่งเป็นเรื่องของความงาม ความไพเราะ ความสุขุมความมีเสรีภาพ ความสงบสันติ เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและรสนิยม “Taste” ซึ่งเป็นคำที่กว้าง หลากหลาย ทั้งรสนิยมในการคิด การชื่นชมสิ่งแวดล้อมรอบ ตัว คนตรี ศิลปะ การเลือกดู ภาพยนตร์ อ่านหนังสือ การใช้ชีวิตประจำวัน ฯลฯ จูน คิง แมคฟี (วิรุณ ตั้งเจริญ . 2544: 30; อ้างอิงจาก June King McFee. n.d.) เชื่อว่ารสนิยมของคนเราสัมพันธ์กับปัจจัย 3 ด้าน คือ

- 1) ประสบการณ์เฉพาะบุคคล (Personal Experiences)
- 2) ระดับสังคมและเศรษฐกิจ (Socio-economic Class)
- 3) วัฒนธรรมประจำชาติ (National Culture)

2.5.2 การรับรู้

การรับรู้ทั้งที่เกี่ยวข้องกับผู้สร้างสรรค์งานศิลปะและผู้ชื่นชม (Appreciator) ย่อมส่งผลไปสู่การพัฒนางานศิลปะและการชื่นชม ในฐานะที่ สภาพการรับรู้ของศิลปินส่งผลไปสู่ ปรากฏการณ์ที่เป็นงานศิลปะและสภาพการรับรู้ของผู้ชื่นชมที่ส่งผลไปสู่สุนทรีย์ภาพหรือการชื่นชม รวมทั้งแรงผลักดันจากผู้ชื่นชมและสังคมที่มีต่อศิลปะ อาจพิจารณาได้ 3 ด้านคือ

2.2.5.1 การรับรู้ (Perception) ที่เกี่ยวข้องกับ

- บริบทและสิ่งแวดล้อม (Context and Environment)
- ปัญญาและความรู้ (Intellect and Knowledge)
- ศักยภาพการรับรู้ (Perceptual Potentiality)
- รสนิยมเฉพาะบุคคล (Personal Taste)

2.2.5.2 สื่อดลใจ (Inspiration) ที่เกี่ยวข้องกับ

- สรรพสิ่งและสภาพแวดล้อม (Things and Environment)
- สภาพการณ์และเหตุการณ์ (Situations and Events)
- ปรากฏการณ์นามธรรม (Abstract Phenomenon)

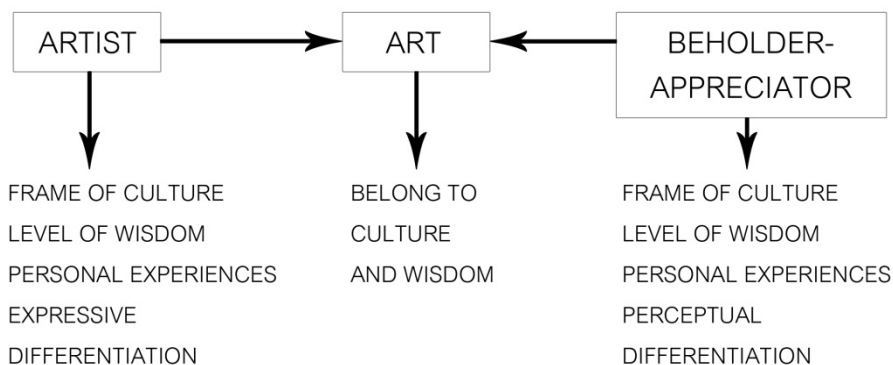
2.2.5.3 ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ที่เกี่ยวข้องกับ

- บัณฑิตภาพ (Individuality)
- ภูมิปัญญา (Wisdom)
- กลทักษะ (Motor Skill)

เมื่อรับรู้ปรากฏการณ์ต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมเราสร้างภาพขึ้นในความคิดหรือในสมอง แล้วตีความและนำเสนอเป็นผลงานศิลปะ กลไกของสมองสามารถสร้างภาพหรือปรับภาพได้หลายลักษณะ

- 1) จินตภาพ (Image)
- 2) สัญลักษณ์ (Symbol or Metaphor)
- 3) กระบวนการเกสตัลท์ (Gestalt's Pattern)
- 4) แบบอารมณ์ (Emotional Mode)
- 5) เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Reason)
- 6) แรงกระตุ้นจิตใต้สำนึก (Subconsciousness)
- 7) รูปแบบความคิด (Conceptual Form)

ศิลปินสามารถตีความภาพในสมองและนำเสนอเป็นผลงานศิลปะได้หลายลักษณะ และถ้าเราเชื่อว่าสื่อแสดงออก (Expressive Media) เป็นเพียงพาหะ (Vehicle) ที่จะนำภาพความคิดเหล่านั้นนำเสนอให้เป็นรูปธรรม ความหลากหลายของสื่อย่อมนำไปสู่ความหลากหลายในการนำเสนอ

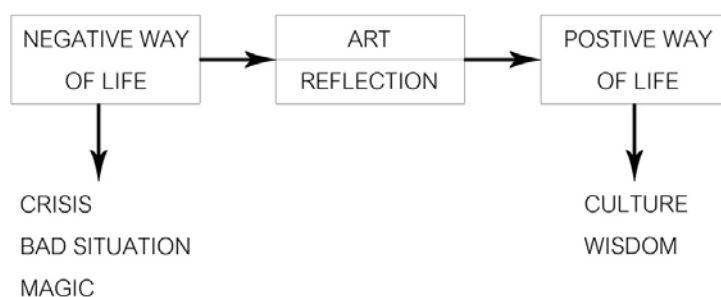

ภาพประกอบ 4 ตารางกรอบความคิดของศิลปินในการสร้างงานศิลปะ 1

ที่มา: การรับรู้และจินตนาการ. (2545: 34).

กรอบความคิดของศิลปินในการสร้างงานศิลปะขึ้นอยู่กับกรอบวัฒนธรรม (Frame of Culture) ระดับของภูมิปัญญา (Level of Wisdom) ความหลากหลายของประสบการณ์ (Personal Experiences) และความแตกต่างในการแสดงออก (Expressive Differentiation) ศิลปะจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและส่วนหนึ่งของภูมิปัญญา ทั้งของศิลปินและสังคม ในฐานะผู้ชื่นชมก็ย่อมขึ้นอยู่กับกรอบวัฒนธรรม ระดับภูมิปัญญา ความหลากหลายของประสบการณ์และความแตกต่างในการรับรู้

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรม “Culture” หมายถึงวิถีทางในการดำเนินชีวิต เป็นวิถีทางในทางบวก (Positive Way of Life) วัฒนธรรมมีสภาพเป็นนามธรรม ปรากฏการณ์การที่เป็นรูปธรรมเป็นผลสะท้อนจากวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นศิลปะหรือวัตถุสิ่งของต่างๆ วัฒนธรรมคือความดีความงามหรือ “ธรรม” ที่ “วัฒนธรรม” ได้ ปรากฏการณ์หรือวิถีทางในการดำเนินชีวิตที่เป็นไปบนทางลบ (Negative Way of Life) ไม่ว่าจะเป็นวิกฤติการณ์ เหตุการณ์ในทางร้าย สิ่งลึกลับ ปฏิหารย์ ไสยเวท อาจสะท้อนไปสู่วัตถุหรือสะท้อนไปสู่ศิลปะ ในทางศิลปะ ศิลปินต้องมั่นใจว่าการสื่อสารหรือการชื่นชมจะกลับไปสู่วัฒนธรรม และภูมิปัญญาในทางบวก “ศิลปวัฒนธรรม” คือ วัฒนธรรมในเชิง ศิลปะ ศิลปะที่มีบริบทวัฒนธรรม (Cultural Context)

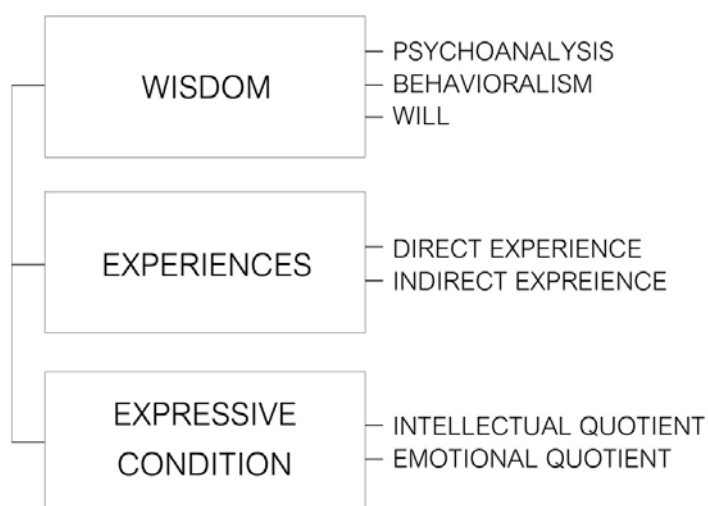
ภาพประกอบ 5 ตารางกรอบความคิดของศิลปินในการสร้างงานศิลปะ 2

ที่มา: การรับรู้และจินตนาการ. (2545: 36).

การสร้างสรรค้นำเสนอผลงานศิลปะของศิลปินต่อสังคมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 3 ด้าน คือ

- 1) ภูมิปัญญา (Wisdom)
- 2) ประสบการณ์ (Experiences)
- 3) สภาพการแสดงออก (Expressive Condition)

ภูมิปัญญา ที่ขึ้นอยู่กับสภาพการรู้คิด (Cognition) ของแต่ละบุคคล สภาพการรู้คิดที่อาจพิจารณาในเชิงจิตวิทยาได้หลายแนวคิด ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดในทางจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ที่สภาพการรู้คิดเกิดจากภาวะเก็บกดภายในจิตใต้สำนึกและจิตไร้สำนึก (Subconscious and Unconscious) หรือสภาพการรู้คิดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมตามแนวคิดของลัทธิพฤติกรรมนิยม (Behavioralism) หรือเกิดจากการกำหนดเจตจำนง (Will) และมุ่งมั่นที่จะเดินทางไปสู่เจตจำนงนั้น ประสบการณ์ที่หลอมรวมทั้งประสบการณ์ตรงและประสบการณ์อ้อม และสภาพการณ์แสดงออกที่ผสมผสานกันทั้งภาวะของ EQ และ IQ ทั้งสติและปัญญา

ภาพประกอบ 6 ตารางกรอบความคิดของศิลปินในการสร้างงานศิลปะ 3

ที่มา: การรับรู้และจินตนาการ. (2545: 37).

ผลงานศิลปะอาจเป็นเพียงปรากฏการณ์หรือการบันทึกกระบวนการสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะเป็นเพียงตัวบันทึก (Recorder) หลังจากกระบวนการสร้างสรรค์หรือกระบวนการศิลปะได้จบสิ้นลงแล้ว การที่ศิลปินเขียนภาพ เล่นดนตรี เขียนบทกวี แสดง ในช่วงเวลาของการสร้างสรรค์ เป็นช่วงเวลาที่แสดงออกทางศิลปะ เมื่อศิลปินลงนามบนภาพเขียน เสียงดนตรีจบสิ้นลง ตัวอักษรตัวสุดท้ายของบทกวีผ่านไป ความเป็นศิลปะได้จบสิ้นลงแล้ว สิ่งปรากฏอยู่เป็นเพียงความพยายามที่ จะบันทึกช่วงเวลาหนึ่งหรือกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะให้ปรากฏไว้

2.5.3 ภาพการรับรู้

รัจรี นพเกตุ กล่าวว่าเมื่อได้รับสิ่งใดที่เรารู้สึกเป็นเบื้องต้นหลังจากนั้น จึงรับรู้ (To Perceive) ผ่านกลไกของสมองแล้วจึงสร้างภาพขึ้นในสมอง มนุษย์ มีภาวะการรับรู้ “Threshold” ในระดับหนึ่ง เราได้ยินเสียงความถี่ 20-20,000 Hertz เรามองเห็นแสงในช่วงคลื่น 380-760 นาโนเมตร แสงอินฟราเรด ที่สูงกว่า 760 นาโนเมตร และแสงอุลตราไวโอเลตที่ต่ำกว่า 380 นาโนเมตร เราไม่สามารถรับรู้ได้ ภาวะการรับรู้ของคนเรามีขีดจำกัดในระดับหนึ่ง สัตว์ ต่างๆ อาจจะมีภาวะการรับรู้ระดับเดียวกับเรา การรับรู้ของคนเรามีช่วงห่างพอที่จะบ่งบอกความแตกต่างในภาวะการรับรู้ระดับเดียวกับเรา การรับรู้ของคนเรามีช่วงห่างพอที่จะบ่งบอกความแตกต่างในภาวะการรับรู้ได้ ภาวะความแตกต่างดังกล่าว อาจเรียกว่า “ช่วงความแตกต่างของภาวะการรับรู้” (Differential Threshold) จากระดับเสียงหนึ่งสู่ระดับเสียงหนึ่ง จากนั้นน้ำหนักสีหนึ่งสู่ระดับสีหนึ่ง จากระดับโน้ตดนตรีตัวหนึ่งสู่ระดับโน้ต

ดนตรีอีกตัวหนึ่ง เป็นต้น พลังงานที่กระตุ้นนัยน์ตาคือ แสง เป็นรังสีของแม่เหล็กไฟฟ้า ประกอบด้วยอนุภาคเล็กๆ เรียกโฟตอน (Photon) โฟตอนจะเคลื่อนที่เป็นเส้นตรงในรูปของคลื่น อัตราเร็วขึ้นอยู่กับตัวกลางที่ ผ่านในสุญญากาศ แสงเคลื่อนด้วยอัตราเร็ว 186,000 ไมล์ต่อวินาที รังสีแม่เหล็กไฟฟ้าที่มีลักษณะเป็นคลื่นนี้ ให้นึกถึงเวลาโยนก้อนหินลงในบ่อน้ำที่น้ำนิ่งสนิท จะเกิดเป็นคลื่นบนผิวน้ำออกไปจากตำแหน่งของหิน แสงจึงวัดออกมาในรูปของความยาวคลื่น 1 ช่วงคลื่น นับจากส่วนที่สูงที่สุดหรือส่วนที่ต่ำที่สุด จากคลื่นหนึ่งไปยังส่วนที่สูงที่สุด หรือส่วนที่ต่ำที่สุดของคลื่นถัดไป (รัชนี นพเกตุ. 2540: 42)

2.6 สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics)

สุนทรียศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของความงาม หรือ สุนทรีย ภาพ (Aesthetic) เป็นสาขาหนึ่งในวิชาปรัชญา คุณค่า หรือ อรรถวิทยา (Axiology) มีวิธีวิทยา (Methodology) ด้วยทฤษฎีแห่งความรู้หรือญาณวิทยา (Epistemology) ซึ่งเป็นปรัชญาที่ว่าด้วยบ่อเกิดลักษณะ หน้าที่ ประเภทระเบียบวิธี และความสมเหตุสมผลของความรู้ (กำจร สุนพงษ์ศรี. 2555: 27)

คำว่า “สุนทรียศาสตร์” อาจอธิบายความหมายได้กว้าง แต่โดยที่เป็นทฤษฎีแห่งการศึกษาเรื่องความงามโดยเฉพาะ จึงเห็นควรอธิบายความหมายให้แคบ โดยถือเป็นการศึกษาเรื่อง ที่ ตรงกันข้ามคือความอัปลักษณ์ (Uglyness) แม้กระนั้น การศึกษาความหมายของเรื่องนี้ก็ยิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรวมไปถึงเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับทฤษฎีศิลปะหรือแบบที่สัมพันธ์ของประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น ประสบการณ์ปรัชญาศิลปะ การวิเคราะห์เหตุผล รวมทั้ง จิตวิทยาและสังคมวิทยาแห่งศิลปะด้วย เพราะหากเป็นการศึกษางานศิลปะเฉพาะเรื่อง หรือความเป็นศิลปะเฉพาะเรื่อง อาจเป็นการไม่เพียงพอที่จะยอมรับโดยพื้นฐาน โดยเหตุผลที่ว่า ประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นตัวอย่างของสุนทรียศาสตร์ แม้ว่าสิ่งทั้งหลายจะไม่ได้เป็นข้อมูลสำหรับสุนทรียศาสตร์ก็ตาม แต่สุนทรียศาสตร์โดยฐานะที่เป็นทฤษฎีทางปรัชญา ก็ได้ถูกจำกัดไว้เฉพาะเรื่องมาก คือเป็นศาสตร์แห่งความงามและสิ่งที่ยาม คำจำกัดความ ได้แสดงนัยแห่งความหมายถึงตัวความรู้ที่รวมในกระบวนการที่ครอบคลุมขอบข่ายของเรื่องได้มาก แม้ว่าเรื่องนี้จะยกขึ้นเป็นประเด็นว่าเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งแต่ก็ มีความเด่นชัดในการเอาสุนทรียศาสตร์ไปในความสัมพันธ์กับศาสตร์ต่าง ๆ ที่เหมาะสมกันในปัจจุบัน อันจะเป็นการพัฒนาไปเป็นข้อเท็จจริงได้ (พวง มีนอก. 2529: 11)

กำจร สุนพงษ์ศรี อ้างถึงความงามที่ดูผิดปกติธรรมดา ที่ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี กล่าวไว้ว่า “ความงามแบบพิลึกกึกกือ (Bizarre) ดูโหดโหดปรกติผิดธรรมดา เช่น งานศิลปะของชาวแอฟริกันและอื่นๆ ที่ได้ชื่อว่าเป็นอนารยชน หรือของศิลปินร่วมสมัยในลัทธิ Primitivism ที่ศิลปินชอบสร้างงานตามแบบฉบับของอนารยชน ต่างก็มีสุนทรียะ ในอีกแบบหนึ่ง อาจดูน่ากลัว ตลกขบขัน แปลกหูประหลาดตาอยู่”

ปัจจุบัน นักสุนทรียศาสตร์ร่วมสมัยได้จัดให้ความงามแบบพิลึกกึกกือนี้ อยู่ในข่ายของความสุนทรีย์แบบหนึ่งด้วย ถ้าจอร์จ สุนพงษ์ศรี ได้ยกทฤษฎีในสุนทรียหรือความงามของนักปรัชญาต่างยุคต่างสมัยมาเสนอ

เพลโต (Plato. ก่อน ค.ศ. 427-322) มีทฤษฎีว่าความงาม (สุนทรียภาพ) ที่แท้จริงไม่ได้มีอยู่บนโลกนี้ หากแต่อยู่ในโลกแห่งมโนคติ (World of Ideas) ซึ่งเป็นความงามนิรันดร์

อริสโตเติล (Aristotle. ก่อน ค.ศ. 384-322) ความงาม (สุนทรียภาพ) อยู่ที่ความประสานกลมกลืนของสัดส่วน เพราะสัดส่วนที่งดงามย่อมทำให้เกิดความรู้สึก ผ่อนคลายของประสาท และอวัยวะต่างๆ ความยิ่งใหญ่ของศิลปินอยู่ที่ความสามารถค้นพบความกลมกลืนนี้ และสามารถถ่ายทอดลงในผลงาน – ความงามบังเกิดขึ้น และอยู่ที่สัดส่วนของสุนทรียภาพของวัตถุ

เซนต์ โทมัส อควีนาส (St. Thomas Aquinas. 1225-1274) นักบุญในคริสต์ศาสนา เชื่อว่าความงาม (สุนทรียภาพ) เป็นเรื่องของความเด่นชัด ความมีระเบียบ ความสมส่วนและความประสานกลมกลืนกับสิ่งต่าง ๆ

อิมมานูเอล คานต์ (Immanuel Kant. 1724-1804) นักปรัชญาชาวเยอรมันที่ทรงอิทธิพลมากในคริสต์ศตวรรษที่ 18 หรือสมัย Enlightenment หรือพหุปัญญาอันรุ่งโรจน์ของยุโรป คานต์มีชื่อเสียงมากในผลงานเกี่ยวกับทฤษฎีแห่งความรู้ (Epistemology) จริยศาสตร์ อภิปรัชญา และสุนทรียศาสตร์ ปรากฏในหนังสือ Critique, The Critique of Judgment (1790) ทฤษฎีสุนทรียวิทยาเกี่ยวกับสุนทรียะ มาจากสุนทรียในธรรมชาติก่อน ต่อ มาจึงอยู่ในงานศิลปะ ผลงานศิลปะระดับจิตรศิลป์ ไม่ได้มีอยู่แค่สุนทรียในตัวมันเองเท่านั้น หากยังเป็นจุดพาหะไปสู่มโนภาพของสุนทรียศาสตร์ด้วย คานต์มีแนวคิดเกี่ยวกับสุนทรียภาพของมนุษย์ว่ามีมากบ้างน้อยบ้าง ระดับสูงบ้างต่ำบ้าง ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพ 3 ประการของมนุษย์ คือ เหตุผล เจตจำนง และความรู้สึกที่มาจากกรส นิยม คุณค่าที่แท้จริงอยู่ที่คุณค่าภายใน (Intrinsic Value) ของผลงานศิลปะนั้นๆ ส่วนคุณค่าภายนอก (Extrinsic Value) เป็นเรื่องรองลงไป ส่วนความรู้สึกแบบปรารถนานิยม (Altruism) มีคุณค่ามากกว่าอัตตานิยม (Egoism) ถึงแม้สุนทรียะ เกิดจากภาวะของจิตกำหนดขึ้นก็ตาม แต่สุนทรียะในวัตถุก็มีอยู่จริงด้วย สุนทรียะคือผลของความรู้สึก

เซอร์ เฮร์เบิร์ต รีด (Sir Herbert Read. 1893-1968) กวีและนักวิจารณ์ศิลปะชาวอังกฤษ ได้เขียนไว้ในหนังสือชื่อความหมายของศิลปะ สุนทรียภาพ คือ เอกภาพของความสัมพันธ์ที่มีระเบียบแบบแผนของรูปแบบที่เข้ามาปรากฏต่อประสาทสัมผัสของเราและทำให้เกิดความพึงพอใจ

สุนทรียภาพประกอบขึ้นจากลักษณะของความแปลก (Bizarre) ความใหม่ (Nouveau) ไม่น่าเบื่อ ไม่ดาษดื่น ไม่ซ้ำซาก (Unbanal) จากทฤษฎีของศิลปินสมัยใหม่

ตอลสตอย (L. Tolstoy. 1828-1910) นักประพันธ์เอกชาวรัสเซีย มีทรรศนะว่า ความมีสุนทรีย์ไม่ว่าจะเป็นผลงานศิลปะหรือของวัตถุใด ๆ เกิดมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางสุนทรีย์ของบุคคลนั้น ๆ กับสิ่งนั้น ๆ

สุนทรีย์ภาพเกิดจากความรู้สึกที่ ingsพอใจ เป็นแน่ว วคิดและทรรศนะที่พบมากที่สุดจากนักปรัชญานักสุนทรีย์ศาสตร์ทั้งหลาย แต่ความรู้สึกที่พอใจนั้นเกิดจากความรู้สึกจากจิตกำหนดขึ้น หรือเกิดจากวัตถุนั้นก่อให้เกิดขึ้น เดวิด ฮิวม์ (David Hume. 1711-1776) นักปรัชญาชาวอังกฤษแนวประสบการณ์นิยม มีความเห็นว่า สุนทรีย์ภาพเป็นเพียงความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากจิตของมนุษย์ สุนทรีย์ธาตุไม่มีอยู่ในวัตถุ

เบเนดโต โกรเซ่ (Benedetto Croce. 1866-1952) ผู้นำเสนอทฤษฎีการรู้เองหรืออัตตัตถิญาณนิยม (Intuitionism) ของสำนักจิตนิยม (Idealism) มีทรรศนะว่า สุนทรีย์ภาพระดับสูงได้มาโดย จิตที่ฝึกฝนจนมีสมรรถภาพพิเศษ เขาเชื่อว่าสุนทรีย์ภาพเป็นเรื่องของจิตในการสร้างจินตภาพ

เฮเกล (Georg Hegel. 1770-1831) ยอมรับว่าสุนทรีย์ภาพอุบัติขึ้นได้ทั้งจิตและวัตถุภายนอกกำหนด แต่เขาเชื่อถึงพลังของจิตที่เข้าถึงสุนทรีย์ภาพได้มากกว่าที่ทางวัตถุมีอยู่ มนุษย์สามารถสร้างสรรค์สุนทรีย์ภาพใหม่ขึ้นมาเองนอกจากที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ โดยเฉพาะในผลงานศิลปะทุกสาขา ล้วนเป็นผลงานของศิลปินที่ฝึกสมรรถภาพทางจิตมาอย่างดี

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี อธิบายความหมายของสุนทรีย์ภาพว่า เป็นความรู้สึกโดยธรรมชาติของคนเราทุกคน ซึ่งรู้จักค่าความเป็นวัตถุที่งาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเสียง และ ถ้อยคำที่ไพเราะ เป็นการรู้ค่า (Appreciation) ต่อประจักษ์ (Manifestation) วิจิตรศิลป์เป็นความรู้สึกสะเทือนใจทางสุนทรีย์ภาพ (Aesthetic Emotion) เพราะฉะนั้น สุนทรีย์ภาพในทางศิลปะจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะมีส่วนสัมพันธ์กับประสาทอินทรีย์ความรู้สึกของศิลปิน และกับงานศิลปกรรมด้วย (กำจรสุนพงษ์ศรี. 2555: 85-88)

2.7 สุนทรีย์เจตคติ (Aesthetic Attitude)

ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงความหมายของ เจตคติ และ สุนทรีย์ศาสตร์ไว้ข้างต้นแล้วทจจร สุนพงษ์ศรี (2555: 93) ให้ความหมายของสุนทรีย์เจตคติว่า เป็นการวัดการประเมินคุณค่าทางสุนทรีย์ภาพวิธีหนึ่งในแนวโน้มความรู้สึกชอบพึงพอใจต่อผู้ชมผู้ฟัง หรือคณะกรรมการการตัดสินงานศิลปะว่ามีเจตคติเชิงสุนทรีย์ภาพด้านใดด้านหนึ่งมากกว่าด้านอื่น ๆ หรือไม่ ดังเช่น บางคนพึงพอใจการแสดงออกทางอารมณ์ มากกว่าเรื่องของเหตุผล หรือเน้นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่มากกว่าเรื่องอารมณ์ความรู้สึก จาก ความฝันจินตนาการ

ศิลปะเชิงแนวคิด (Conceptual art) เป็นการนำเสนอสุนทรียะเชิงความคิดเป็นหลักผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการรับรู้ในสุนทรียะ และศึกษารูปแบบการรับรู้ ความหมาย ความสำคัญ รวมถึงความหมายของสุนทรียศาสตร์ การสื่อสารแนวความคิดเนื้อหาเรื่องราวและอารมณ์เป็นเป้าหมายหลักของงานศิลปะ การรับรู้สาร และการตีความ จึงมีความสำคัญ ไม่น้อยไปกว่าการสร้างเครื่องมื่อสื่อสาร

3. สภาพสังคมเมือง และวัฒนธรรมในปัจจุบัน

สังคมเมืองปัจจุบันเต็มไปด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะจากคนต่างถิ่นที่เข้ามาใช้ชีวิตในเมืองหลวงทั้งคนภายในประเทศและชาวต่างชาติ แต่วัฒนธรรมวัตถุนิยมก็ยึดโยงผู้คนผู้แสวงหาความสุขในชีวิตให้มารวมอยู่ในที่เดียวกัน และสลายความหลากหลายนั้น ให้ ทุกชีวิตสอดคล้องยึดโยงกันในโครงสร้างระบบการทำงานด้วยตำแหน่ง หรือหน้าที่รับผิดชอบต่างๆ ที่สัมพันธ์กับสังคมเมือง

สภาพสังคมเมืองในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงตึกกรมบ้านช่อง หรือสิ่งก่อสร้างต่างๆ มากมายเรียงรายให้เห็นเป็นรูปเป็นร่าง หากแต่หมายรวมถึง สภาพอารมณ์คว ามรู้สึก รสนิยม คุณค่าต่างๆ ที่มนุษย์ในสังคมเมืองสร้างขึ้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาปัญหา สภาพสังคมทั้งทางกายภาพ และ ชีวิตภาพที่สอดคล้องกัน ความสับสนวุ่นวายในเมือง และความสับสนวุ่นวายในใจของมนุษย์ในสังคมเมือง กับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน เหตุเพราะความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาของสังคมนั่นเอง

3.1 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

3.1.1 ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

นักสังคมวิทยาได้ ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) ไว้หลายท่านและคล้ายคลึงกัน ดังนี้

Ginberg (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช . 2538: 126; อ้างอิงจาก Ginberg. 1958: 205) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ” เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับโครงสร้างสังคม ซึ่งได้แก่ระเบียบแบบแผนต่างๆ

Smelser (สุพิศวง ธรรมพันธ์ ทา. 2543: 67; อ้างอิงจาก Smelser. 1988: 383) ได้ให้ความหมายและอธิบายว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับจำนวนประชากร พฤติกรรมของสมาชิกในสังคม โครงสร้างสังคม และแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและแบบแผนทางวัฒนธรรม

เจลิเยว ฤกษ์จุฬิมล (โครงการวิทยานุกรณการหมวดศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2542: 179-180) ได้ให้ความหมายว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” หมายถึงการเปลี่ยนรูปแบบของ โครงสร้าง สังคมและพฤติกรรมทางสังคม และอธิบายว่า ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของ โครงสร้างทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงจากระบบครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว การเปลี่ยนแปลง ระบบการเมืองจากเผด็จการ เป็นประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจัดช่วงชั้นทางสังคม จากระบบไพร่เป็นระบบอุตสาหกรรม และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากระบบเกษตรกรรม เป็นระบบอุตสาหกรรม เป็นต้น ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของพฤติกรรมทางสังคม เช่น การเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตเพื่อบริโภคเป็นการผลิตเพื่อขาย การเปลี่ยนพฤติกรรมเลี้ยงดูบุตรจาก แบบบังคับเป็นแบบให้ อิสระเสรี การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของอัตราหย่าร้าง อัตราการมีเพศสัมพันธ์ ก่อน แต่งงาน และอัตราการย้ายถิ่น เป็นต้น

จุมพล นิธิพานิช (2538: 126) ให้ความหมายไว้ ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโครงสร้าง สังคม ได้แก่ ระเบียบแบบแผน ต่างๆ เช่นแบบแผน ความสัมพันธ์ ในสังคม ตลอดจนสถานภาพและบทบาทของสมาชิกในสังคม หรือการเปลี่ยนแปลง ระเบียบแบบแผนความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกในสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง หน้าที่หรือ กระบวนการต่างๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง และมักจะเป็น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งหรือสมัยใดสมัยหนึ่ง

พจนานุกรมศัพท์ สังคมวิทยา อังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2532: 337) ได้ กำหนดความหมายของ “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” ไว้ว่า หมายถึง การที่ระบบสังคมกระบวนการ แบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคม เช่น ระบบครอบครัว ระบบการปกครองได้ เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะ เป็นด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้อาจเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอยเป็นไปอย่างถาวร หรือชั่วคราว โดยวางแผนให้เป็นไปหรือเป็นไปเองและที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ทั้งสิ้น

ผจงจิตต์ อธิคมนันทะ (2526: 8) ได้ให้คำจำกัดความไว้ ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและความสัมพันธ์ของสังคม รวมถึงการกระจายอายุ อัตราการเกิด การตายของประชากร ด้านความสัมพันธ์ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ของสามีภรรยา เป็นต้น

สุพัตรา สุภาพ(2522: 178) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหมายถึงการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นกับพฤติกรรมของบุคคลในสังคม โดยเฉพาะพฤติกรรมสังคม หรือการกระทำทางสังคม อันสืบ เนื่องมาจากการมีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกันมากกว่าอย่างอื่นจากคำจำกัดความต่างๆ ข้างต้น พอสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้นกับโครงสร้างของสังคมนั้นๆ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม หรือการกระทำทางสังคม ทำให้ ความสัมพันธ์ ทางสังคม เกิดมีความแตกต่างกันขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

จากการศึกษา ลักษณะและความหมายของ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่มีความสำคัญต่อการศึกษาศึกษาเพื่อสร้างงานวิจัยขึ้นนี้ ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาไปตามยุคสมัย การเปลี่ยนแปลงมีทั้งในทางที่ดีและไม่ดีในเวลาเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้เกี่ยวข้องกับโครงสร้างสังคม ระบบเล็กอย่างครอบครัว ไปจนถึงระบบใหญ่อย่างการปกครองและเศรษฐกิจ รวมไปถึงพฤติกรรมกรรมกรของผู้คนในสังคมนั้น ด้วย

3.1.2 ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้

Davis (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช . 2538: 130; อ้างอิงจาก Davis. 1967: 622) ให้ความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมทุกสาขา ทุกประเภท กล่าวคือไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ หรือวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ

Smelser (สุพิศวง ธรรมพันธ์ ทา. 2543: 68; อ้างอิงจาก Smelser. 1988: 382) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ” เป็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความรู้ ความเชื่อ และลักษณะการแสดงออกของวิถีชีวิตทั่วไปในสังคม ผลของการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดเทคโนโลยีใหม่ที่ทำให้เปลี่ยนแปลงวิถีใหม่ มาให้ผู้คน เช่น ความก้าวหน้าของวิชาฟิสิกส์ทำให้เกิดการผลิตระบบสื่อสารแบบโทรเลขและโทรศัพท์ ขึ้นใช้ทั่วโลก ทำให้ เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกว้างขวางทั่วโลก เป็นต้น

ณรงค์ เส็งประชา (2541: 207) ให้ความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ” เป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีมนุษย์ กำหนดให้ มีขึ้นทั้งสิ่งที่เป็ นวัตถุและไม่ ใช่วัตถุที่นำเอามาใช้ เป็นองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม

สุริชัย หวันแก้ว (คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2540: 156-157) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ ที่มีมนุษย์ ประดิษฐ์ และสร้างขึ้น และที่สำคัญก็คือ ทำให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยม บรรทัดฐานและระบบสัญลักษณ์ ต่างๆ ในสังคมนั้นๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงของค่านิยมจากสถานภาพและบทบาทชายเป็นใหญ่ มาเป็นหญิงและชายเท่าเทียมกัน ค่านิยมในการเลือกคู่ ค่านิยมในการแต่งงานเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

พจนานุกรมศัพท์ สังคมวิทยา อังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2532: 99-100) ได้กำหนดความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมของประชาชาติหนึ่งๆ ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุแต่อัตราการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมสองประเภทนี้เป็ นไปไม่เท่ากัน โดยทั่วไปวัฒนธรรมที่ไม่ ใช่วัตถุเปลี่ยนแปลงช้า กว่า นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงอาจเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติหรือโดยการวางแผนก็ได้

จากข้อมูลทั้งหมดที่ศึกษาของ ณรง ค์, สุรัชย์ และ พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาข้างต้น ในความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับระเบียบวิธีการปฏิบัติในสังคม ทั้งสิ่งที่เป็ นวัตถุ ได้แก่ เทคโนโลยีหรือ สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ และสิ่งที่ไม่ เป็นวัตถุ ได้แก่ จารีต ประเพณีค่านิยม กฎหมาย และ ศาสนา เป็นต้น

3.2 ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

3.2.1 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมหนึ่ง หรือในวัฒนธรรมหนึ่งเป็ นไปอย่างรวดเร็ว และสม่ำเสมอ

3.2.2 การเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ได้เป็นไปชั่วคราวหรือเป็น การเปลี่ยนแปลงเฉพาะเรื่อง นั้นๆ โดยลำพัง แต่ การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นในลักษณะของลูกโซ่ คือมีผลต่อเนื่องกันไป เมื่อเป็ น เช่นนี้ผลของการเปลี่ยนแปลงก็มีแนวโน้มที่จะขยายออกไปในอาณาบริเวณกว้างหรือแผ่ออกไปทั่วโลก

3.2.3 การเปลี่ยนแปลงอาจเกิดได้ทุกสถานที่ และมีความสำคัญต่อ สังคมและวัฒนธรรม นั้นๆ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและผลของมันย่อมมีความสัมพันธ์ กัน คือ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในด้านอื่นๆ ติดตามมาอีก

3.2.4 การเปลี่ยนแปลงสมัยปัจจุบัน เป็นผลมาจากการวางแผนการเอาไว้ หรือเป็นผลที่มี มากขึ้น ในขณะเดียวกันกับการเลิกใช้กระบวนการบางอย่างที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

3.2.5 การเปลี่ยนแปลงมีผลกระทบกระเทือนถึงประสบการณ์ ของปัจเจกบุคคล และการ มีหน้าที่ทางสังคมอย่างกว้างขวาง คนทุกคนย่อมมีประสบการณ์เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

3.3 รูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม มีรูปแบบที่สำคัญ 2 ประการ คือ

3.3.1 การเปลี่ยนแปลงแบบวิวิจักษ์ คือ สังคมและวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงเป็ นวิวิจักษ์ หรือหมุนเวียนเป็ นวงกลมสลับกันระหว่ างความเจริญรุ่งเรืองกับความเสื่อมถอย เช่น อาณาจักรบาง อาณาจักรเคยมีอำนาจยิ่งใหญ่แล้วค่อยๆ หดอำนาจลง และอาจผันกลับสู่ความรุ่งเรืองได้อีกครั้ง เช่น อียิปต์ จีน อินเดีย กรีก โรมัน สเปน และอังกฤษ เป็นต้น หรือการหมุนเวียนกันขึ้นครองอำนาจระหว่ าง กลุ่มชนชั้นนำประเทอนุรักษนิยม กับกลุ่มหัวก้าวหน้า เป็นต้น

3.3.2 การเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการ คือ สังคมและวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงไปสู่ ความก้าวหน้าหรือความซับซ้อนมากขึ้นเสมอ เช่น จากสังคมดั้งเดิมเป็ นสังคมสมัยใหม่ จากสังคม ชนบทเป็ นสังคมเมือง จากสังคมเกษตรกรรมเป็ นสังคมอุตสาหกรรม จากสังคมเทวนิยม เป็ นสังคม แบบวิทยาศาสตร์ เป็นต้น (โครงการวิชาบูรณาการหมวดศึกษาทั่วไปมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร. 2541: 183-185)

3.4 สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เกิดจากสาเหตุสำคัญดังต่อไปนี้

3.4.1 การสังคมนวัตกรรม หมายถึง การที่หน่วยต่างๆ ของสังคมได้ สังคมนวัตกรรม ติดต่อกันเป็นเวลานาน เช่น ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ติดต่อกันมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ เป็นเหตุให้วิทยาศาสตร์ในทวีปยุโรปเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเทคโนโลยีทำให้สังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากมาย

3.4.2 ความสัมพันธ์ ใกล้ชิดกับวัฒนธรรมอื่น การรับและการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะสังคมที่อยู่ ใกล้ชิดกัน โอกาสที่จะแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันมีมากขึ้น เช่น สังคมไทยอยู่ ใกล้ชิดกับสังคมจีน การที่ไทยจะยอมรับเอาวัฒนธรรมจากจีนเป็นไปได้ง่ายและรวดเร็ว

3.4.3 การติดต่อกับวัฒนธรรมอื่นโดยตรง คือ การที่บุคคลในสังคมได้ ติดต่อกับบุคคลในอีกสังคมหนึ่ง ทำให้บุคคลนั้นได้เรียนรู้สิ่งใหม่ แนวความคิดใหม่ แล้วนำมาสู่สังคมของตน เช่น คนไทยไปต่างประเทศหรือคนต่างประเทศมาประเทศไทย ก็จะมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม อันเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมขึ้นได้

3.4.4 ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เช่น ที่ตั้ง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ถ้าสิ่งเหล่านี้เกิดการเปลี่ยนแปลงก็จะทำให้สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงด้วย

3.4.5 ปัจจัยทางประชากร การเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพ ขนาดของประชากร การเพิ่ม การลดจำนวนประชากร การย้ายถิ่น การเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนของเพศชายและ เพศหญิงอัตราส่วนของคนหนุ่มและคนสูงอายุ ซึ่งเพิ่มภาวะทางประชากรจะมีผลอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการจัดระเบียบทางสังคม การเปลี่ยนแปลงด้านขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ

3.4.6 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ คือ การผลิต การบริโภค การจำหน่าย และการแบ่งปันผลประโยชน์ รวมทั้งระบบเศรษฐกิจและโครงสร้างทางเศรษฐกิจมีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือ สังคมและวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

3.4.7 ปัจจัยทางการเมือง การเกิดสงคราม หรืออิทธิพลของผู้ นำในสังคม เช่น คาร์ล มาร์กซ์ เลนิน มหาตมะคานธี เป็นต้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้

3.4.8 ปัจจัยศาสนาและอุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ และศาสนาอาจเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น จรรยาแบบโปรเตสแตนต์ เป็นรากฐานของก้าเนติระบบทุนนิยมในยุโรปตะวันตก เป็นต้น

3.4.9 วิถีการดำเนินในสังคม การเกิดความวุ่นวายและความยุ่งยากในสังคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้ เช่น เศรษฐกิจตกต่ำ ภัยธรรมชาติ โรคระบาด เป็นต้น

3.4.10 ความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าวิจัย และประดิษฐ์ คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นในสังคมเสมอ เป็นสาเหตุสำคัญให้ สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และในทุกๆ ด้าน ทั้งวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ

3.4.11 ปัจจัยทางจิตวิทยา นักจิตวิทยาเชื่อว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เนื่องมาจากความรู้สึกของมนุษย์ในสังคมที่ชอบการเปลี่ยนแปลงอยู่ เสมอ ชอบค้นคว้าสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ชอบหาประสบการณ์ใหม่ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมขึ้น

4.4.12 ความสนใจและความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคม จนกลายเป็นประเพณีหรือเสียงส่วนใหญ่ ก็จะทำให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น ประชาชนนัดประชุมกันเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือให้มีไฟฟ้า ประปา จนรัฐบาลต้องให้ความช่วยเหลือตามที่ต้องการ

3.5 ประเภทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

นักสังคมวิทยาแบ่ง ประเภทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม แยกต่องาน ออกไปตามหลักเกณฑ์ที่ใช้เป็นแนวทาง ดังนี้

3.5.1 การแบ่งตามแหล่งที่มาของปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลง แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

- การเปลี่ยนแปลงจากภายใน (Endogenous Change) เช่น จากการประดิษฐ์ คิดค้นวิธีการผลิตใหม่ ขึ้นในสังคมนั่นเอง หรือการต่อสู้ขัดแย้งระหว่างกลุ่มในสังคม หรือการริเริ่ม ดำเนินการเปลี่ยนแปลงจากชนชั้นนำ เป็นต้น
- การเปลี่ยนแปลงจากภายนอก (Exogenous Change) เช่น การรับเอาเทคโนโลยีจากภายนอกสังคม การล่าอาณานิคมของประเทศจักรวรรดินิยม การเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอกนี้ บางครั้งก็โดยสมัครใจ และเลือกสรรโดยสังคมที่เปลี่ยนแปลง บางครั้งก็เป็นการบังคับ (บุญเดิม พันรอบ. 2528: 225)

3.5.2 การแบ่งตามระดับของการเปลี่ยนแปลง แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

- การเปลี่ยนแปลงระดับจุลภาค (Micro Level) เป็นการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นเป็นปกติ แต่ในอัตราและความมากน้อยแตกต่างกันตามท้องถิ่นและโอกาสหรือกาลเวลา เช่น การเปลี่ยนแปลงในเรื่องค่านิยมทางจริยธรรม การแต่งกาย มารยาทต่างๆ การใช้ภาษา เป็นต้น

- การเปลี่ยนแปลงระดับมหภาค (Macro Level) เป็นการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของสังคม อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงสะสมในระดับจุลภาค แต่ จะเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางกว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับจุลภาค (ผจงจิตต์ อธิคมนันทะ. 2521: 7-8)

3.5.3 การแบ่งตามทิศทางของการเปลี่ยนแปลง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- การเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะก้าว หน้าไปจากเดิม (Progressive) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้ว ทำให้สังคมและวัฒนธรรมมีความเจริญก้าวหน้าไปจากเดิม เช่น เมื่อสังคมชนบทเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมือง จะทำให้ความคิด ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยมีมาก่อน

- การเปลี่ยนที่ยึดแนวเดิม (Regressive) เป็นการที่สังคมได้มีการเปลี่ยนไปแล้ว แต่ยังต้องการรักษาค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้ ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้น เช่น ในสังคมไทยจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีลักษณะรับเอาวัฒนธรรมใหม่ แต่ขณะเดียวกันก็พยายามจะคงรูปวัฒนธรรมเดิมไว้ เช่น การเคารพธงชาติ การรื้อฟื้นประเพณีเก่า ๆ ขึ้นมา เป็นต้น (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2527: 151)

3.5.4 การแบ่งตามรูปแบบของการเปลี่ยนแปลง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- การเปลี่ยนแปลงเป็น รูปวงกลม เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นซ้ำกันอยู่เสมอ หรือเหมือนกันที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว

- การเปลี่ยนแปลงเป็น เส้นตรง เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอยู่ ตลอดเวลา ไม่ ทิศทางใดก็ทิศทางหนึ่งโดยไม่ ได้ ซ้ำ กับสังคมและวัฒนธรรมเดิม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. 2538: 128)

3.5.5 การแบ่งตามวิธีการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลง แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

- การเปลี่ยนแปลงแบบอิสระ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่ มีใครชี้นำหรือ บังคับอาจเนื่องจากความเบื่อหน่าย ความซ้ซากจำเจในวัฒนธรรมเก่า ๆ จึงอยากจะลองสิ่งแปลกๆ ใหม่ ๆ บ้าง การเปลี่ยนแปลงแบบนี้จะเกิดขึ้นแบบไม่ รู้ตัว และจะก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นในสังคม เพราะต่างคนต่างทำตามความคิดของตนเป็นสำคัญ

- การนำการเปลี่ยนแปลง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผู้ แนะนำและให้ ความรู้ในการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างมีระเบียบ สมาชิกสังคมเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง โดยตลอด แต่ต้องอาศัยเวลานาน

- การวางแผนเปลี่ยนแปลง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่องค์กรในสังคมกำหนดและ ดำเนินการโดยตลอด บางครั้งอาจตั้ง องค์การกฎหมายเป็น เครื่องมือ การเปลี่ยนแปลงแบบนี้ตั้ง องค์การทางด้านการวางแผนและโครงการเป็นอย่างมาก

- การบังคับเปลี่ยนแปลง เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยใช้กำลังและอำนาจเป็นเครื่องมือ สมาชิกในสังคมไม่ มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด (นิยพวรรณ วรณศิริ. 2531: 287-291)

3.5.6 การแบ่งตามระยะเวลาในการเปลี่ยนแปลง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- การเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ หรือแบบค่อยเป็นค่อยไป ใช้เวลานาน
- การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หรือแบบฉับพลัน

3.6 กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม จะขึ้นอยู่กับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของมนุษย์ ซึ่งมีกระบวนการอีกหลายอย่างที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงของความคิดของมนุษย์ คือ (ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. 2526: 19)

3.6.1 การขอยืมวัฒนธรรมของสังคมอื่น (Cultural Borrowing) เป็นการยืมหรือรับเอาแนวความคิด ค่านิยม เทคโนโลยี และวัตถุต่างๆ ของสังคมอื่น เข้ามามาใช้โดยพิจารณาว่า วัฒนธรรมเหล่านั้น มีความเหมาะสมกับสังคมของเราหรือไม่ เช่น การที่สังคมไทยรับเอาเทคนิคการผลิตสินค้า โดยเครื่องจักรเข้ามา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิธีการผลิตสินค้าในประเทศไทยอย่างมาก

3.6.2 การประดิษฐ์ (Invention) เป็นการนำเอาความรู้ ทางเทคโนโลยี หรือความรู้ ทางวิชาการที่มีอยู่แล้วมาผสมผสานกับความรู้ใหม่ แล้วนำเอาประดิษฐ์ เป็นของใหม่ขึ้นมา เช่น การนำเอาเครื่องยนต์ที่ประดิษฐ์ขึ้นมาไปใส่ในเรือ ทำให้เกิดการประดิษฐ์เรือยนต์ขึ้นมา เป็นต้น นอกจากนี้จะมีการประดิษฐ์ทางด้านวัตถุแล้ว ก็ยังมีการประดิษฐ์ ทางด้านสังคม เช่น การจัดตั้งรัฐบาล วัฒนธรรมและการเมือง เป็นต้น

การประดิษฐ์ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป และมีการผสมผสานปรับปรุงที่ต่อเนื่องกัน เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคมมนุษย์มีความต้องการไม่สิ้นสุด

3.6.3 การค้นพบ (Discovery) หมายถึง การค้นพบข้อเท็จจริงที่ไม่เคยรู้จักมาก่อนหรือเป็นการค้นพบสิ่งที่มีอยู่แล้ว และสามารถนำเอาสิ่งที่ค้นพบนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมได้ เช่น การค้นพบแก๊สในอ่าวไทย การค้นพบหินน้ำมันในจังหวัดตาก ฯลฯ ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจแก่ประเทศไทยมาก การค้นพบเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาก เพราะผลของการค้นพบในด้านต่างๆ ได้ถูกนำมาใช้ในสังคม จึงทำให้ ความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก

3.6.4 การกระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่น ส่วนใหญ่ของการกระจายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มักจะมีสาเหตุมาจากการกระจายของวัฒนธรรมของสังคมหนึ่ง ไปสู่ อีกสังคมหนึ่ง หรือการกระจายกันภายในสังคมนั้นก็ได้ เช่น การที่คนไทยนำเอาจังหวะต๊ะ ลุง เต็มโป ซึ่งเป็นจังหวะดนตรีของภาคใต้ มาดัดแปลงและนำมาใช้กันทั่วประเทศ การกระจายทางวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นเมื่อมีการปะทะสังสรรค์ ระหว่างวัฒนธรรมของแต่ละสังคม ตัวอย่างการกระจายทางวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาสู่สังคมไทย เช่น การรับเอาเครื่องแต่งกายชุดสากลของผู้ชายไทย หรือการนุ่งกระโปรงของผู้หญิงไทย เป็นต้น

3.6.5 นวัตกรรมหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ (Innovation) หมายถึง พฤติกรรมหรือสิ่งของซึ่งเป็นที่ยอมรับหรือประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่โดยไม่เคยมีมาก่อน มีรูปแบบ หรือปริมาณแตกต่างกันไปจากเดิม

3.7 แนวโน้มของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ในสังคมปัจจุบัน มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สำคัญเกิดขึ้นหลายลักษณะได้แก่

3.7.1 การทำให้เป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) หมายถึง กระบวนการพัฒนาการเทคโนโลยี โดยการใช้วิทยาศาสตร์การประยุกต์ในการขยายผลิตรวมขนาดใหญ่ ด้านกำลังเศรษฐกิจเพื่อตลาดการค้าอันกว้างใหญ่ โดยการใช้แรงงานที่ชำนาญเฉพาะอย่าง

3.7.2 การทำให้เป็นเมือง (Urbanization) หมายถึง กระบวนการที่ชุมชนกลายเป็นเมือง หรือการเคลื่อนย้ายของผู้คน หรือการดำเนินกิจการงานเข้าสู่บริเวณเมือง หรือการขยายตัวของเมืองออกไปทางพื้นที่ การเพิ่มจำนวนประชากร หรือการดำเนินกิจการต่างๆ มากขึ้น เช่น การขยายวิถีชีวิตแบบชาวเมือง โดยการผ่านการแพร่ของไฟฟ้า ถนนหนทางและโทรศัพท์

3.7.3 การทำให้ประชาธิปไตย (Democratization) ประชาธิปไตย หมายถึง ปรัชญาหรือระบบสังคมแบบหนึ่งที่เน้นการที่ประชากรมีส่วนร่วม และควบคุมกิจการของ ชุมชนในฐานะเป็นตัวเองโดยไม่คำนึงถึงยศ สถานภาพ หรือทรัพย์สินสมบัติ

3.7.4 การแพร่ของการจัดองค์การสมัยใหม่ (Bureaucratization) หมายถึง การแพร่ของระบบบริหารงาน โดยมีเจ้าหน้าที่ตามลำดับขั้น ซึ่งแต่ละคนต้องรับผิดชอบต่อผู้บังคับบัญชาของตน โดยปกติมักจะมิได้อยู่ ในองค์การรัฐบาลในสาขาต่างๆ มีในธุรกิจ การอุตสาหกรรม การเกษตร สภาพแรงงาน องค์ การศาสนา และธนาคาร แต่ การที่มีกฎเฉพาะระเบียบตายตัวใช้ ทั่วไป อาจทำให้ ล่าช้า ไม่เต็มใจรับผิดชอบ

3.7.5 กระบวนการสร้างคนชายขอบ (Marginalization) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ยังผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำ มากยิ่งขึ้น โดยขณะที่เกิดความทันสมัยในสังคมหนึ่ง ในสังคม แต่ก็ทำให้คนอีกส่วนหนึ่งอยู่ห่างไกลจากการที่มีส่วนรับผลประโยชน์ของการเปลี่ยนแปลงไปทุกที ตัวอย่างเช่น

การพัฒนาเมืองให้เจริญในด้านต่างๆ ขณะเดียวกันก็สร้างแหล่งสลัมสำหรับคนจำนวนมากด้วยการพัฒนาชนบทให้ทันสมัยด้วยไฟฟ้า และถนน แต่ ขณะเดียวกันก็เพิ่มคนที่ยากจนขึ้น แค้น จนต้องอพยพจากบ้านในชนบทไปรับจ้างในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น

3.7.6 กระบวนการโลกาภิวัตน์ (Globalization) หมายถึง การที่สังคมโลกในปี ปัจจุบันมีระบบการติดต่อสื่อสารกันอยู่ ามมีประสิทธิภาพและทั่วถึง จนกระทั่งกล่า วได้ว่าเป็นยุคของการที่โลกไร้พรมแดน การติดต่อระหว่างสังคมต่างๆ จึงกระทำได้ง่ายและรวดเร็ว ทำให้ การรับวัฒนธรรมระหว่างสังคมต่างๆ เกิดขึ้นได้ง่ายและรวดเร็ว จึงทำให้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้ ง่าย และรวดเร็วเช่นเดียวกัน

3.8 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (สุพัตรา สุภาพ. 2522: 144-147)

3.8.1 สภาพแวดล้อมกายภาพ (Physical Environment) ได้แก่ สภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยนี้หาได้ยาก เกิดขึ้นในบางส่วนของโลก แต่ถ้าเกิดขึ้นแล้ว ยากที่จะขัดขวาง เช่น ทะเลทรายในแอฟริกาเหนือ ครั้ง หนึ่งเคยอุดมสมบูรณ์ และมีประชากรหนาแน่น เมื่อภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง ดินถูกกัดเซาะ ทะเลสาบนั้นก็ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปในที่สุดกลายเป็นที่ราบอันแห้งแล้ง ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของประชากรในแถบนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีประชากรจำนวนมากได้อพยพโยกย้ายออกไปจากถิ่นนั้น ที่เหลือเพียงส่ว นน้อยก็เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนใหม่ การดำรงชีพกระทำได้ด้วยความยากลำบากกว่าเดิม และต้องเปลี่ยนแปลงอาชีพใหม่ คือ จากการเพาะปลูกมาเป็นเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

3.8.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร (Population Change) การเปลี่ยนแปลงเรื่องขนาดและการกระจายของประชากร ทำให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ การอพยพของประชากรส่ว นหนึ่งเพื่อไปตั้งถิ่นฐานในที่ใหม่ หรือไม่มี การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง และการที่ประชากรเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว นั้น จะนำไปสู่ สงคราม เช่น ผลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ในทวีปยุโรป ทำให้ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ความตึงเครียดและปัจจัยในการดำรงชีวิตมีเพิ่มมากขึ้น จะทำให้ประเทศในยุโรปบางประเทศต้องทำการรบพุ่งกัน และได้ขยายตัวจนกลายเป็นสงครามโลกครั้งที่ 1 และสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามโลกในแต่ ละครั้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมอย่างมาก เช่น ทำให้ประชากรจำนวนมากต้องเสียชีวิต และบาดเจ็บ พิการ การไร้ ที่อยู่อาศัย และการแข่งขันกันสะสมอาวุธ และกำลังทหาร เพื่อจะได้ทำลายล้างกันอีก เป็นต้น

3.8.3 การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อ อ (Isolation and Contract) สังคมใดที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านการคมนาคมขนส่ง และมีความทันสมัย มักจะเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากประวัติศาสตร์ รัตนแดนประเทศอียิปต์ และเมโสโปเตเมีย ซึ่งตั้งอยู่ ในบริเวณที่เชื่อม

ระหว่างทวีปเอเชีย แอฟริกา และยุโรป ในสมัยนั้นการคมนาคมที่สำคัญที่สุดก็คือ การคมนาคมทางบก ดังนั้น อียิปต์ โบราณ และบรรดาอาณาจักรต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในเมโสโปเตเมีย จึงเป็น ศูนย์กลางการคมนาคมติดต่อ จึงทำให้ อาณาจักรเหล่านี้มีความเจริญก้าวหน้ามาก สามารถพัฒนาประเทศให้ มีความเจริญในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจการปกครอง การทหาร ศาสนา วิทยาศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งถือว่าได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมาก ส่วนดินแดนที่อยู่โดดเดี่ยวนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงได้น้อยมาก วัฒนธรรมเดิมจะยังมีอยู่ และมีความ ล้าหลังสังคมอื่นๆ ที่มีการ คมนาคมติดต่อได้สะดวก เช่น ชาวเขาเผ่าต่างๆ ของประเทศไทยในสมัยก่อน พ.ศ. 2500 ซึ่งอาศัยอยู่บนดอยในจังหวัดภาคเหนือ มีการเปลี่ยนแปลงในด้ านสังคม วัฒนธรรม น้อยมาก ต่อมาเมื่อทางราชการไทยได้ เข้าไปพัฒนา และอพยพบางส่วลงมาอยู่ในที่ราบ และเรียกว่า ะ ชาวไทยภูเขา จึงก่ อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมในกลุ่มชาวไทยภูเขามาก

3.8.4 โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (Structure Society and Culture) โครงสร้างของสังคม มีผลต่ออัตราการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในสังคมที่มีอำนาจส่ว ใหญ่ตกอยู่กับผู้อาวุโส เช่น สังคมจีนโบราณ จะมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงน อย ไม่ยอมรับสิ่งใหม่ หรือสังคมที่เน้นถึงรูปแบบความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม และฝึ กให้บุคคลรับผิดชอบต่ อกลุ่ม (Homogeneous) จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก จะตรงกันข้ามกับสังคมที่เน้นปัจเจกบุคคล (Heterogeneous) ซึ่ง จะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายมาก เพราะในสังคมที่เน้น ปัจเจกบุคคลนั้น บุคคลในสังคมจะมีการแข่ง ขัน เห็นแก่ตัว มีค่านิยมที่แตกต่างกัน และมีการอบรมสั่งสอนที่แตกต่างกัน จึงทำให้บุคคลในสังคมมีความแตกต่างกัน ดังนั้น การยอมรับการเปลี่ยนแปลง จึงกระทำได้ง่ายกว่าสังคมที่มีโครงสร้างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่บุคคลในสังคมจะยึดมั่นกับประเพณีเดิม และต่อต้านการเปลี่ยนแปลง เพราะมีความกลัว ำต่อผลของการเปลี่ยนแปลง แต่อย่างไรก็ตาม สังคมแบบนี้ก็ยังมีเปลี่ยนแปลง เพราะว่า ำตัวบุคคลและสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงเสมอ

3.8.5 เจตคติและค่านิยม (Attitudes and Values) การเปลี่ยนแปลงจะเป็นของธรรมดา สำหรับชาวตะวันตก ซึ่งส่ว วนมากจะมีความภาคภูมิใจในความก้าวหน้าและทันสมัย แต่ ในสังคมชาวตะวันออกมักจะตรงกันขั้ าม สังคมแต่ละแห่งจะมีเจตคติต่อการเปลี่ยนแปลงแตกต่าง กัน เจตคติของสังคมยกย่องบูชาบรรพบุรุษ อดีต ความมีเกียรติ และยกย่องระบบอาวุโสยึดถือระเบียบประเพณีเก่า ๆ การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปได้อย่างช้าๆ และไม่ค่อยเต็มใจเปลี่ยนเมื่อวัฒนธรรมอยู่เป็นเวลานาน คนในสังคมจะทักท้วงเอาว่า มันเป็นเช่นนั้นตลอดไป และมีแนวโน้มหลงชาติของตน (Ethnocentric) โดยจะมองว่าทุกสิ่งทุกอย่างในวัฒนธรรมของชาติตนเองดีที่สุด ไม่มีชนชาติใดจะเปรียบเทียบกับได้

3.8.6 การเล็งเห็นถึงความจำเป็น (Perceive Needs) อัตราและทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคม ขึ้นอยู่กับความจำเป็นซึ่งสมาชิกของสังคมเล็งเห็น และการเปลี่ยนแปลงในสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะนำไปสู่ความจำเป็น และความต้องการใหม่ๆ ขึ้น ซึ่งเป็นความต้องการตามความจำเป็นจริงๆ เช่น การขยายตัวของเมือง ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการสาธารณสุขระบบโรงงานใหม่ สหภาพกรรมกร ระบบสาธารณสุขปโภค เป็นต้น ความจำเป็นและความต้องการ เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่างๆ ขึ้น อันนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในสังคม

3.8.7 พื้นฐานทางวัฒนธรรม(Cultural Base) ซึ่งหมายถึง พื้นฐานทางความเชื่อและเทคโนโลยีอันเป็นประโยชน์ต่อการประดิษฐ์คิดค้น การที่พื้นฐานทางวัฒนธรรมเจริญขึ้น การเพิ่มจำนวนของสิ่งประดิษฐ์ และการค้นพบจะเป็นไปได้มากขึ้น เช่น ในสังคมปัจจุบัน อารยประเทศทั้งหลายต่างก็มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมสูงมาก เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส ฯลฯ ดังนั้น ชนชาติเหล่านี้นี้จึงสามารถประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่างๆ ได้มากมาย และมีคุณค่าต่อมวลมนุษยชาติอย่างมหาศาล

3.9 การต่อต้านและการยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ปรากฏการณ์ทางสังคมหรือวัฒนธรรมใหม่ ๆ ไม่ใช่ว่าจะได้รับการยอมรับจากสังคมเสมอไป กระบวนการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ บางครั้งสิ่งนั้นได้รับการยอมรับทั้งหมด ยอมรับบางส่วนหรือได้รับการปฏิเสธไปเลย สังคมจะยอมรับสิ่งใดเข้ามานั้นก็ต้องผ่านการเลือกสรรมาก่อนทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตามอุปสรรคของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีดังนี้ คือ (สุพัตรา สุภาพ. 2522: 154-156)

3.9.1 เจตคติและค่านิยมเฉพาะ (Specific Attitudes and Values) ในแต่ละสังคมจะมีค่านิยมและเจตคติเฉพาะ ซึ่งมีผลสัมพันธ์กับกิจกรรมต่างๆ ในสังคม ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น ในสมัยหนึ่งชาวชนบทไทยได้รับแจกนมผงสำเร็จรูป มาจากองค์การยูนิเซฟ เพื่อนำมาเลี้ยงเด็กในชนบทปรากฏว่าไม่ได้รับการยอมรับจากชาวชนบท เพราะชาวชนบทในขณะนั้นยังไม่รู้จักประโยชน์ของนมผงสำเร็จรูป ซึ่งมีรสจืด แต่มีความคุ้นเคยกับนมข้นหวาน และนิยมเอาเลี้ยงเด็กทั้งๆ ที่ประโยชน์ น้อยกว่านมผงสำเร็จรูปมาก ทั้งนี้เนื่องจากเป็นของใหม่ที่ยังไม่เคยชิน จึงไม่ยอมรับเอาไปเลี้ยงดูบุตรหลานของตนแทนนมข้นหวาน

3.9.2 การแสดงให้เห็นคุณประโยชน์ ของสิ่งใหม่ (Demonstrability or Innovations) การเปลี่ยนแปลงอะไรใหม่ ๆ จะเป็นที่ยอมรับอย่างรวดเร็ว ก็ต่อเมื่อประชาชนเห็นประโยชน์ ของสิ่งนั้นได้ง่าย เช่น การนำเอาแทรกเตอร์เข้ามาใช้แทนแรงงานสัตว์ในการไถนาของชาวนาไทย ปรากฏว่าได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง เพราะแทรกเตอร์ทำงานได้รวดเร็วมาก และชาวนาได้รับความสะดวกไม่ต้องมีภาระในการเลี้ยงดูสัตว์อีกต่อไป

3.9.3 การสอดคล้องกับวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม (Compatibility with Existing Culture) สิ่งใหม่ หรือนวัตกรรม จะได้รับการยอมรับได้ง่ายขึ้น ถ้าสิ่งนั้นสอดคล้องกับวัฒนธรรมเดิมของสังคม นั้น เช่น ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ได้รับการยอมรับอย่างรวดเร็วจากคนไทย เพราะว่า ไปสอดคล้องกับปรัชญาการดำเนินชีวิตของชาวไทย ที่ชอบความอิสระและเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แข่งขันกันอย่างเต็มที่ ดังคำกล่าวที่ว่า “ใครมีเอี่ยว สาวได้สาวเอา” อย่างไรก็ตามสิ่งใหม่ไม่ใช่ว่าจะดีทุกอย่าง เพราะจะมีบางอย่างไม่อาจไม่สอดคล้องเหมาะสมกับวัฒนธรรมเดิม คือ

- สิ่งที่เปลี่ยนใหม่ อาจขัดแย้ง กับแบบของความประเพณีแต่ เดิม เช่น ใน บางส่วนของทวีปเอเชีย และแอฟริกา ศาสนาอิสลาม ได้แพร่หลายเร็วกว่าศาสนาคริสต์ ทั้งนี้ก็เพราะว่า หลักของคริสต์ศาสนา ขัดแย้งกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวพื้นเมืองที่อนุญาตให้ ผู้ชายมีภรรยา ได้หลายคน แต่ศาสนาอิสลามสอดคล้องกับสิ่งที่ชาวพื้นเมืองยึดถืออยู่

- สิ่งที่เปลี่ยนใหม่ อาจจะสร้างแบบความประเพณีใหม่ ซึ่งไม่เคยปรากฏใน วัฒนธรรมเดิมที่ยึดถือปฏิบัติอยู่ ปกติสังคมจะยอมรับและใช้ สิ่งใหม่ ต่อเมื่อเป็นสิ่งที่คล้ายคลึงกับ ของเดิม แต่ถ้าของเดิมใช้ไม่ได้ผล สังคมก็จะพยายามหาสิ่งใหม่ ที่ดีกว่ามาใช้แทน เช่น การสร้างบ้าน ด้วยคอนกรีตแทนไม้ ซึ่งเป็นของที่หายากราคาแพง คุณภาพก็สู้คอนกรีตเสริมเหล็กไม่ได้ เป็นต้น

- สิ่งใหม่ที่เป็นของทดแทน ไม่ ใช้การเข้าไปผสมผสานจะได้ รับการยอมรับนี้ อย แต่ถ้านั้นเข้าไปผสมผสานกับวัฒนธรรมเดิมได้ ง่าย สิ่งนั้นจะได้รับการยอมรับอย่างรวดเร็วเช่น การแต่งกายตามแฟชั่นจะเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในหมู่คนไทย ซึ่งมีค่านิยมยกย่องความทันสมัยอยู่แล้ว เป็นต้น

3.9.4 ค่าในการเปลี่ยนแปลง (Costs of Change) การเปลี่ยนแปลงมักจะถูกตีค่าออกมา ทั้งที่เป็นเงินตรา หรือค่าทางจิตใจ เพราะการเปลี่ยนแปลงบางอย่างเป็นการทำลายทั้งทางด้านวัฒนธรรม เดิมและความรู้สึกของบุคคลด้วย เช่น การที่หญิงไทยยอมไปเป็นเมียเช่าของฝรั่งนิโกรนั้น จะเป็ นการ เหมาะสมหรือคู้ มค่ากันหรือไม่ ต่อศักดิ์ศรีของหญิงไทย ถ้ าพิจารณาแล้ว ว่าคู้มค่า การยอมรับก็จะ เกิดขึ้นได้ง่าย แต่ถ้าไม่คู้มค่า การยอมรับอาชีพเมีย เช่าของหญิงไทยก็คงจะไม่ เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมี สิ่งอื่นๆ ที่เป็นปัญหาต่อการเปลี่ยนแปลงคือ

- อุปสรรคทางเทคนิคในการเปลี่ยนแปลง มีข้อน่าสังเกตว่าสิ่งใหม่ๆ ไม่มากนักที่ สามารถนำไปผสมผสานกับวัฒนธรรมเดิม สิ่งใหม่ส่วนมากทำให้วัฒนธรรมเดิมเปลี่ยนไป การที่จะเอา สิ่งใหม่ไปผสมผสานกับวัฒนธรรมนั้น ต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการอีกมาก ทำใ้ ไม่สะดวก จึงมักจะ ไม่ได้รับการยอมรับ

- กลุ่มผลประโยชน์ จะขัดขวางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพราะถ้า สังคมเปลี่ยนแปลงหรือมีการยอมรับสิ่งใหม่ขึ้นมาใช้ กลุ่มบุคคลที่ได้รับผลประโยชน์อยู่เดิมจะต่อต้านเพราะเกิดสูญเสียผลประโยชน์ ตัวอย่างเช่น ในชนบทที่มีหมอแผนโบราณ เมื่อนำเอาวิธีการรักษาโรคแบบสมัยใหม่เข้ามาเผยแพร่ ก็มักจะได้รับการขัดขวางจากกลุ่มของหมอแผนโบราณเป็นต้น

3.9.5 บทบาทของผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลง (Role of Change Agent) ผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลง ถ้าเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลหรือเป็นที่ยอมรับของคนโดยทั่วไปแล้ว การนำเอานวัตกรรมเข้าไปเผยแพร่ ย่อมกระทำได้ง่ายกว่าผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ มีอิทธิพลหรือบารมี ดังนั้น ถ้า นำเอาสิ่งใหม่ ๆ ไปให้ชาวบ้านยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย

3.10 ผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม มีผลต่อมนุษย์และสังคมหลายประการดังนี้

3.10.1 ทำให้มนุษย์เกิดความสะดวกสบายในด้านต่าง ๆ เช่น การประดิษฐ์ เครื่องมือเครื่องใช้และสิ่งต่างๆ ขึ้นเพื่อใช้งานแทนมนุษย์ เป็นต้น

3.10.2 ทำให้เกิดการขยายตัวทางด้านการผลิตสินค้า และสิ่งต่างๆ มากขึ้น สินค้าอุปโภคและบริโภคจึงมีเพียงพอแก่สมาชิกในสังคม

3.10.3 ทำให้เกิดการวางแผนพัฒนาสังคม เพื่อความอยู่ดีที่สะดวกสบายขึ้นของมนุษย์

3.10.4 ทำให้มนุษย์ในแต่ละสังคมเกิดการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันขึ้น และมีผลทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

3.10.5 ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมขึ้นได้ หากอัตราการเปลี่ยนแปลงระหว่างวัฒนธรรมทางวัตถุกับวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุเกิดขึ้นไม่เท่ากัน เช่น มีถนน มีรถยนต์ ที่ทันสมัย แต่คนในสังคมไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร เป็นต้น

3.10.6 ทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบทางสังคม เพราะเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมขึ้นนั้น คนในสังคมบางส่วนจะสามารถปรับตัวให้ เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ แต่บางส่วนไม่สามารถปรับตัวได้ จึงนำไปสู่การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิดความขัดแย้ง กันขึ้น และนำไปสู่ความไม่เป็นระเบียบทางสังคมขึ้น

3.10.7 ทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นได้ ถ้าหากว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น ทำให้คนในสังคมมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากปกติ เช่น มลพิษ อาชญากรรมยาเสพติด เป็นต้น

3.10.8 ทำให้สังคมที่มีวัฒนธรรมเหนือกว่าได้เปรียบสังคมที่มีวัฒนธรรมด้อยกว่า หรือเกิดการด้อยพัฒนาและการพังพินาศขึ้น ซึ่งทำให้สังคมในโลกขาดความเสมอภาคและความเป็นธรรม

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ สภาพสังคมเมือง และวัฒนธรรม ในปัจจุบัน ที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ผู้วิจัยได้ ทำความเข้าใจถึงลักษณะความเปลี่ยนแปลงและค่านิยมต่างๆ ในวัฒนธรรม รวมถึงลักษณะ ในการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านวัตถุและ คุณค่าต่างๆ ทางสังคม จาก ข้อมูลดังกล่าว เพียงพอจะนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในงานวิจัยชิ้นนี้

4. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องและศิลปินที่มีอิทธิพลกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ

ในงานวิจัยเรื่อง กรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมือง ปัจจุบัน ผู้วิจัยใช้งานศิลปะ ที่ให้ความสำคัญกับ "ความเป็นวัตถุ" (Object Hood) ในแนวทางของกลุ่ม "มินิมอลลิสม์" (Minimalism) เน้นสร้างจาก วัสดุสำเร็จ (Ready Made) ลักษณะงานผสมวัสดุกับสื่อ เทคโนโลยีอื่น (Mixed Media) ที่เห็นกันในสังคมเมืองไม่ว่าจะเป็น แสงไฟ กระเจิงเงา รวมทั้ง โลหะมันวาว นำมาจัดวางในพื้นที่แสดงงานในลักษณะ ศิลปะจัดวาง (Installation) เนื้อหาของผลงานจะเน้นตั้งคำถามกับผู้ชม แล้วให้ความรู้สึกความคิดของผู้ชมเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในผลงาน ตัวผลงานเป็นเพียงเครื่องมือตั้งคำถามเพื่อสะท้อนสภาพความรู้สึกของผู้ชมแต่ละคน ความคิดความรู้สึกจึงเป็นสิ่งสำคัญกว่าตัวงานแบบแนวคิดที่ว่า ศิลปะคือการ สร้างงานทางความคิดหรือ ศิลปะเชิงแนว คิด (Conceptual Art)

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ในรูปแบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์งานวิจัยครั้งนี้ ด้วยเนื้อหาที่จำเป็นในการศึกษา บทความส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยยกมานำเสนอได้มาจากเว็บไซต์ Designer.co.th. บวกกับภาพประกอบที่ผู้วิจัยสืบค้นมาเพื่อประกอบกับเนื้อหาที่นำเสนอ รวมทั้งยังศึกษาจากหนังสือศิลปะต่างๆ เพิ่มเติม ศิลปินสองท่านที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาแนวคิดและวิธีการทำงานเพราะกระบวนการทำงานและวิธีคิดสอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้คือ มาร์แชล ดูว์ช็อง (Marcel Duchamp) และ ไอ้ เว่ยเว่ย (Ai Weiwei) การศึกษาเพื่อนำมาสร้างแบบสอบถามในงานวิจัยชิ้นนี้ ประกอบด้วย ลัทธิที่เกี่ยวข้อง รูปแบบการนำเสนอ รวมถึงความหมายที่มีต่อวัตถุและสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอผลงานศิลปะชุดนี้

4.1 ศิลปะเชิงแนวคิด, มโนทัศน์ศิลป์ (Conceptual art)

คริสต์ทศวรรษ 1960-1970 เป็นช่วง 20 กว่าปี ที่วงการศิลปะตะวันตก เต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ และในช่วงนี้ก็เกิดกระแสศิลปะที่สำคัญอีกกระแสหนึ่งในคริสต์ศตวรรษที่ 20 คอนเซ็ปชวล อาร์ต (Conceptual Art) คือชื่อที่ได้จากข้อเขียน ของ พารากราฟส์ ออน คอนเซ็ปชวล อาร์ต (Paragraphs on Conceptual Art) ของ โซล เลวิตท์ (Sol LeWitt) ศิลปินคนสำคัญในกลุ่มมินิมอลลิสม์ (Minimalism) ที่เขียนลงนิตยสาร อาร์ตฟอร์ม เมื่อปี 1969

คอนเซ็ปชวล อาร์ต เป็นอีกกระแสศิลปะที่เกิดจากปฏิกิริยาต่อต้านศิลปะกระแสหลัก เป็นการตอบโต้แนวโน้มที่ศิลปะกลายเป็นสินค้าพาณิชย์มากขึ้นเรื่อยๆ ศิลปินคอนเซ็ปชวล อาร์ต จึงทำผลงานในแนวทางที่ตลาดศิลปะไม่ชอบ เป็นผลงานที่ขายไม่ได้หรือในงานบางประเภทก็ยากที่จะซื้อขายยากที่จะสะสม เพราะ คอนเซ็ปชวล อาร์ต จะเน้นที่ความคิดมากกว่าตัววัตถุและความสวยงามของงาน

ในการทำงานของ ศิลปิน คอนเซ็ปชวล อาร์ต จะมีการใช้วิธีการแบบสัญวิทยา (Semiotics, เซมิโอติกส์) เฟมินิสม์ (Feminism, ลัทธิสตรีนิยม) และวัฒนธรรมป๊อป (ศิลปะและวัฒนธรรมแบบตลาดชาวบ้าน ซึ่งตรงกันข้ามกับศิลปะชั้นสูงอย่างวิจิตรศิลป์) มาใช้ในการสร้างงาน โดยมากจะไม่มี การใช้จารีตวิธีการทางศิลปะเดิมๆ เช่นในบางนิทรรศการ ศิลปินนำเสนอเอกสารข้อมูล บันทึกข้อมูลทางความคิดของศิลปิน ในบางงานมีการใช้คำ ใช้ภาษาหรือตัวหนังสือต่างๆ เช่น การสร้างคำหรือข้อความบนผนังแกลเลอรี

คอนเซ็ปชวล อาร์ต กลายเป็นคำอธิบายถึงศิลปะที่มีรูปแบบที่ไม่ใช่ทั้งจิตรกรรมหรือประติมากรรม เช่น งานที่ใช้สื่อการแสดงอย่าง เพอร์ฟอร์แมนซ์ (Performance) หรือ วิดีโอ อาร์ต (Video Art) หรืองานอย่างพวก เอิร์ธ อาร์ต (Earth Art) ที่คนดูได้แต่ดูข้อมูลภาพร่างและภาพถ่ายที่ศิลปินบันทึกไว้ เพราะศิลปินแนวนี้มักจะทำผลงานขึ้นในป่าเขาและทะเล

ต้นตอของศิลปะ แนวนี้ คือกลุ่ม ดาดา (Dada) ศิลปินคนสำคัญคือ มาร์เซล ดูชองปี (Marcel Duchamp) ซึ่งเน้นที่ความคิดของศิลปินที่เข้าไปจัดการกับข้าวของและวัสดุสำเร็จรูปต่างๆ และต่อมาก็เป็นกลุ่ม แอ็คชัน (Action) เช่นในงานของ อีฟ แคลง (Yves Klein) ที่จัดให้ผู้หญิงเปลือยตัวเลอะสีแล้วมาเกลือกกลิ้งบนผืนผ้าใบ และ ปิเอโร แมนโซนี (Piero Manzoni) ที่เซ็นต์ชื่อลงบนเรือนร่างของผู้หญิงเปลือยแล้วบอกว่านี่คือประติมากรรม ตัวอย่างเหล่านี้เป็นงานศิลปะที่ก่อให้เกิดคำถามว่า “งานศิลปะคืออะไร”

ภาพประกอบ 7 ผลงานของ มาร์เซล ดูชองปี

ที่มา: https://lmosesw101.files.wordpress.com/2014/10/duchamp_marcel_bicycle_wheel_1913.jpg

ภาพประกอบ 8 ผลงานของ อีฟ แคลง

ที่มา: <http://francois.mantoux.over-blog.com/article-un-artiste-en-bleu-yves-klein-106287251.html>

ภาพประกอบ 9 ผลงานของ ปิเอโร แมนโซนี

ที่มา: http://www.pieromanzoni.org/EN/Gallery_en/pop_016.htm

ผลงานแนว คอนเซ็ปชวลในงานของ โรเบิร์ต มอริส (Robert Morris) คนดูเห็นกล่องและได้ยินเสียงดังมาจากภายในกล่อง เป็นเสียงที่ศิลปินได้บันทึกไว้ขณะที่สร้างกล่องใบนั้นขึ้นมา หรืองานที่เป็นกล่องอีกใบ ฝากล่องมีตัวหนังสือบอกไว้ว่า “แขวนกุญแจทิ้งไว้บนตะขอในตัว” (Leave Key on Hook inside Cabinet) และฝากล่องที่ว่านี้ก็ถูกล็อคไว้ด้วยกุญแจจริงๆ เสียด้วย

ผลงานของ โจเซฟ โคสุธ (Joseph Kosuth) มักจะเกี่ยวกับภาษา เช่นผลงานชื่อ ไทเทิลด์ (อาร์ต แอส ไอเดีย แอส ไอเดีย), (ไอเดีย) Titled (Art as Idea as Idea), (Idea) เมื่อปี 1967 เป็นภาพขนาดเมตรคูณเมตร เป็นตัวอักษรสีขาวบนพื้น ดำ แจกแจงที่มาของคำว่า “ไอเดีย” สำหรับ โคสุธ แล้วความหมายของศิลปะที่ถูกแสดงออกในภาษานั้น สำคัญกว่าที่มันจะปรากฏออกมาเป็นภาพหรือเป็นรูปธรรม ในผลงานชิ้นนี้เขาได้แสดงให้เห็นถึงปรัชญาของ คอนเซ็ปชวล อาร์ต ที่ว่า “ศิลปะที่เป็นความคิดที่เป็นความคิด” สำหรับศิลปินบางคน “ศิลปะที่เป็นความคิด” ก็ยังเป็นภาพยังเป็นรูปธรรม แต่โคสุธ ทำให้ “ศิลปะที่เป็นความคิด” ให้เป็น “ความคิด” จริงๆ เสียเลย การนำเสนอของเขามีทั้งปรากฏเป็นตัวอักษรเนียน แผ่นป้ายบิลบอร์ดและการลงโฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์

ภาพประกอบ 10 ผลงานของ โจเซฟ โคสุธ

ที่มา: <http://whitehotmagazine.com/articles/joseph-kosuth-sean-kelly-gallery/2291>

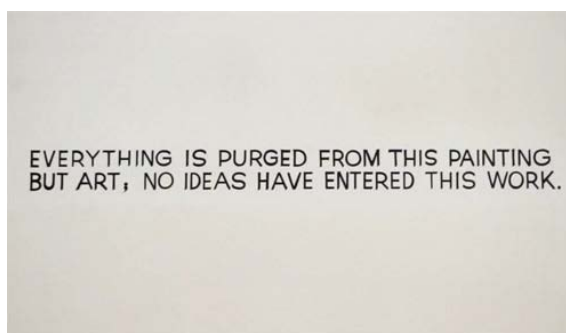
ศิลปินที่ใช้ตัวหนังสือและตัวเลขในการนำเสนอความคิด ตั้งแต่ปี 1966 เป็นต้นมา ออง คาวารา (On Kawara) ทำงานชุด จิตรกรรมวันที่ (Date Paintings) ฝ่าใบแบบที่ใช้สำหรับเขียนภาพ ถูกระบายพื้นหลังเป็นสีดำ ตัวอักษรและตัวเลขสีขาวที่บ่งบอกวันเดือนปี ทำขึ้นทีละวัน วัน เดือน ปี ที่ระบุในภาพคือเวลาจริงที่เขาทำงานชิ้น งานของ คาวารา ไม่ใช่เพียงแค่แสดงภาพว่าแต่ละวันมีความหมายว่าอย่างไรแต่เขาแสดงข้อมูลที่ย่นย่อเรื่องราวสารพัดสารเพของแต่ละวันให้เหลือแค่สัญลักษณ์

ภาพประกอบ 11 ผลงานของ ออง คาวาระ

ที่มา : <http://www.davidzwirner.com/exhibition/on-kawara-date-paintings-in-new-york-136-other-cities/>

จอห์น บัลเดสซารี (John Baldessari) เป็นศิลปินสำคัญในแนวนี้อีกคนบ่อยครั้งที่เขาทำงานด้วยภาพถ่ายเก่าที่เขาได้จากภาพยนตร์และรายการโทรทัศน์เก่าๆ เขามักจะใช้ภาษาทางตัวอักษรและภาษาภาพในวัฒนธรรมป๊อป เพื่อตั้งคำถามว่าคำจำกัดความของศิลปะคืออะไร ในปี 1966 ผ้าใบสำหรับเขียนภาพสีขาวว่างเปล่า มีเพียงตัวหนังสือที่ว่า “ทุกอย่างถูกชำระล้างออกไปจากจิตรกรรมชิ้นนี้ยกเว้นศิลปะ; ไม่มีความคิดอะไรในผลงานนี้” (Everything is purged from this painting but art; no idea have entered this work) บัลเดสซารี เคยเป็นจิตรกร ก่อนที่จะเลิกเขียนภาพแบบเดิมๆ เขาถึงกับทำพิธีเผาภาพเขียนที่เขาทำขึ้นระหว่างปี 1953-1966 ทั้งหมด เพื่อทำงาน คอนเซ็ปชวล อาร์ต อย่างจริงจัง

ภาพประกอบ 12 ผลงานของ จอห์น บัลเดสซารี

ที่มา: <http://www.wevux.com/wp-content/uploads/2014/01/4.Any-Boring-Art-John-Baldessari-Contemporary-heart-Wevux-Giulia-Serafin-contemporary-art-conceptual-art-Images-dots-I-will-not-making-any-boring-art-USA.jpg>

แดเนียล เบอเรน (Daniel Buren) ที่โด่งดังในสไตล์การใช้ลายเส้นแถบขาวดำ (คล้ายลายผ้า) จนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของศิลปินคนนี้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ย้อนแย้งในตัวเองมาก เพราะมันขัดกับแนวความคิดในจุดเริ่มต้นของ เบอเรน ที่ต้องการใช้ลายแถบขาวดำที่ดูเป็นกลางๆ ธรรมดาๆ เพื่อปฏิเสธและยับยั้ง “รูปแบบเฉพาะตัว” ของศิลปะและศิลปิน เบอเรน ใช้ลายแถบขาวดำนี้ในรูปแบบการนำเสนอต่างๆ เช่น ทำเป็นป้ายบิลบอร์ด ทำเป็นธงติดเป็นริ้ว ทำเป็นแผ่นฉากต่อประกอบเข้ากับสถาปัตยกรรม

ภาพประกอบ 13 ผลงานของ แดเนียล เบอเรน

ที่มา: http://www.brooklynmuseum.org/opencollection/exhibitions/1136/Daniel_Buren%3A_The_Reverberation

การที่ คอนเซ็ปชวล อาร์ต เน้นที่ความคิดของศิลปิน ทำให้กิจกรรมหรือความคิดต่างๆ มีความเป็นไปได้ที่จะเป็นศิลปะ โดยไม่จำ เป็นที่จะต้องแปรความคิดนั้น ออกมาเป็นภาพแบบจิตรกรรม หรือประติมากรรม งานศิลปะร่วมสมัยในปัจจุบันจึงเปิดออกกว้างมาก มีการแข่งขันทำงานออกไฉฉวยกันแปลกๆ ใหม่ๆ จนชาวบ้านตามไม่ทัน ได้แต่สงสัยว่านี่ก็เป็นศิลปะได้ด้วยหรือ

การละทิ้งศิลปะวัตถุ (ประติมากรรมและภาพเขียน) ทำให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างศิลปิน คนดู และนักวิจารณ์ นักวิจารณ์อย่าง โรเบิร์ต ฮิวส์ (Robert Hughes นักเขียนจากนิตยสาร ไทม์) และ ฮิลตัน คราเมอร์ (Hilton Kramer นักเขียนจากหนังสือ นิวยอร์ค ไทม์) กล่าวว่าเมื่อพวกเขาดูงาน คอนเซ็ปชวล อาร์ต พวกเขาเห็นจักรพรรดิที่ปราศจากเสื้อผ้าอาภรณ์ แม้ว่าศิลปะตะวันตกในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1970 จะมีการฟื้นฟูจิตรกรรมและประติมากรรม ที่ดูเหมือนว่าจะต่างไปจาก คอนเซ็ปชวล อาร์ต แต่แท้ที่จริงแล้วมีการซึมซับกันมา ทั้งวิธีการเล่าเรื่อง ทั้งในเรื่องการเมื่อ และภาพลักษณ์จาก

ประวัติศาสตร์ศิลปะและวัฒนธรรมพอพ คำว่า นีโอคอนเซ็ปชวลลิสม์ (Neo-Conceptualist, คอนเซ็ปชวลใหม่) มักจะถูกใช้เพื่อยกเข้ากับงานแนว อินสตอลเลชัน (Installation) และงานที่ไม่เป็นแบบจารีตเก่า (admindesigner. 2009: online)

วุฒิ วัฒนสิน กล่าวถึงว่า ข้อสังเกตสำหรับศิลปินแนวคอนเซ็ปชวล อาร์ต คือแนวคิดในการแสดงออกมีความสำคัญมากกว่าผลงานศิลปะที่ถูกสร้างขึ้นให้เป็นรูปธรรม คอนเซ็ปชวล อาร์ต เป็นศิลปะที่ศิลปินต้องการให้เกิดขึ้นในใจ และสามารถระลึกอยู่ในความทรงจำมากกว่าสร้างเป็นวัตถุเปรียบเหมือนการดูละครหรือการเดินรำ ซึ่งเมื่อการแสดงผ่านพ้นไปแล้ว ภาพเหล่านี้ ยังคงอยู่ในความทรงจำของผู้ดู (วุฒิ วัฒนสิน. 2552: 150)

จรุงยศ อรัญยะนาถ กล่าวเสริมว่า คอนเซ็ปชวล อาร์ต ครอบคลุมความหมายค่อนข้างกว้าง โดยมักจะถูกเรียกและแตกสาขาย่อยออกไปหลากหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับรูปแบบศิลปะหรือการติดตั้ง กลวิธี สื่อที่นำมาใช้ในผลงานและสถานที่แสดงผลงาน (จรุงยศ อรัญยะนาถ. 2555: 176)

อารี สุทธิพันธุ์ สรุปเกี่ยวกับ บ คอนเซ็ปชวล อาร์ต ว่า ศิลปกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นทุกประเภทย่อมมีจุดประสงค์ในการสร้างสรรค์แตกต่างกัน บางประเภทก็เพื่อสืบทอดรูปแบบศิลปกรรมอดีต บางประเภทก็เพื่อพัฒนารูปแบบใหม่ เพื่อสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมขณะนั้น รูปแบบศิลปะคอนเซ็ปชวล อาร์ต จัดเข้าอยู่ในประเภทหลังคือ เพื่อพัฒนารูปแบบศิลปะใหม่ ด้วยคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดรวบยอดต่อสิ่งต่างๆ ใหม่ มีจุดประสงค์โดยสรุป คือ

1. เพื่อเสนอแนะให้ผู้พบเห็นได้เกิดความคิดรวบยอดร่วมกับศิลปิน ซึ่งอาจจะคล้อยตามหรือขัดแย้งในเชิงความคิดก็ได้
2. เพื่อเปิดเผยท รรศนะใหม่ในทางสร้างสรรค์ให้ผู้พบเห็นได้ตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติ ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม มลภาวะ และการเปลี่ยนแปลง
3. เพื่อบันทึกความคิดรวบยอดของศิลปิน และเผยแพร่เผื่อแผ่ต่อผู้สนใจ (อารี สุทธิพันธุ์ . 2535: 277)

จากที่ผู้วิจัยศึกษา ศิลปะเชิงแนวคิด (Conceptual art) และให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานที่สอดคล้องกับงานวิจัยชุดนี้ ทำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างศิลปะแขนงอื่นกับศิลปะเชิงแนวคิด คือ ศิลปะเชิงแนวคิดจะมีผลต่อเจตคติต่อผู้มาชมงานและให้ความสำคัญกับความคิดมากกว่ารูปแบบของผลงาน คือ ศิลปะเชิงแนวคิดสร้างสุนทรีย์ด้วยแนวคิด ความคิด และความรู้สึกของผู้ชมที่มีต่อผลงาน ศิลปะ ไม่ใช่ความสวยงามหรือความสมบูรณ์ของตัวผลงานศิลปะ ที่สามารถมองเห็นด้วยตา ซึ่งเป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับการวิจัยชิ้นนี้ที่ศึกษาเรื่องเจตคติด้วย

4.2 มินิมอลลิสม์, สาระตถศิลป์ (Minimalism)

ต้นคริสต์ทศวรรษ 1960 ถึงกลางคริสต์ทศวรรษ 1970 ศิลปะที่ว่าด้วย “ความน้อย” เกิดจากการลดตัดทอน และเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งของ ศิลปะสมัยใหม่ เช่น ในจิตรกรรมของฝรั่งเศสตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 จิตรกรหัวก้าวหน้าทำการลดทอนรายละเอียดต่างๆ ของแบบที่เขียนลง และ แทนที่รายละเอียดเหล่านั้นด้วยฝีแปรงและสีล้วน จนกระทั่งต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จิตรกรลดทอนรายละเอียดต่างๆ ของรูปทรงลงจนกลายเป็นเหลี่ยมเรขาคณิต แล้วก็ลดทอนลงเรื่อยๆ จนกลายเป็นศิลปะนามธรรม

มินิมอลลิสม์ คือ พัฒนาการขั้นสุดยอดขั้นหนึ่งของเส้นท างศิลปะนามธรรม ที่ว่าสุดยอดก็เพราะศิลปะในกลุ่ม มินิมอลลิสม์ ลดทอนปัจจัยต่างๆ ทางรูปทรงศิลปะลงจนเหลือรูปทรงเรขาคณิตที่เรียบง่ายที่สุดเท่าที่จะทำได้ เรียกได้ว่าทำให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะน้อยได้

ในปี 1965 บาร์บารา โรส (Barbara Rose) นักวิจารณ์ศิลปะชาวอเมริกัน คือคนแรกที่อธิบายการทำงานของงานแนวนี้ว่า “น้อยที่สุด” (minimum) ปลายคริสต์ทศวรรษ 1960 คำว่า มินิมอลลิสม์ ก็ถูกใช้อย่างแพร่หลายกันทั่วไปในวงการศิลปะ

ศิลปินยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่าง บาร์เน็ต นิวแมน (Barnett Newman. 1905-1970) แอ็ด ไรน์ฮาร์ดท์ (Ad Reinhardt. 1913-1967) และ เดวิด สมิธ (David Smith. 1906-1965) เป็นผู้บุกเบิกศิลปะนามธรรมแบบลดทอนรูปทรงจนเหลือแต่น้อยๆ บาร์เน็ต นิวแมน และ แอ็ด ไรน์ฮาร์ดท์ เป็นจิตรกร ส่วน เดวิด สมิธ เป็นประติมากร มินิมอลลิสม์ได้อาศัยหนทางที่พวกแนวหน้าเหล่านั้นบุกเบิกเป็นทางเดินเข้าหาความน้อยในศิลปะ

ศิลปินในกลุ่ม มินิมอลลิสม์ มักจะทำงานประติมากรรมมากกว่างานจิตรกรรม การนำเสนอผลงานโดยมากจะไม่มีพื้นฐานสำหรับวางประติมากรรม ผลงานจะดูไม่มีความเป็นงานฝีมือในลักษณะ “งานทำมือ” แต่จะดูเป็นผลผลิตของเครื่องจักรอุตสาหกรรมเสียมากกว่าผลงานในลักษณะนี้นอกจากจะน้อยเรียบง่ายแล้ว เนียบ ประณีตมาก ความสวยงามของงานแนวนี้จะอยู่ที่วัสดุที่นำมาสร้างงาน โดยมากจะต้องปล่อยให้ธรรมชาติของวัสดุชิ้นนั้นๆ ได้แสดงตัวของมันอย่างเต็มที่ เช่น ความมันวาวในแบบสเตนเลส เนื้อหยาบดิบของก้อนอิฐ หรือพื้นผิวและสีที่กระด้างของแผ่นโลหะ

แม้ว่าการลดทอนให้เหลือน้อยที่สุด ทำผลงานให้เรียบง่ายที่สุด ปล่อยให้ตัววัสดุแสดงตัวตนของมันมากที่สุด จะเป็นปัจจัยที่ทำให้ผลงานแนวนี้หลุดพ้นไปจากการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก บ้างก็ดูจืดชืดไร้อารมณ์สำหรับบางคน และความเรียบง่ายของ งานทำให้หลายคนตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับความเป็นหรือไม่เป็นศิลปะ หลายคนมองว่าผลงานเหล่านี้ดูเหมือนผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คนที่ไม่ใช่ศิลปินก็สามารถทำของแบบนี้ได้เช่นกัน ผลงานแนว มินิมอลลิสม์ จึงไม่น่าจะมีรูปแบบเฉพาะตัวของแต่ละศิลปิน หากไปเปรียบกับงานแนวแสดงออกทางอารมณ์หรือแนวทางการสร้างรูปทรงแปลกๆ เฉพาะตัวไม่เหมือนใคร ผลงานของ มินิมอลลิสม์ ยิ่งไม่น่ามีความเป็นส่วนตัวของศิลปินเลยแต่ในความเป็นจริง ในความเรียบง่ายเหมือนกับว่าจะไม่มีรูปแบบเฉพาะ ศิลปินในกลุ่มนี้ต่างมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวไม่ซ้ำกัน

คาร์ล อังเดร (Carl Andre) มักใช้แผ่นโลหะดิบแบนที่มีผิวหน้าค่อนข้างเรียบ หรือบ้างก็ใช้ก้อนอิฐมาวางเรียงกันเป็นตาราง โดยจัดให้มันสัมผัสกับพื้นที่ที่แสดงผลงาน

ภาพประกอบ 14 ผลงานของ คาร์ล อังเดร

ที่มา : <http://onartandspace.blogspot.com/2014/05/carl-andre-and-definition-of-space.html>

แดน ฟลาวิน (Dan Flavin) นำเอาแท่งหลอดไฟฟลูออเรสเซนต์มาจัดวางเรียงกันเป็นประติมากรรม แสงสีจากหลอดไฟทำให้มันมีคุณลักษณะเป็นจิตรกรรมไปด้วย

ภาพประกอบ 15 ผลงานของ แดน ฟลาวิน

ที่มา: <http://arttattler.com/archivedanflavin.html>

ประติมากรรมของ โรเบิร์ต มอริส (Robert Morris) มักจะเป็นสี่เหลี่ยมลูกบาศก์คล้ายกล่อง โด널ด์ จัดด์ (Donald Judd) ทำประติมากรรมด้วยสเตนเลสและแผ่นพลาสติก ที่โด่งดังมากคือผลงานที่มีรูปร่างหน้าตาคล้ายชั้นวางของติดผนัง

ภาพประกอบ 16 ผลงานของ โรเบิร์ต มอริส

ที่มา: http://ilikethisart.net/wp-content/uploads/T01532_10.jpg

ภาพประกอบ 17 ผลงานของโดนัลด์ จัดด์

ที่มา: <http://ceo.ca/wp-content/uploads/2012/11/000-donald-judd-untitled.jpg>

ริชาร์ด เซอร์รา (Richard Serra) โดดเด่นที่สุดในการใช้แผ่นโลหะดิบๆ หนาเตอะ มีขนาดใหญ่โตดูทรงพลัง ชิ้นประวัติศาสตร์ของเขาคือ ทิลเต็ด อาร์ค (Tilted Arc. ปี1981) ผลงานนี้เป็นแผ่นโลหะต่อกันเป็นผนังยาว 120 ฟุต หนา 2.5 นิ้ว ติดตั้งขวางทะแยงอยู่ตรงกลาง เฟเดอรัล พลาซ่า ในนครนิวยอร์ก เป็นงานศิลปะในที่สาธารณะที่อื้อฉาวมาก เนื่องจากไม่มีชาวบ้านคนไหนชอบมันเลยและศิลปินก็ปฏิเสธที่จะย้ายมันไปที่อื่น เซอร์รา อ้างว่านี่ ื่องจากผลงานชิ้นนี้ถูกคิดและทำขึ้นเพื่อที่ตรงนั้น โดยเฉพาะ หากย้ายที่ผลงานชิ้นนี้ก็หมดค่า โรเบิร์ต ฮิวส์ (Robert Hughes) เจ้าของงานเขียน เดอะช็อก ออฟ เดอะ นิว (The Shock of the New) บอกว่าจากกรณีนี้ได้พิสูจน์ว่า ศิลปะที่ดีอาจจะไม่จำเป็นต้องเป็นศิลปะในที่สาธารณะที่ดี

ภาพประกอบ 18 ผลงานของ ริชาร์ด เซอร์รา

ที่มา: http://36.media.tumblr.com/tumblr_lb9u2fqu2l1qzn0deo1_1280.jpg#_=_

แม้ว่าคนส่วนใหญ่จะมีปัญหากับงาน มินิมอลลิสม์ แต่ในคริสต์ทศวรรษ 1970 หน่วยงานรัฐและเอกชนกลับนิยมสะสมกันมาก ซึ่งสอดคล้องไปกับกระแสนิยมการสร้างดีกระฟ้าทรงสี่เหลี่ยม ที่หล่อหุ้มด้วยกระจกที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประติมากรรม มินิมอลลิสม์

มินิมอลลิสม์ เป็นแนวศิลปะกระแสหลักที่ครอบงำวงการศิลปะในอเมริกาช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1960 เปรียบได้กับ แอ็บสแตรค เอ็กซ์เพรสชันนิสม์ (Abstract Expressionism) ที่ได้รับความนิยมมากในคริสต์ทศวรรษ 1950 (admindesigner. 2009: online)

เดวิด คอตติงตัน กล่าวไว้ว่า ความสนใจมิติของ "ความเป็นวัตถุ" (Objecthood) ได้ให้กำเนิดกลุ่ม "มินิมอลลิสม์" (Minimalism) ขึ้น ซึ่งเป็นชื่อที่นักวิจารณ์ตั้งให้ ด้วยความคิดแบบดูของปีที่ต้องการตั้งคำถามกับสถานะของศิลปะ ซึ่งมีต้นตอมาจากปฏิริยาต่อต้านการทำศิลปะให้กลายเป็นสถาบันและแรงบันดาลใจจากศิลปะแบบ อวองต์-การ์ด (เดวิด คอตติงตัน. 2554: 142)

ผู้วิจัยศึกษาศิลปะ มินิมอลลิสม์ เพื่อศึกษาเรื่องวัสดุความหมายการนำมาใช้ และวิธีคิดที่ศิลปินให้ความหมายกับตัววัตถุที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ รวมถึงการจัดการกับความคิดที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับยุคสมัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยชุดนี้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองปัจจุบัน

4.3 อินสตอลเลชัน, ศิลปะจัดวาง (Installation)

อินสตอลเลชัน (Installation) หรือเป็นที่รู้จักในภาษาไทยว่า ศิลปะจัดวาง แรกเริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1970 โดยเริ่มจากสหรัฐอเมริกาและยุโรปหากแปลคำว่า อินสตอลเลชัน แบบตรงตัวจะหมายถึงการติดตั้ง ซึ่งกินความไปถึงการติดตั้งสิ่งต่างๆ ทั้งที่ใช้และไม่ใช้ศิลปะ แต่ในความหมายเฉพาะลงมาในงานศิลปะแบบทัศนศิลป์แล้ว มันคือ งานศิลปะที่มีตัววัตถุทางศิลปะสัมพันธ์เฉพาะกับพื้นที่ (Site-Specific, ไซต์-สเปซิฟิค) ในความหมายนี้ อินสตอลเลชัน ถูกทำขึ้นสำหรับพื้นที่เฉพาะนั้นๆ เช่น ทำขึ้นเพื่อติดตั้งในแกลเลอรี พื้นที่กลางแจ้ง ความสำคัญของผลงานไม่ได้อยู่ที่ศิลปวัตถุชิ้นใดชิ้นหนึ่งเท่านั้น แต่ความสำคัญจะอยู่ที่การประกอบส่วนต่างๆ หรือ การจัดสภาพแวดล้อมทั้งหมด

อินสตอลเลชัน เป็นงานศิลปะที่ทำให้คนดูได้ ประสบการณ์ในการอยู่ร่วม หรือการมีศิลปะแวดล้อมตัวผู้ดู เช่นเดียวกับจิตรกรรมฝาผนังในพื้นที่สาธารณะและศิลปะในสถาปัตยกรรมทางศาสนาต่างๆ ที่มักจะมีลักษณะการจัดวางทุกอย่างโดยคำนึงถึงองค์รวมแรกเริ่มของศิลปะประเภทนี้ สามารถสืบค้นกลับไปทีศิลปะในยุค พ็อพ อาร์ต (Pop Art) เมื่อปลายคริสต์ทศวรรษ 1950 และ 1960 ขึ้นงานที่ได้รับการกล่าวถึงที่สุดคือ พื้นที่ที่ อลัน คาโปรว (Allan Kaprow) ทำขึ้นสำหรับงาน แฮปปีนิง (Happening) ของเขา และงานที่ดูเป็นฉากผสมกับประติมากรรมของ เอ็ดวาร์ด เคียนโฮลซ์ (Edward Kienholz) งานที่ทำสภาพแวดล้อมเป็นแบบละครเวทีของ เร็ด กูม (Red Groom) และผลงานชื่อ Ruckus Manhattan Store ของ เคลส์ โอลเดนเบิร์ก (Claes Oldenburg) ที่ใช้ปูนปลาสเตอร์สร้างเป็นข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ จัดวางไปทั่วห้อง และ แอนดี้ วอร์ฮอล (Andy Warhol) ที่ติดภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนสีสดไปทั่วห้องจนกลายเป็นวอลล์เปเปอร์ งานในแนวนี้นี้โดยมากมักจะขายไม่ได้ ทำการสะสมได้ลำบาก โดยมากจะจัดแสดงในระยะเวลาสั้นๆ แล้วแยกส่วน เหลือเพียงเอกสารข้อมูลที่บ้านทักเอาไว้เท่านั้น ตลาดศิลปะที่ตกต่ำเมื่อปลายคริสต์ทศวรรษ 1980 และการฟื้นกลับมาของ คอนเซ็ปทวล อาร์ต (Conceptual Art) ในต้นคริสต์ทศวรรษ 1990 ทำให้ อินสตอลเลชัน เติบโตแพร่หลาย งานแนวนี้นี้บางชิ้น ก็สามารถขายได้ โดยมากจะต้องเป็นสถาบันอย่างพิพิธภัณฑ์เท่านั้นที่พอจะมีที่ทางเก็บงานแบบนี้ ในทุกวันนี้คำว่า อินสตอลเลชัน บางทีก็ใช้กับงานที่จัดแสดงอย่างถาวร งานจัดวางเฉพาะที่ และงานประติมากรรมแบบสื่อผสมสำหรับติดตั้งในพื้นที่สาธารณะ

ศิลปินในแนวนี้อีกที่มีชื่อเสียงในตะวันตก เช่น แมทธิว บาร์นีย์ (Mathew Barney), โจเซฟ บอยส์ (Joseph Beuys), คริสเตียน โบลแทนสกี (Christian Boltanski), โจนาธาน โบรอฟสกี (Jonathan Borofsky), มาร์เซล บรูด์ทีเออร์ส (Marcel Broodthaers), โทนี บราวน์ (Tony Brown), คริส เบอร์ดัน (Chris Burden), วอลเตอร์ เดอ มาเรีย (Walter de Maria), เทอร์รี ฟ็อกซ์ (Terry Fox), กิกี้ สมิธ (Kiki Smith), เจมส์ เทอเรลล์ (James Turrell), บิล วิโอลา (Bill Viola), เฟร็ด วิลสัน (Fred Wilson)

ตัวอย่างของศิลปะแนวนี้อีกที่สร้างให้สัมพันธ์กับกายภาพของพื้นที่ที่แสดงงานคือ ผลงานชื่อ 20/50 ในปี 1987 ของ เฟร็ด วิลสัน เปิดแสดงครั้งแรกในแกลเลอรี ต่อมา เดอะ ซาตชี คอลเลคชัน (The Saatchi Collection) สถาบันทางศิลปะร่วมสมัยของอังกฤษได้จัดซื้อเข้าสู่คลังสะสม ผลงานชิ้นนี้เป็นถังโลหะที่มีความลึกระดับเอวของผู้ใหญ่ สร้างให้พอดีกับห้อง มีการทำทางเดินแคบๆ ให้คนเดินเข้าไปดูได้ ภายในถังนี้บรรจุน้ำมันเครื่องสีดำสนิทเอาไว้ ด้วยความเข้มข้นและสีที่ดำสนิททำให้ของเหลว นี้ดูลึกนิ่งสนิทและสะท้อนภาพได้อย่างน่าตื่นตาตื่นใจ

ภาพประกอบ 19 ผลงานของ เฟร็ด วิลสัน

ที่มา: ออนไลน์ <http://www.theguardian.com/artanddesign/gallery/2010/jan/12/art-richard-wilson-saatchi-gallery#img-1>

ผลงานอีกชิ้นเป็นตัวอย่างที่ดีของการสร้างงาน อินสตอลเลชัน ที่สัมพันธ์กับพื้นที่ทั้งมิติทางกายภาพ มิติของประวัติศาสตร์และความหมายของพื้นที่ที่แสดงงาน เจอร์มานเนีย (Germania) โดย ฮันส์ แฮค (Hans Haacke) ปี 1993 สร้างขึ้นที่อาคารนิทรรศการของประเทศเยอรมนี ในนิทรรศการศิลปะชื่อดัง เวนิส เบียนนาเล่ (Venice Biennale) ในปีเดียวกันนั้น ที่ประตูทางเข้าอาคาร ศิลปินได้แขวนภาพถ่ายขาวดำภาพผู้นำจอมเผด็จการ ออดอล์ฟ ฮิตเลอร์ เมื่อครั้งมาเยือนนิทรรศการศิลปะของเยอรมนีในอาคารแห่งนี้ ในสมัยที่พวกนาซียังเรืองอำนาจในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายในห้องนิทรรศการนั้นว่างเปล่า มีแต่เพียงพื้นหินที่ถูกขูดขีดขึ้นมาสีกัดแตกกระจัดกระจาย คนดูสามารถเดินย่ำไปบนเศษหินเหล่านั้น คนดูจะได้ทั้งสัมผัสกับการเดินบนความมั่งคั่งแห่งหักพังและยังได้ยินเสียงการเดินเสียงหินแตกกระทบกันและกันดังสนั่นห้อง บนผนังโค้งโค้งขาวสะอาดมีเพียงชื่อประเทศเยอรมนีในภาษาอิตาลี (ในรูปแบบเดียวกับตัวอักษรชื่ออาคารที่ติดอยู่ด้านนอก)

ภาพประกอบ 20 ผลงานของ ฮันส์ แฮค

ที่มา: http://www.dw.de/image/0,,5739344_4,00.jpg

การจัดวางอีกแบบหนึ่งซึ่งไม่มีการสร้างวัตถุอะไรที่จับต้องได้ มีเพียงภาพถ่ายกับสถาปัตยกรรมที่มีอยู่แล้ว และยังจำกัดเวลาการดูเอาไว้แค่ตอนกลางคืนเท่านั้น ในปี 1990 คริสทอฟ วัตคิชโก (Krzysztof Wodiczko) ฉายภาพมือขวาที่ถือปืนพก มือซ้ายถือเทียนไขสีขาว ตรงกลางเป็นภาพกลุ่มไมโครโฟนที่อยู่ในตำแหน่งคล้ายจ่อปากคนกำลังกล่าวสุนทรพจน์หรือไม่กี่แถว ผลงานชิ้นนี้ทำขึ้นที่ภายนอกของอาคารพิพิธภัณฑ์ เฮิร์ชฮอร์น มิวเซียม (Hirshhorn Museum) ในวอชิงตัน ดีซี สหรัฐอเมริกา ศิลปินเชื้อสายโปแลนด์คนนี้ต้องการจะวิพากษ์อำนาจของสถาบัน โดยใช้อาคารดังกล่าวและภาพต่างๆ ที่ฉายเหล่านั้นเป็นสัญลักษณ์ในการแทนค่าเรื่องราวที่เขาต้องการสื่อสาร

ภาพประกอบ 21 ผลงานของ คริสทอฟ วอดิซโค

ที่มา: <http://www.art21.org/images/krzysztof-wodiczko/hirshhorn-museum-washington-dc-1988>

สำหรับประเทศไทย แม้ว่าการจัดวางให้ศิลปะหลายชิ้น หลายสื่อ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นเอกภาพ โดยคำนึงถึง ความคิดแบบองค์รวม จะมีมานานแล้วในศิลปะไทยประเพณี เช่น การออกแบบและจัดทำศาสนสถาน อย่างพระอุโบสถในศาสนาพุทธ ที่ซึ่งประติมากรรม (พระพุทธรูป), จิตรกรรม (จิตรกรรมฝาผนัง) และสถาปัตยกรรม ได้รับการจัดวางอย่างอย่างเป็นเอกภาพ หรือพิธีกรรมที่ชาวบ้านจัดทำขึ้นต่างๆ มากมาย อาจจะถูกคล้ายกับ อินสตอลเลชัน ในศิลปะร่วมสมัยที่นำเข้ามาจากตะวันตก แต่วัฒนธรรมไทยประเพณีและแวดวงศิลปะสมัยใหม่และร่วมสมัยของไทยก็ไม่เคยที่จะให้การยอมรับว่า “การจัดวาง” แบบนั้นจะเป็นศิลปะโดยตัวมันเอง และความรู้ใน “การจัดวาง” ดังเดิมแบบนั้นก็ไม่เคยที่จะถูกพัฒนาให้กลายเป็นรูปแบบทางศิลปะแบบหนึ่งด้วยเช่นกัน

ปัจจุบันนี้ การแปลคำว่า อินสตอลเลชัน เป็นภาษาไทยว่า “ศิลปะจัดวาง” ได้รับความนิยมแพร่หลายในวงการศิลปะของไทยพอสมควร จึงเกิดการเรียกใช้ที่ควบคู่กันไปทั้ง อินสตอลเลชัน และ ศิลปะจัดวาง ทุกวันนี้สื่อใหม่ที่มีอายุสิบปีกว่าแล้วนี้ ได้กลายเป็นแนวปฏิบัติพื้นฐานที่นิยมทำกันทั่วไปมากขึ้นเรื่อยๆ ทุกที (admindesigner. 2009: online)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด (Conceptual Art) ในรูปแบบศิลปะจัดวาง (Installation) ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องศึกษารูปแบบการจัดวางผลงานของศิลปินที่ให้ความสำคัญกับพื้นที่แสดงงานที่มีความหมายในการสื่อสารไม่น้อยไปกว่าตัวผลงานที่ถูกนำไปจัดวาง ทำให้ผู้วิทยุทราบถึงความสำคัญของการเลือกพื้นที่ในการแสดงผลงาน เพราะพื้นที่คือสิ่งสำคัญที่จะสามารถสื่อสารศิลปะเชิงแนวคิดที่สอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้

4.4 มิกซ์ มีเดีย, สื่อผสม (Mixed Media)

“สื่อผสม” (หรือในกรณีของการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติจะใช้คำว่า “สื่อประสม”) คือ Mixed Media ในภาษาอังกฤษ ไม่ใช่ลัทธิหรือแนวคิดปรัชญาทางศิลปะใดๆ คำๆ นี้เป็นเพียงการระบุถึง ศิลปะที่มีการผสมผสานสื่อทางศิลปะที่มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น การผสมกันระหว่างงานจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ภาพเคลื่อนไหวอย่างเช่นภาพจากโทรทัศน์ วิดีโอ เสียง กลิ่น หรือการสัมผัสทางกายภาพ

ศิลปะที่จะเข้าข่าย “สื่อผสม” ควรจะต้องมีการผสมสื่อที่แตกต่างกันเหล่านี้น้อยอย่างน้อย 2 สื่อขึ้นไป แต่ถ้าเป็นการผสมกันระหว่างเทคนิคในสื่อเดียวกัน เช่น จิตรกรรมที่มีการใช้เทคนิคสีน้ำมันผสมกับการเขียนภาพในบางส่วนด้วยสีน้ำมันและสีฝุ่น ก็ควรจะถือว่าเป็น “เทคนิคผสม” มากกว่า “สื่อผสม” อย่างไรก็ตามศัพท์ต่างๆ เหล่านี้ถูกบัญญัติขึ้นอย่างค่อนข้างกว้างและมีความยืดหยุ่น ทำให้เกิดการตีความที่แตกต่างกัน ทั้งจากคนดู, นักวิจารณ์และศิลปินผู้ที่สร้างงานขึ้นมาเอง อีกทั้งยังมีการเรียกขานสิ่งเดียวกันในชื่อที่แตกต่างกันออกไปอีกด้วยเช่น บ้างก็เรียกว่า “Inter Media” “Multi Media” แต่ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2547) เป็นที่เข้าใจกันในวงการศิลปะและการออกแบบว่า คำว่า “multi media” และ “Hyper Media” จะใช้กับงานที่ทำขึ้นจากคอมพิวเตอร์กราฟฟิคที่มีทั้งภาพเคลื่อนไหวที่กินเวลา (อาจจะ) มีตัวหนังสือและเสียงประกอบกันขึ้นมา ส่วนคำว่า “Mixed Media” จะใช้กับงานทางด้านทัศนศิลป์ (Visual Arts) อย่างที่กล่าวไปในข้างต้นเสียมากกว่า

โดยพื้นฐานของ สื่อผสม แล้ว การผสมผสานสื่อที่แตกต่างกันไม่ใช่สิ่งประดิษฐ์ที่คิดค้นขึ้นใหม่แต่อย่างใด เพราะผลงานศิลปะและงานหัตถกรรมในวัฒนธรรมต่างๆ ทั่วโลกที่หาสืบทอดกันมาหลายศตวรรษ ต่างก็มีลักษณะผสมสื่อที่ต่างกันอยู่ค่อนข้างมาก เช่น งานประติมากรรมของชนเผ่าในทวีปแอฟริกา ที่มีการแกะสลักไม้ให้เป็น 3 มิติ ผสมกับการแกะลายเบา ติดปะด้วยวัสดุธรรมชาติต่างๆ เช่น เปลือกหอย และยังมีการระบายสีต่างๆ ผสมเข้าไปด้วย

เมื่อศิลปวิทยาการแบบตะวันตกนิยมแบ่งศาสตร์ต่างๆ ออกจากกัน (สันนิษฐานว่าคงจะหลังจาก ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา ในคริสต์ศตวรรษที่6) ด้านการจัดการและการศึกษาจิตรกรรม ประติมากรรม และสื่ออื่นๆ จึงถูกแยกออกจากกัน ในศิลปะร่วมสมัยช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่20 ความเคร่งครัดในการแบ่งประเภทแยกศาสตร์ต่างๆ เริ่มคลายตัว การผสมสื่อจึงได้กลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติปกติในการศึกษาและการทำงานศิลปะ แนวโน้มการรวมศาสตร์นี้สอดคล้องไปกับกระแสการศึกษาและการพัฒนาแบบองค์รวม ไม่แยกย่อยเฉพาะทางจนคับแคบอย่างที่ผ่านมา

บทความจากสุจิตร์ การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 53 สมพร รอดบุญ กล่าวถึง สื่อผสมว่า นอกจากการผสมของสื่อแล้วยังหมายรวมไปถึงงานศิลปะที่มีการใช้วัสดุผสม หรือกรรมวิธี หรือวิธีการในการสร้างสรรค์ในลักษณะผสม เช่น กรรมวิธีของจิตรกรรมผสมกับกรรมวิธีทางประติมากรรม

ศิลปินบางคนอาจไม่ใช้คำว่า “Mixed Media” กับงานของเขา แต่จะระบุให้แน่นอนลงไปเลยว่า ใช้วัสดุหรือกรรมวิธีอะไรบ้าง บางคนก็ใช้คำอื่นที่มีความหมายในทำนองเดียวกันเช่น Assorted Materials, Combined Materials, Combined Painting, Mixed Mediums และบางคนก็ใช้ Mixed Media Environment (admindesigner. 2009: online)

ภาพประกอบ 22 ผลงาน สื่อผสม โรเบิร์ต ราเชนเบิร์ก

ที่มา: <http://www1.finearts.cmu.ac.th/FOFAnew/artarticle/article50010.html>

อารี สุทธิพันธุ์ (2535: 273-274) กล่าวไว้ว่า คำว่า “สื่อผสม” เป็นคำที่คณะกรรมการอำนวยการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 27 ได้ร่วมกันตั้ง ขึ้น ซึ่งในช่วงเวลานั้นก็มีการถกเถียงถึงความเป็นศิลปะสื่อผสม เช่น ศิลปินที่ใช้สีเป็นสื่อ เขาอาจใช้สีน้ำผสมกับสีเทียนผสมกับสีน้ำมัน หรือสีอื่นๆสร้างสรรค์รูปแบบขึ้นมาใหม่ เขาก็ยังเป็นจิตรกรอยู่ดี เพราะเป็นการผสมสื่อประเภทเดียวกัน แต่ถ้าศิลปินผู้สร้างสรรค์รูปแบบใหม่ โดยใช้สื่อต่างประเภทกัน เช่น ใช้สีทางภาษา ผสม ผสานกับสื่อทางเสียง หรือสื่อทางวัสดุแล้วเกิดเป็นผลงานใหม่ แสดงสื่อต่างประเภทกัน เราก็เรียกผลงานนั้นว่า สื่อผสม

จากการศึกษาเรื่อง สื่อผสม ผู้วิจัยได้ใช้ความรู้ ความเข้าใจที่ศึกษามาสร้างผลงานศิลปะที่ใช้ทั้งแสง เสียงและการจัดวางวัสดุที่แตกต่างกัน เพื่อให้ผลงานสร้างสรรค์ในงานวิจัยชุดนี้ ออกมาตรงตามขอบเขตและเป้าหมายที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในงานวิจัยครั้งนี้

4.5 วัสดุสำเร็จ, วัสดุเหลือใช้ (Readymade and Found Object)

ย้อนกลับไปช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ศิลปะดาดา (Dadaism) ที่มีความเชื่อในการสร้างงานศิลปะว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างที่ศิลปินสร้างสรรค์ออกมาคืองานศิลปะ ผลงานในช่วงแรกของศิลปินลัทธิดาดาได้รับการต่อต้าน และเกิดการโต้แย้งกันมากเกี่ยวกับความเป็นศิลปะ เพราะผลงานออกมามีลักษณะแปลกใหม่ เช่น การเขียนภาพโดยวิธีฉุดปกติ หรือการนำวัตถุที่พบเห็นทั่วไป หรือวัสดุสำเร็จรูปมาเป็นงานศิลปะ ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เพราะศิลปินในลัทธินี้ไม่เห็นด้วยกับการสร้างงานศิลปะโดยใช้วัสดุหรือวิธีในแบบเดิม แนวคิดเช่นนี้ทำให้นักวิจารณ์ศิลปะมีความเห็นว่า เป็นการต่อต้านศิลปะ (Anti Art)

ศิลปะดาดา เป็นผลโดยตรงจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งทำให้มนุษย์ได้มองเห็นความโหดเหี้ยมทารุณ บ้าคลั่ง ของมนุษย์ด้วยกัน และอิทธิพลของเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลสมัยใหม่ (ธีรยุทธ บุญมี. 2552: 165)

ผลงานของมาร์เซล ดูชองปี (Marcel Duchamp ค.ศ 1917-1964) ก็มีความคิดแสบสันต์ในการตั้งคำถามกับสถานะของศิลปะและความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับภาษา รวมถึงบทบาทของศิลปิน โดยการสร้างสรรค์ “ศิลปะสำเร็จรูป ” (Readymade) ขึ้น ผลงานชิ้นแรกได้แก่ Bottlerack (ชั้นเหล็กคว่ำขวดไวน์) ซึ่งทำขึ้นในปารีสในปี 1914 ตามด้วยผลงานอีกหลายชิ้น หนึ่งในนั้นคือราวแขวนเสื้อโค้ทตอกติดอยู่กับพื้น ซึ่งเขาตั้งชื่อว่า Trap (กับดัก) และโถปัสสาวะผู้ชายที่เรียกว่า Fountain (น้ำพุ) (เดวิด คอตติงตัน. 2554: 67)

ภาพประกอบ 23 ผลงาน วัสดุสำเร็จของมาร์เซล ดูชองปี (Bottlerack)

ที่มา: <http://pietmondriaan.com/tag/bottle-rack/>

ผู้วิจัยเลือกใช้วัสดุสำเร็จ (Readymade) มาเป็นสื่อโดยได้รับอิทธิพลจากศิลปะยุคสมัยใหม่ ที่หลีกเลี่ยงจากการใช้เครื่องมือเดิมๆ ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ เป็นวัสดุที่พบเห็นได้ทั่วไปหรือวัสดุเหลือใช้ (Found Object) ที่หาได้ในระบบอุตสาหกรรมสมัยใหม่ โดยหลักจะมี สายไฟฟ้า และ วัสดุสะท้อนเงาเช่นกระจก หรืออะลูมิเนียม นอกเหนือจากการใช้วัสดุสำเร็จที่กล่าวแล้ว ผู้วิจัยยังนำแสงที่เกิดจากไฟฟ้ามาเป็นส่วน ประกอบ (Mixed Media) เพื่อเป็นสื่อร่วมกับวัสดุต่างๆ แสดง เป็นผลงานศิลปะจัดวางในพื้นที่ (Installation) ที่จะเป็นสื่อสะท้อนกลับสู่ผู้ร่วมชมงานศิลปะ เป็นคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมถูกคิดและรู้สึกไปกับตัวงาน แบบอย่างศิลปะเชิงความคิด (Conceptual Art) ที่เน้นไปที่ความงามของความคิดมากกว่าที่ความงามที่ตัวผลงาน และใช้วัตถุเป็นตัวตั้งคำถามเท่านั้น

สรุปจากการศึกษารูปแบบศิลปะทั้งหมด ทั้งนี้ ตัวผลงานไม่ได้ให้คำตอบหรือผลลัพธ์อะไรที่ชัดเจน แต่กลับสร้างสภาวะปัญหาและคำถามให้เกิดต่อผู้ชมงาน เพื่อตั้งคำถามกลับไปสู่ประสบการณ์ส่วนตัว เจตคติที่มีต่อผลงานที่ได้สัมผัส ประสบการณ์การรับรู้ของแต่ละปัจเจกบุคคลที่คล้ายคลึง หรือแตกต่างกันไป ต่อสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองในปัจจุบัน ในด้านการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งสภาพสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) และสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) ปัญหาต่างๆ ที่มาพร้อมความเจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรม ค่านิยม รสนิยม เทคโนโลยี วิทยาการ สิ่งก่อสร้างทั้งทางวัตถุและทางจิตใจที่มนุษย์สร้างขึ้น มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเมือง แต่ละคนก็มีคำตอบที่ต่างกัน แต่ละคนก็มีความรู้สึกต่อสภาวะปัญหาที่ต่างกัน เพียงแต่การตั้งคำถามกับงานวิจัยครั้งนี้พยายามจะชี้ให้เห็นว่า สภาวะปัญหายู่อรอบๆ ตัวเราอยู่ตลอด และไม่ใช่สิ่งเลวร้ายน่ากลัว หากใช้สติพิจารณาปัญหา มนุษย์อยู่กับปัญหาและการหาคำตอบอยู่ตลอดเวลา นั่นคือความหมายของชีวิตที่ผู้วิจัยอยากจะสื่อสารในงานวิจัยชิ้นนี้

4.6 ศิลปินที่มีอิทธิพลในงานวิจัย

4.6.1 มาร์แซล ดูว์ช็อง (Marcel Duchamp)

อย่างที่ผู้วิจัยได้กล่าวศิลปินถึงข้างต้นมากมาย หนึ่งในนั้นถือได้ว่าเป็นจุดกำเนิด ของวิธีคิดในแนวทาง ศิลปะเชิงความคิด ที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา อ็องรี- รอแบร์- มาร์แซล ดูว์ช็อง (ฝรั่งเศส: Henri-Robert-Marcel Duchamp; 28 กรกฎาคม ค.ศ. 1887 – 2 ตุลาคม ค.ศ. 1968)

มาร์แซล ดูว์ช็อง ศิลปินชาวฝรั่งเศสที่ทำทลายต่อแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะแบบเดิมๆ อย่างเจ็บแสบ โดยเฉพาะการนำวัสดุสำเร็จ (Readymade) มาทำงานศิลปะ ผลงานที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดได้แก่ Fountain ซึ่งเขาส่งขึ้นในปี 1917 ในช่วงเวลานั้นเขาเป็นหนึ่งในคณะกรรมการสมาคมศิลปินอิสระซึ่งกำลังจะจัดงานนิทรรศการประจำปีขึ้นในนิวยอร์ก โดยประกาศว่าจะแสดงผลงานทุกชิ้นที่เขารอบ ดูว์ช็องได้ส่งโป๊สสว ะผู้ขายโดยลงนามแฝงว่า อาร์ .มัทท์ (R. Mutt) ไปที่งาน แต่หลังจากการถกเถียงของคณะกรรมการที่มีตัวเขารวมอยู่ด้วย มีการลงความเห็นว่าจะไม่ควรนำผลงานชิ้นนี้ออกแสดง ดูว์ช็องลาออกจากคณะกรรมการหลังจากเหตุการณ์นี้ (เดวิด คอตติงตัน. 2554: 52-53)

กล่าวถึง มาร์แชล ดูว์ซ็อง จำเป็นต้องอ้างถึง Dadaism ธีรยุทธ บุญมี (2552: 165-166) กล่าวว่า แนวคิดที่เรียกว่าศิลปะเพื่อก ารต่อต้านศิลปะ (Anti-Art) ที่เรียกว่า Dadaism คำว่า Da-Da อาจมีที่มาจากภาษาสภาพ หมายถึงคำพูดง่ายๆ ในชีวิตประจำวัน Yes!-Yes! หรืออาจมาจาก ภาษาฝรั่งเศส ที่หมายถึงของเล่นเด็ก มาร์แชล ดูว์ซ็อง แสดงอาการขบถต่อศิลปะด้วยรูปที่ชื่อควงการ ศิลปะคือ รูป Monalisa ที่ติดหนดเครา และเขียนตัวหนังสือ LHOQ ซึ่งถ้าออกเสียงเป็นภาษา ฝรั่งเศสจะมีความหมายเกี่ยวเนื่องกับทางเพศที่ลามกคำหนึ่ง

ภาพประกอบ 24 ผลงานของ มาร์แชล ดูซงปี (Fountain)

ที่มา: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/ce/Marcel_Duchamp.jpg,

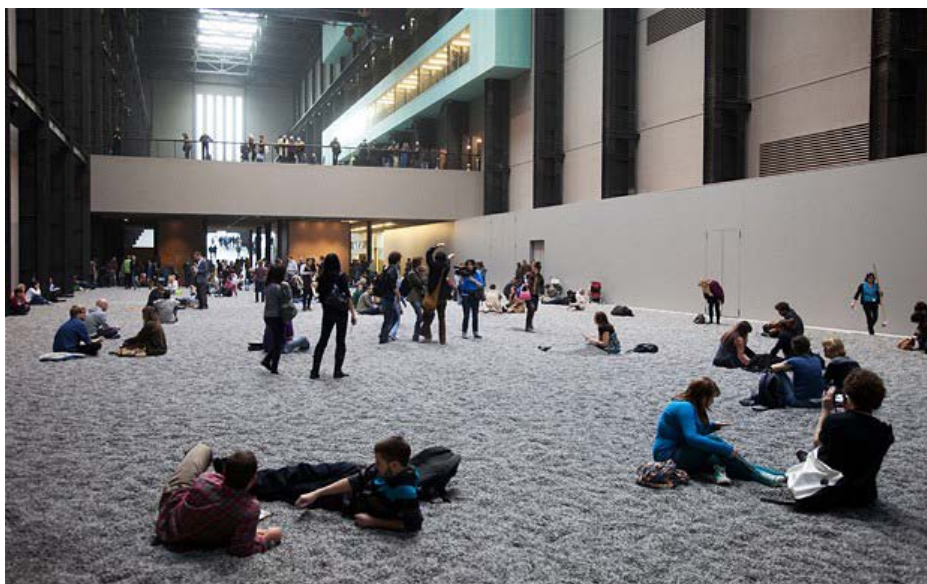
จากคุณค่าและความสำคัญของ มาร์แชล ดูว์ซ็อง ที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจ ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างงานศิลปะเป็นสื่อเพื่อตั้งคำถามกับคนส่วนใหญ่ ที่ใช้วัสดุสำเร็จมาปรุงแต่ง แนวความคิดลงไปจนหน้าที่ในการทำงานของวัสดุนั้นเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง รวมถึงการหยิบยืมสิ่งที่มีอยู่ แล้วมาล้อเลียนเพื่อกระตุ้นอารมณ์ค วามรู้สึก ให้นำไปสู่ความคิดบางอย่าง เป็นคำถามที่ไม่ต้องการ คำตอบ แต่สมบูรณ์แล้วเมื่อคำถามนั้นเกิดขึ้นแก่ผู้ชมผลงาน จุดนี้จึงสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นใน สังคมเมืองปัจจุบัน ครั้งนี้

4.6.2 ไล่ เว่ยเว่ย (Ai Weiwei)

ไล่ เว่ยเว่ย เกิดปี 1957 ในกรุงปักกิ่ง เป็นบุตรของ ไล่ ฉิน กวีชาวจีน หนึ่งในปัญญาชนที่ถูกตราหน้าว่าเป็นฝ่ายขวาจัด ทำให้ไล่ฉินกับครอบครัวถูกเนรเทศไปอยู่ในมณฑลซินเจียงนานถึง 16 ปี จนเหมาเจ๋อตุงสิ้นชีวิตและสิ้นสุดการปฏิวัติ วัฒนธรรม ครอบครัวของ ไล่ เว่ยเว่ย ถึงได้กลับมาอยู่ปักกิ่ง เขาศึกษาด้านแอนิเมชันในวิทยาลัยภาพยนตร์ปักกิ่ง และเป็นหนึ่งในหัวหอกกลุ่มศิลปินอิสระของดาร์กของจีนในช่วงยุค 70-80 ในทศวรรษ 80-90 ไล่ เว่ยเว่ย ย้ายไปอยู่ในประเทศอเมริกา และได้รับอิทธิพลงานศิลปะ Conceptual Art จาก มาร์แชล ดูว์ช็อง และ Pop Art จาก แอนดี้ วอร์ฮอล ในปี 1993 ไล่ เว่ยเว่ย กลับประเทศจีนเพื่อมาดูแลพ่อที่ป่วยหนัก และปักหลักทำงานศิลปะอยู่ในประเทศจีนมาจนถึงปัจจุบัน

ผลงาน Conceptual Art ของไล่เว่ยเว่ย นอกจากแฉอารมณ์ขันแล้ว มักจะสอดแทรกนัยยะทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง ที่เรียกเสียงฮือฮาและจุดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ได้เสมอ ตัวอย่างที่สอดคล้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ เช่น ผลงาน Sunflower Seed (เมล็ดทานตะวัน) เป็นงานที่ประกอบด้วยเครื่องเคลือบรูปเมล็ด ทานตะวัน 100 ล้านชิ้น หนัก 150 ตัน ใช้แรงงานช่าง 1,600 คน ในเวลา 2 ปี 6 เดือน งาน Social Sculpture ในหอศิลป์ชุดนี้เปิดให้คนเข้าไปเดินย่ำ นั่ง หรือนอนเล่น งานชุดนี้ได้แฝงแนวคิดไว้หลายประการ ได้แก่ เมล็ดทานตะวันเป็นดังเมล็ดพันธุ์แห่งความหวัง และเป็นสิ่งเตือนใจให้ระลึกถึงอดีต เมล็ดทานตะวันเป็นของกินราคาถูก ในยุคปฏิวัติวัฒนธรรม และคำว่า “ตะวัน” เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงประธานเหมา นอกจากนั้นยังสะท้อนถึงความสำคัญของ “ปัจเจกบุคคล” ที่รวมพลังกันสร้างสรรค์ผลงานที่ยิ่งใหญ่ให้สำเร็จได้ ในขณะเดียวกันก็ประชดประชันบทบาทของจีนในยุคโลกาภิวัตน์ไปในตัว จีนในฐานะผู้ผลิต Mass Production เพื่อตอบสนองลัทธิบริโภคนิยมตะวันตก (Ike-tomatte. 2014: online)

นิทรรศการ Evidence ของ ไล่ เว่ยเว่ย ศิลปินจีนร่วมสมัยชื่อดัง ผู้มีเอกลักษณ์โดดเด่นและความกล้าบ้าบิ่นในการถ่ายทอดความคิด อารมณ์ เป็ด ณ หอศิลป์มาร์ติน กรอปิอุส เบา (Martin Gropius Bau) ในกรุงเบอร์ลินประเทศเยอรมัน ซึ่งมีพื้นที่แสดงงาน 18 ห้องของหอศิลป์ เต็มไปด้วยผลงานที่หลากหลายรูปแบบ ขนาด และสีสันทันทีเสียดสีประชดประชันและวิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์ของสังคมจีน โดยเฉพาะกรณีทุจริตคอร์รัปชัน ความกดดันทางการเมือง และอำนาจแห่งทุนนิยมที่ คืบคลานไปทั่วประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลกอย่างประเทศจีน ผลงานหนึ่งใน นิทรรศการครั้งนี้ ผลงานชื่อ “เก้าอี้” ที่ใช้เก้าอี้ไม้กว่า 6,000 ตัว ที่มีรายละเอียดเฉพาะตัว ถูกเก็บรวบรวมจากหมู่บ้านในพื้นที่ทางเหนือของ จีน เป็นผลงานที่ ไล่ เว่ยเว่ย ต้องการสื่อ “ความเป็นเอกเทศ” และ “ร่องรอยแห่งประวัติศาสตร์” (ASTVผู้จัดการออนไลน์. 2014:online)

ภาพประกอบ 25 ผลงานของ ใต้ เว่ยเว่ย “Sunflower Seeds”

ที่มา: http://i.telegraph.co.uk/multimedia/archive/02233/wai-3_2233069b.jpg

ภาพประกอบ 26 ผลงานของ ใต้ เว่ยเว่ย “Stools”

ที่มา: http://media4.s-nbcnews.com/i/newscms/2014_12/270211/pc-140321-stools-jsw-1147a_c16e7bb8ef69adc3236fcae2207ebb10.jpg

ความสนใจที่ผู้วิจัยมีต่อผลงานของ ไร่ เว่ยเว่ย นอกจากเรื่องราว สังคมวัฒนธรรม การเมืองที่สื่อสารออกมาได้อย่างมีชั้นเชิงแล้ว การเลือกใช้วัสดุต่าง ๆ ที่มาเป็นสื่อสัญลักษณ์ เล่าเรื่อง บอกกล่าวกับผู้ชมงาน ก็เป็นสิ่งที่ถูกศิลปินเลือกสรรอย่างดี โดยเฉพาะงานวัสดุสำเร็จที่ศิลปิน นำมาแสดงเป็นงานจัดวาง ที่มีความหมายกับพื้นที่ และอารมณ์ความรู้สึกติดมากับวัตถุนั้น ๆ รวมถึงงานที่ให้ผู้ชมเข้าไปสัมผัส ผัสจับต้อง เดินขึ้นไปเหยียบ นอนกลิ้งบนตัวผลงาน เช่นผลงาน “Sunflower Seeds” ที่ศิลปินให้ชาวบ้านผลิตเมล็ดดอกทานตะวันจำนวนมหาศาลแล้วไปจัดแสดงโดยโรยไปทั่วพื้นที่แสดงงาน และผลงาน “Stools” ที่นำเก้าอี้ไม้กว่า 6,000 ตัวที่มีรายละเอียดเฉพาะตัว ที่ถูกเก็บรวบรวมจากหมู่บ้านในพื้นที่ทางตอนเหนือของจีน ที่ศิลปินต้องการสื่อถึงความเป็น เอกเทศ และ ร่องรอยแห่งประวัติศาสตร์

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยของ วิจารณ์ ลิขิตเลิศล้ำ เรื่อง “ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรค ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม และปัจจัยลักษณะทางชีวสังคม ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ” โดยวิจารณ์ ได้ให้ความหมายใน การเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคว่า คือความสามารถของผู้สูงอายุในการตอบสนองต่อปัญหา ความทุกข์ยากลำบาก และอุปสรรคต่างๆ ในชีวิตด้วยจิตใจที่เข้มแข็ง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคปัญหาที่เผชิญ และคิดว่าอุปสรรคเป็นสิ่งท้าทาย ความสามารถ (วิจารณ์ ลิขิตเลิศล้ำ . 2551: 6) ซึ่งมีเนื้อหาสอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ในเรื่อง สภาวะการเผชิญปัญหา และสภาพแวดล้อมทางสังคม ที่ผู้วิจัยสนใจจะนำเสนอผ่านผลงานศิลปะเชิงแนวคิด

อัครเดช ลำพาย กล่าวว่า ตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมาย จนอาจจะก่อให้เกิดมลพิษต่างๆ ตามมา การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรไปสู่สังคมเมือง ลักษณะ ของที่อยู่อาศัยก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จนเกิดเป็นภาพสะท้อนโครงสร้างทางกายภาพของสถาปัตยกรรมสมัย อันแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองเติบโต อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เคลื่อนขยาย ตามกระแสสังคมเป็นการแทนค่าความเจริญเติบโตที่ไม่หยุดนิ่งของสังคม ชีวิตของผู้คนในเมืองท่ามกลางการครอบงำจา ระบบทุนนิยมนั้น อยู่คู่กับความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของความเป็นสมัยใหม่ เราสามารถมองการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ผ่านวัตถุ (อัครเดช ลำพาย. 2556: 2-3)

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยศึกษา สามารถสรุปได้ว่าการศึกษาเรื่อง เจตคติ ต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน มีความสำคัญพอ ที่จะนำเสนอผ่าน ผลงานศิลปะเชิงแนวคิด เพื่อให้ผู้ชมงานเกิดการรับรู้ที่หลากหลายไปตามแต่ประสบการณ์ของแต่ละ คนที่มีต่อสภาพแวดล้อมเฉพาะตัว และทำความเข้าใจกับเจตคติของตนเองที่มีต่อสภาวะปัญหา จากผลงานสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ความรู้สึกบางอย่างคำตอบหรือคำถามที่เกิดขึ้นกับผู้ชมงาน ล้วนเป็นเป้าหมายของผู้วิจัยที่มีต่องานวิจัยนี้ เพียงเพื่อให้ผู้ ชมเกิดประสบการณ์การรับรู้และตระ หนัก ถึงความสำคัญต่อสภาวะปัญหา

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

ในสังคมเมืองที่สับสนวุ่นวายไปด้วยสิ่ง ก่อสร้างและผู้คนหลากหลาย การใช้ชีวิตท่ามกลางสภาพแวดล้อมนี้ ทุกชีวิตจะต้อง เผชิญ กับสภาวะต่างๆ มากมายเพื่อมีชีวิต แสวงหาความสุข ตอบสนองความต้องการของ ตนเอง ปัญหาคือสภาวะหนึ่ง que ทุกชีวิตต้องเจอทั้งปัญหาทางกาย และ ปัญหาทางใจ ปัญหาที่ถูกตัดสินว่าเป็นสิ่งไม่ดี ไม่พึงปรารถนา ไม่อยากพบเจอ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ทุกชีวิตย่อมพบพาน สภาวะปัญหาไม่มากก็น้อยในการดำเนินชีวิ ต ในอีกมุมมองหนึ่ง ปัญหา คือ จุดเริ่มต้นที่สำคัญในการพัฒนา การหาคำตอบ การสร้างสรรค์การวิจัยค้นคว้าในการแก้ปัญหา และ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ในวงการวิทยาศาสตร์ ก็เริ่มต้นจากการตั้งคำถาม เด็กในวัยเจริญเติบโตก็พัฒนาการ จากการเล่นเกมเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งปัญหาเองก็เป็นทั้งการเรียนรู้และการพัฒนา ำ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัย จึงใช้ประเด็นที่กล่าวมาถ่ายทอดให้เห็นถึงความสำคัญของสภาวะปัญหาที่อยู่ร่วมกับทุกชีวิต คนใน สังคมเมือง สร้างเป็นผลงานศิลปะ เชิงแนวคิด เพื่อเชื่อมโยงกับความรู้สึของผู้ชม ไปสู่การตั้งคำถาม ต่อ เรื่องราวที่สัมผัสได้ในแต่ละชิ้นงาน กับความรู้สึกที่แตกต่างกันในเจตคติและประสบการณ์การรับรู้ของ แต่ละบุคคล

กลวิธีในการสร้างสรรค์ผลงาน เป็นการใช้กลวิธีการสร้างสรรค์งานศิลปะในรูปแบบงานวัสดุ สำเร็จ (Ready Made) สีสผสม (Mixed Media) โดยใช้วัสดุในงานก่อสร้าง ที่เห็นทั่วไปในสังคมเมือง เช่น สายไฟ ไม้ ตะปู กระจก โลหะ เป็นต้น รูปแบบเป็นผลงานติดตั้งในพื้นที่แสดงงาน เนื อหาเกี่ยวกับการเชื่อมโยงตัวผู้ชมงานกับผลงานให้สัมผัสสภาวะปัญหา ผ่านเงาสะท้อน และเงาจากแสงไฟ ที่ติดตั้ง เป็นส่วนหนึ่งของผลงานโดยมีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การดำเนินงานวิจัย
4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

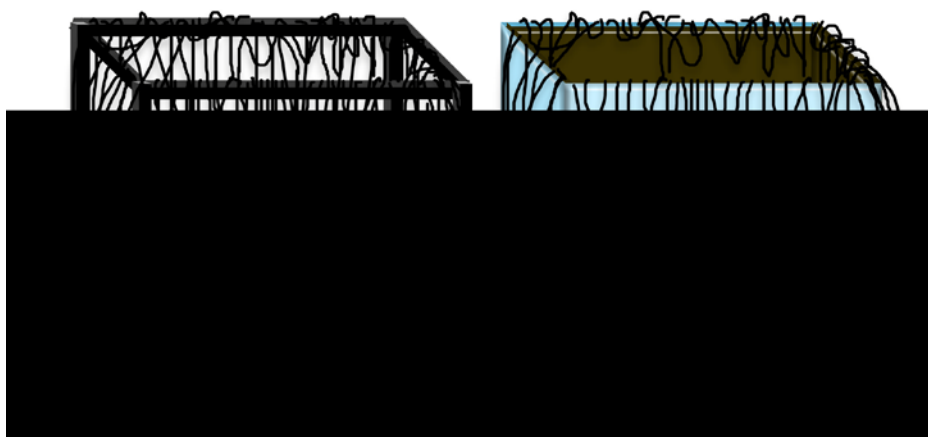
1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือบุคลากร เจ้าหน้าที่ นิสิตนักศึกษา บุคคลภายนอกที่เข้ามาติดต่อ ภายในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ นิสิต นักศึกษา จากสถาบันอื่น รวมถึงบุคคลทั่วไปที่สนใจเข้าชมนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะในครั้งนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้คือ ผู้ตอบแบบสอบถามในการประเมินผลงานศิลปะ ซึ่งกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากผู้เข้าชมนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะ บุคลากร เจ้าหน้าที่ นิสิต นักศึกษา บุคคลภายนอก ที่เข้ามาติดต่อภายใน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นิสิต นักศึกษา จากสถาบันอื่น รวมถึงบุคคลทั่วไปที่สนใจเข้าชมนิทรรศการ

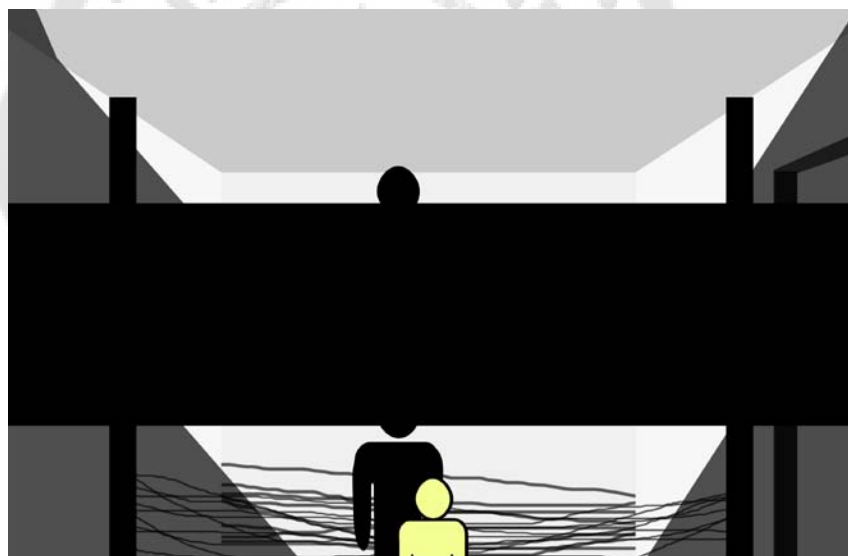
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เกิดจากการที่ผู้วิจัยศึกษา และเอาข้อมูลแนวคิด เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน และข้อมูลทางศิลปะ กระบวนการ ศิลปะเชิงแนวคิด ศิลปะจัดวาง การใช้วัสดุสำเร็จ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัย ได้นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ และสร้างสรรค์เป็นภาพร่างผลงาน 10 ชุด แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากภาพร่างทั้งหมดมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะ จัดวางเชิงแนวคิดจำนวน 3 ชุด ประกอบด้วย

ภาพประกอบ 27 ภาพร่างผลงาน“ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน”

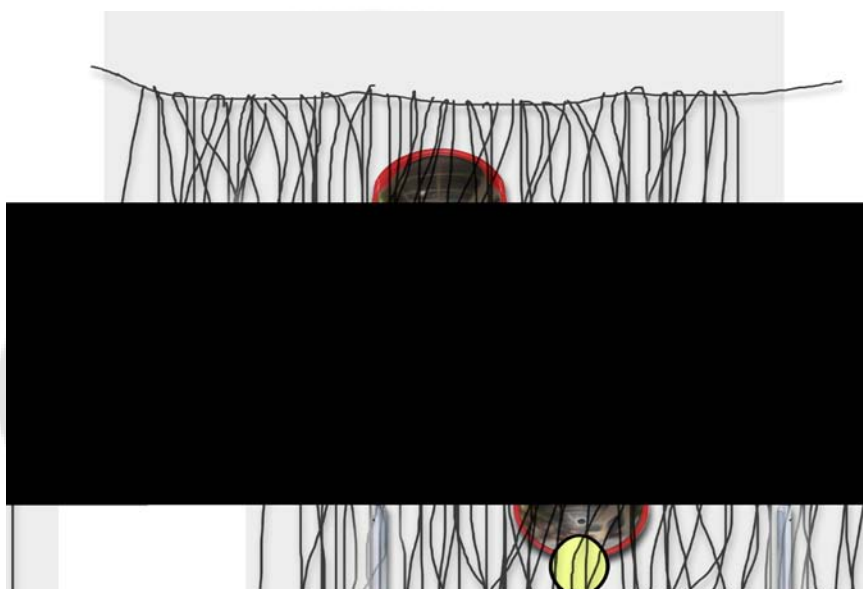
งานชุดที่ 1 ชื่อผลงาน “ภาพสะท้อนภายนอก สู่ภายใน” ประเภทงานศิลปะจัดวางในพื้นที่ (Installation art) ชั้นที่ 1 ขนาด 2.10 x 2.10 x 2.10 เมตร ผลงานประกอบด้วยกระจกขนาดใหญ่ที่ประกอบเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดใหญ่ 2.10 เมตร และมีสายไฟฟ้าพาดลงมาจากด้านบนของชั้นงาน ชั้นที่ 2 ขนาด 2.10 x 2.10 x 2.10 เมตรเป็นโครงสร้างไม้รูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่มีสายไฟฟ้ายึดโยงกับโครงไม้เนื้อโดยผู้ชมผลงานสามารถเดินเข้าไปภายในชั้นงานได้ ติดตั้งกลางพื้นที่โล่งภายในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แวงบันดาลใจในการสร้างผลงานชุดนี้คือ การที่ได้เห็นสภาพสังคม เห็นผู้คนรวมถึงสิ่งก่อสร้างและการศึกษาสภาพชีวิตคนในสังคมเมือง ที่ผู้คนอยู่ร่วมกับปัญหาและความสับสนวุ่นวายในเมือง ผู้วิจัยจึงสร้างงานด้วยกระจกขนาดใหญ่ที่มองได้รอบด้าน แล้วใช้สายไฟฟ้ามาบดบังภาพที่สะท้อนในกระจก ผู้ที่ชมผลงานจะเห็นภาพตัวเอง ภาพบรรยากาศรอบด้านและสาย ไฟฟ้า ผู้วิจัยตั้งใจให้เกิดคำถาม เพื่อให้ผู้ชมงานตระหนักคิดถึงภาพที่สะท้อนให้เห็น และความรู้สึกในการรับรู้ของแต่ละคนที่แตกต่างกันที่มาร่วมกันอาศัยอยู่ในสังคมเมืองเดียวกันนี้ ที่ทุกคนต่างใช้ชีวิตร่วมกับอุปสรรคและสภาวะปัญหาที่แตกต่างกันไปของแต่ละบุคคล

ภาพประกอบ 28 ภาพร่างผลงาน “เงาของความจริง”

งานชุดที่ 2 ชื่อผลงาน “เงาของความจริง” ประเภทงานศิลปะจัดวางในพื้นที่ (Installation Art) ขนาด ผืนแปรตามพื้นที่ ผลงานชุดนี้ผู้วิจัยได้สร้างห้องมืดให้ผู้ชมงานเข้าไปด้านใน ประตูทางเข้าออก ห้อยสายไฟลงมาผู้ชมงานต้องเดินผ่านสายไฟที่ห้อยอยู่นั้น ภายในห้องติดตั้งสายไฟบริเวณกลางห้อง ห้อยอยู่ระโยงระยาง ด้านหลังผู้ชมมีไฟจากไฟสปอตไลท์ คอยส่องให้เกิดเงาตกกระทบบนกำแพงด้านในของห้อง เงาของผู้ชมจะทับซ้อนกับเงาของสายไฟที่ห้อยไว้ เกิดเป็นภาพบนกำแพงที่ว่างเปล่าด้านใน แวงบันดาลใจของงานชุดนี้ได้จากการที่ผู้วิจัยได้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมืองที่ไฟฟ้าเป็น ตัวแทนของ

ความเจริญ และเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งหนึ่งที่สำคัญ ภาพสายไฟที่พันกันรุงรังทำให้รู้สึกถึงความวุ่นวายและปัญหาต่างๆ ในสังคมเมือง แนวคิดของงานชุดนี้คือ มนุษย์เมืองใช้ชีวิต ต่อยู่ในเมืองที่เต็มไปด้วยปัญหา ความเป็นสิ่งมีชีวิตที่เคลื่อนไหวและสิ่งก่อสร้างที่อยู่ หนึ่งทับซ้อนกันเกิดเป็นเงาที่มีรูปร่างแตกต่างกันไป เงาของผู้คนแต่ละคนก็แทนตัวตน นจิตวิญญาณความคิดความเป็นปัจเจก ส่วนสายไฟเป็นสัญลักษณ์ที่ผู้วิจัยใช้แทนความเป็นปัญหา และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เมื่อแสงไฟสาดไปที่วัตถุทั้งสองจึงทำให้เกิดภาพเงาที่ทับซ้อนกันเพื่อสื่อให้เห็นว่า มนุษย์ทุกคนมีชีวิตรอดคล้อยไปกับปัญหา หา อยู่ในแต่ละบุคคลจะทำความเข้าใจและตัดลิ ่นว่าปัญหาของแต่ละคนเป็นอุปสรรค หรือพลังในการใช้ชีวิตในสังคมเมือง

ภาพประกอบ 29 ภาพร่างผลงาน“เส้นสีดำ”

งานชุดที่ 3 ชื่อผลงาน “เส้นสีดำ” ประเภทงานศิลปะจัดวางในพื้นที่ (Installation Art) ขนาดผันแปรตามพื้นที่ ผลงานชุดนี้ใช้สายไฟฟ้าที่เป็นวัสดุสำเร็จทางอุตสาหกรรมเป็นสื่อหลักในการนำเสนอ ประกอบกับหลอดไฟ และวัสดุสะท้อนเงา ประกอบเป็นผลงาน แรงบันดาลใจจากการเห็นการใช้ชีวิตของมนุษย์ในสังคมเมืองที่แออัด สับสนวุ่นวาย รวมถึงการที่ผู้วิจัยได้สัมผัสถึงสภาวะปัญหาและความวุ่นวายด้วยตัวเองในขณะที่ใช้ชีวิตในเมืองหลวงที่ศิวิล์แห่งนี้ ความหวาดระแวง ความกังวล ปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นทุกๆ วันที่ดำเนินชีวิตอยู่ ผู้วิจัยจึงนำความรู้สึก เหล่านี้มานำเสนอเป็นชุดงานเชิงแนวคิด จัดตั้งในพื้นที่แสดงงาน โดยการห้อยสายไฟระโยงระยางทั่ว ไปพื้นที่แสดงงานให้ผู้ชมงานเดินผ่านสายไฟเหล่านั้นที่เกะกะขวางทางเดิน มุมมองจากผู้ชมที่อยู่ภายในพื้นที่งานที่มองออกไปสู่วัสดุสะท้อนเงาที่ติดตั้งอยู่ และภาพของผู้ที่อยู่นอกพื้นที่และมองเข้ามา เห็นคนที่อยู่ภายใน สอดคล้องกับการใช้

ชีวิตจริงของแต่ละคนที่ต่างคนต่างใช้ชีวิตเดินสวนกันไปมาในทิศทางชีวิตของแต่ละคน ทุกคนที่เรารู้จัก หรือไม่รู้จักรวมถึงตัวเองต่างก็ต้องใช้ชีวิตร่วมอยู่ภายใต้ปัญหาเช่นกัน ใน ผลงานชุดนี้ยังแฝงความรู้สึก หวาดระแวงความกลัวและความสับสน โดยการติดตั้งหลอดไฟไว้บริเวณรอบๆ พื้นที่ซึ่งหลอดไฟเหล่านั้นจะมีสายไฟสายหนึ่งจากที่ห้อยลงมาต่อไปที่ตัวหลอดไฟที่กำลัง ส่องแสงอยู่ เพื่อกระตุ้นความรู้สึกของผู้ชมงานที่เข้ามาในพื้นที่งานให้รู้สึกความหวาดระแวง กังวล กลัวว่าสายไฟที่ห้อยเหล่านั้นอันตรายหรือไม่ มีไฟอยู่หรือไม่ เพื่อตอกย้ำเรื่องสิ่งที่ไม่มนุษย์สร้างขึ้นว่าสิ่งที่ทำให้เกิดประโยชน์ความเจริญการพัฒนาก็มีความอันตรายความเป็นปัญหาอยู่ในตัวของมันเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กล่าวโดยสรุปแบ่งเป็น

1. ที่มาของแนวความคิดเนื้อหาในผลงานสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด เรื่องเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน
2. รูปแบบและองค์ประกอบเชิงสุนทรีย์ของผลงานสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด เรื่องเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน
3. แบบสอบถามจากผู้ชมผลงานในการเก็บข้อมูลเพื่อประกอบการศึกษาวิจัย

3. การดำเนินงานวิจัย

การดำเนินงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิดกรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ผู้วิจัยค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด และเรื่องเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ตามข้อมูลต่างๆ ที่ได้ศึกษาในบทที่สองของงานวิจัยชุดนี้

2. การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงแนวคิดเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 3 ชุด

2.1 งานชุดที่ 1 ชื่อผลงาน “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน ” วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้สร้างผลงานประกอบด้วย

- โครงสร้างไม้ัดขนาด 2.10 เมตร x 2.10 เมตร จำนวน 4 แผ่น
- กระดาษขนาด 2.10 เมตร x 2.10 เมตร จำนวน 4 บาน
- เหล็กเส้นโครง ขนาด 2.10 เมตรจำนวน 12 ท่อน
- สายไฟฟ้า 100 เมตร จำนวน 10 ม้วน
- กาวติดกระจก
- ตะปู ค้อน

ขั้นตอนการสร้างสรรค์ ขั้นที่ 1 เริ่มจากนำแผ่นกระจกเงาทั้ง 4 บานติดกับโครงสร้างไม้ัดขนาด 2.10 เมตร x 2.10 เมตร จำนวน 4 แผ่น แล้วนำมาประกอบเป็นโครงสร้างรูปกล่องขนาดใหญ่ นำสายไฟไปตอกติดกับโครงเหล็กด้านในให้สายไฟห้อยจากด้านบนลงมา

ขั้นตอนการสร้างสรรค์ ขั้นที่ 2 นำโครงเหล็ก ขนาด 2.10 เมตร จำนวน 12 ท่อน มาประกอบสร้างเป็นรูปทรงกล่อง 4 เหลี่ยมจัตุรัส แล้วใช้สายไฟฟ้า ผูกกับโครงสร้าง เหล็กไว้ สร้างเป็นผลงานชิ้น ที่ 2 โดยการประกอบสร้างผลงานทั้งสองชิ้นจะทำขึ้น ณ จุดที่แสดงผลงาน

2.2 งานชุดที่ 2 ชื่อผลงาน “เงาของความจริง วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้สร้างผลงานประกอบด้วย

- ไม้ัดประกอบเป็นโครงสร้างผนังห้อง ขนาด 3x5 เมตร จำนวน 2 แผ่น 1 แผ่นเจาะเป็นช่องประตู และ 3x3 เมตร จำนวน 2 แผ่น

- สายไฟฟ้า 100 เมตร 1 ม้วน

- ไฟสปอตไลท์ 500w 1 ดวง

ขั้นตอนการสร้างสรรค์ ใช้ไม้ัดที่เตรียมไว้ประกอบขึ้นเป็นห้องขนาด 3x5 เมตร ติดตั้งสายไฟไว้บริเวณกลางห้อง ให้สายไฟห้อยจากผนังห้องจากฝั่งหนึ่งไปอีกฝั่งในด้านกว้างของห้อง ผนังห้องด้านในปล่อยเป็นพื้นที่ว่างเพื่อให้เงาตกกระทบ ส่วนฝั่งตรงข้ามติดตั้งไฟสปอตไลท์ เพื่อฉายแสงเมื่อมีผู้ชมงานเข้ามาเงาของผู้ชมงานและเงาของสายไฟจะไปตกกระทบอยู่ที่ผนังห้องด้านใน

2.3 งานชุดที่ 3 ชื่อผลงาน “เส้นสีดำ” วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้สร้างผลงานประกอบด้วย

- สายไฟ 100 เมตร 5 ม้วน

- ตาข่ายยาง

- กระจกโค้ง

- หลอดฟลูออเรสเซนต์ 25 หลอด

- เครื่องเล่น mp3

ขั้นตอนการสร้างสรรค์ติดตั้งกระจกโค้งบนผนังห้องแสดงนิทรรศการสูงจากพื้น 2.20 เมตร ติดตั้งตาข่ายห้อยลงมาจากด้านบนพื้นที่ 3x3 เมตร ห้อยสายไฟจากตาข่ายลงมาระพื้น สุดท้ายติดตั้งหลอดฟลูออเรสเซนต์ 25 หลอด วางนอน บนพื้นอยู่ใต้กระจกโค้ง โดยโยงสายไฟที่ห้อยลงมาจากที่หลอดไฟ ติดตั้งระบบไฟกับเต้าเสียบ ติดตั้งเครื่องเล่น mp3 ซ่อนไว้หลังกระจกโค้งคอยเปิดเสียงกระแสไฟรั่วให้ดังบริเวณงาน

3. สร้างแบบสอบถาม รวบรวมข้อมูลจากผู้ชมงานเพื่อประกอบการศึกษาวิจัยที่ประกอบด้วย

3.1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป

3.1.1 เพศ

3.1.2 อายุ

- 3.1.3 สถานภาพ
 - 3.1.4 ระดับการศึกษา
 - 3.1.5 แหล่งที่อยู่อาศัยปัจจุบัน
 - 3.4.6 ถามความคิดเรื่องปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน
 - 3.2 ความพึงพอใจในผลงานศิลปะ
 - 3.2.1 ด้านความเข้าใจในเนื้อหา
 - 3.2.1.1 รู้สึกถึงการสะท้อนชีวิตในสังคมเมือง
 - 3.2.1.2 รู้สึกถึงความแออัดวุ่นวายและสภาพปัญหาชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบัน
 - 3.2.2 ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน
 - 3.2.2.1 วัสดุที่นำมาสร้างผลงานทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคมเมือง
 - 3.2.2.2 การติดตั้งผลงานทำให้รู้สึกร่วมกับสิ่งที่นำเสนอและสื่อสารได้เข้าใจง่ายขึ้น
 - 3.2.3 ด้านความรู้สึกและความคิดต่อผลงาน
 - 3.2.3.1 ผลงานสามารถตั้งคำถามสร้างข้อคิดกับผู้ชมผลงาน
 - 3.2.3.2 ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมและความรู้สึกต่อเนื้อหาผ่านการชมผลงาน
 - 3.3 ทักษะที่มีต่อผลงานศิลปะ
 - 3.3.1 องค์ประกอบทางทัศนศิลป์
 - 3.3.1.1 รูปแบบการนำเสนอผลงานผ่านการจัดวางมีความเหมาะสม
 - 3.3.1.2 การจัดแสงและพื้นที่ในการติดตั้งผลงานมีความเหมาะสม
 - 3.3.2 หลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน
 - 3.3.2.1 การเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมกับเรื่องราวเนื้อหา
 - 3.3.2.2 การประกอบผลงานมีสัดส่วนขนาดที่เหมาะสม
 - 3.3.3 ความหมายของผลงาน
 - 3.3.3.1 ทำให้รู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งกับสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองปัจจุบัน
 - 3.3.3.2 ทำให้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสภาวะปัญหาในสังคมเมืองปัจจุบัน
 - 3.3.3.3 ผู้ชมเกิดคำถามและความคิดหลังจากได้ชมผลงาน
 - 3.4 ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ
4. วิธีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- การตรวจสอบแบบสอบถาม มีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้
- 4.1 นำแบบสอบถามเสนอแก่ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงแก้ไข
 - 4.2 ปรับปรุงแก้ไข ตรวจสอบความถูกต้องจัดทำเป็นฉบับที่สมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บรวบรวม

4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลของการวิจัยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของเรื่องเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ข้อมูลศิลปะเชิงแนวคิดและศิลปะจัดวางจากแหล่งความรู้ต่างๆ เช่น หนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องหรือเว็บไซต์ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาภายในงานวิจัยเพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการทำงานวิจัยต่อไป

ในส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. นำผลงานสร้างสรรค์ไปจัดแสดง
2. แจกแบบสอบถามให้กับผู้มาชมและเข้าร่วมงาน
3. รวบรวมแบบสอบถามเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาภาวะปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ในสังคมเมืองปัจจุบันและ ความหมายของเจตคติ โดยผ่านการวิเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ จนได้เครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงแนวคิด

5.1 วิเคราะห์ในส่วนเนื้อหา

ในส่วนของเนื้อหาผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการรวบรวมเนื้อหาของกรอบคิดเรื่องสภาพแวดล้อมของสังคมเมืองปัจจุบัน การสร้างสิ่งก่อสร้างและค่า นิยม รวมถึงการใช้ชีวิตรวมกันกับคนหมู่มากเป็นสังคม ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดปัญหาและการแก้ปัญหาสู่การพัฒนา จนถึงมุมมองที่มีต่อภาวะปัญหาและเจตคติของคนในสังคมในเชิงศาสนา ปรัชญา และวิทยาศาสตร์

5.2 วิเคราะห์กลวิธีในการสร้างสรรค์งาน

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์และศึกษากลวิธีในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงแนวคิดและศิลปะจัดวางจากข้อมูลเอกสาร งานวิจัย เว็บไซต์ ที่เกี่ยวข้อง ผลงานของศิลปินที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตของเนื้อหาและขั้นตอนในการดำเนินงานสร้างสรรค์ ดังต่อไปนี้

1. ชุดข้อมูลของสิ่งที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดเรื่อง เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน
2. ที่มาของแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงแนวคิดในรูปแบบศิลปะจัดวาง
3. รูปแบบของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงแนวคิดในรูปแบบศิลปะจัดวาง ในโครงสร้างทางทัศนศิลป์
4. สรุปข้อมูล
5. ร่างภาพผลงาน
6. นำภาพร่างมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะเชิงแนวคิดในรูปแบบศิลปะจัดวาง

5.3 วิเคราะห์จากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามโดยแสดงความคิดเห็นในลักษณะมาตราส่วน โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละจากจำนวนของผู้ชมที่ได้มาจากการดูผลงาน และจากการประเมินความเข้าใจและความรู้สึกรวมที่มีต่อผลงานสร้างสรรค์ โดยกำหนดเกณฑ์มาตราส่วนประมาณ (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับดังนี้

ระดับความคิดเห็น	ให้คะแนนเท่ากับ 5	มากที่สุด
ระดับความคิดเห็น	ให้คะแนนเท่ากับ 4	มาก
ระดับความคิดเห็น	ให้คะแนนเท่ากับ 3	ปานกลาง
ระดับความคิดเห็น	ให้คะแนนเท่ากับ 2	น้อย
ระดับความคิดเห็น	ให้คะแนนเท่ากับ 1	น้อยที่สุด

เมื่อได้ค่าคะแนนแล้วผู้วิจัยนำคะแนนดังกล่าวคิดน้ำหนักของคะแนน และกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนเพื่อนำมาอภิปรายผลดังนี้

4.50 – 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	ปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	น้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	น้อยที่สุด

ตอนที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวกับความคิดเห็นเพิ่มเติม และข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบประเมิน โดยเป็นคำถามปลายเปิด (Open – Ended)

วิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ชมงานศิลปะ โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งประกอบด้วยสถิติ ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานสถิติร้อยละ

1.1 ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ประเมิน ที่ชมผลงานศิลปะ ใช้การคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) หรือค่ามัธยฐานเลขคณิต (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540: 137)

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{n}$$

เมื่อ	$\bar{x}$	แทน	ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น
	$\sum x$	แทน	ผลรวมของความคิดเห็นทั้งหมด
	n	แทน	ผู้ชมงานศิลปะในกลุ่มตัวอย่าง

1.2 หาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) ของคะแนน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540: 143)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	$S.D.$	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	n	แทน	ผู้ชมงานศิลปะในกลุ่มตัวอย่าง
	$\sum x$	แทน	ผลรวมของความคิดเห็นทั้งหมด
	$\sum x^2$	แทน	ผลรวมของความคิดเห็นแต่ละตัวยกกำลังสอง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญในส่วนเนื้อหา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน อีกทั้งกระบวนการสร้างสรรค์ในรูปแบบศิลปะเชิงแนวคิด และ ศิลปะจัดวาง การเลือกใช้วัสดุสำเร็จที่สื่อถึงสภาพแวดล้อม ความแออัด ความวุ่นวายในเมือง รวมถึงสถานที่ในการติดตั้งผลงานให้สื่อถึงเรื่องราวที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอให้ผู้มาชมผลงานได้สัมผัสถึงได้ดีที่สุด

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางทฤษฎี เรื่องการศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณศึกษา เจตคติ ต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

n	แทน	ผู้ชมงานศิลปะในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{x}$	แทน	ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น
$S.D.$	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
%	แทน	ร้อยละ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล ผู้วิจัยได้เสนอตามลำดับ ดังนี้

ผู้วิจัยได้นำผลงานศิลปะไปจัดแสดง ณ หอศิลป์ G23 ในงานนิทรรศการ “แหกตา art thesis” และได้สร้างแบบสอบถามจำนวน 100 ชุด เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ชมที่มีต่อผลงานศิลปะจากหัวข้อเรื่องการศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน โดยจำนวน 1 ชุดจะแบ่งแบบสอบถามเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นคำถามแบบเลือกตอบเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา แหล่งที่อยู่อาศัยปัจจุบัน และถามความคิดเห็นเรื่องปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ดังที่ปรากฏผลการวิเคราะห์แบบสอบถามตามตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม ของผู้เข้าชมผลงานในหัวข้อเรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณีศึกษาเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ภายในงานนิทรรศการ “แหกตา art thesis” จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 100 คน ($n = 100$)

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	%
เพศ		
ชาย	48	48.00
หญิง	52	52.00
	100	
อายุ		
ต่ำกว่า 15	0	00.00
15 - 19	30	30.00
20 - 29	39	39.00
30 - 39	16	16.00
40 - 49	11	11.00
สูงกว่า 50	4	4.00
	100	
สถานภาพสมรส		
โสด	77	77.00
สมรส	23	23.00
หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	0	0.00
	100	
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	6	6.00
ปริญญาตรี	69	69.00
สูงกว่าปริญญาตรี	25	25.00
	100	

ตาราง 1 (ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	%
แหล่งที่พักอาศัยปัจจุบัน		
บ้านส่วนตัว	29	29.00
บ้านเช่า/อาคาร/หอพัก/คอนโด	71	71.00
	100	
เรื่องปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน		
ประชากรแออัด	23	23.00
มลพิษ/มลภาวะ	26	26.00
การจราจร	31	31.00
การศึกษา	7	7.00
การเมือง/สังคม	9	9.00
อื่นๆ	4	4.00
	100	

- สรุปผล ข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้
- ผู้ตอบแบบสอบถามที่เข้าชมผลงานศิลปะ จำนวน 100 คน
1. เพศชาย จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 48
 2. เพศหญิง จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 52
 3. อายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0
 4. อายุระหว่าง 15-19 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 30
 5. อายุระหว่าง 20-29 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 39
 6. อายุระหว่าง 30-39 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 16
 7. อายุระหว่าง 40-49 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 11
 8. อายุสูงกว่า 50 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4
 9. สถานภาพโสด จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 77
 10. สถานภาพสมรส จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 23
 11. สถานภาพ หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่ จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

12. ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 6
13. ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 69
14. ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 25
15. อาศัยที่บ้านส่วนตัว จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 29
16. อาศัยที่บ้านเช่า อาคารเช่า จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 71
17. ผู้ที่คิดถึงปัญหาประชากรแออัด จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 23
18. ผู้ที่คิดถึงปัญหามลพิษและมลภาวะ จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 26
19. ผู้ที่คิดถึงปัญหาการจราจร จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 31
20. ผู้ที่คิดถึงปัญหาการศึกษา จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7
21. ผู้ที่คิดถึงปัญหาการเมืองและสังคม จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 9
22. ผู้ที่คิดถึงปัญหาอื่นๆ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4

ตอนที่ 2 เป็นคำถามแบบเลือกตอบตามความคิดเห็นของผู้ชมงานศิลปะที่มีต่อผลงานศิลปะในหัวข้อ การศึกษาเพื่อสร้างสรรคศิลปะเชิงแนวคิด กรณศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 100 คน ซึ่งในกลุ่มที่ 2 แบ่งเป็น 3 ชุดผลงาน ชุดที่ 1 ผลงาน“ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน” ชุดที่ 2 ผลงาน“เงาของความจริง” และชุดที่ 3 ผลงาน “เส้นสีดำ” โดยแบ่งเป็น 1.การรับรู้ในผลงานศิลปะ 2.ทัศนคติที่มีต่อผลงานศิลปะ และ 3.ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ

ชุดที่ 1 ผลงาน“ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน”

ภาพประกอบ 30 ภาพผลงาน“ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน”

ที่มา: งานนิทรรศการ “แหกตา art thesis” หอศิลป์ G23 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การวิเคราะห์ ผลงาน “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน ” เป็นผลงานที่ผู้ชมให้ความสนใจ เนื่องจากเป็นผลงานขนาดใหญ่ที่ถูกติดตั้งในพื้นที่สาธารณะ การติดตั้งผลงานทั้งสองชิ้นในงานชุดนี้ทางด้านซ้าย เป็นโครงสร้างเหล็กที่เป็นกล่องสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 2.10 x 2.10 x 2.10 เมตร ห้อยสายไฟให้ผู้ชมสามารถเข้าไปยืนภายในผลงาน และมองออกมาผ่านสายไฟที่คอยเป็นอุปสรรคในการมองออกไปใน สภาพแวดล้อมภายนอกทางด้านขวา ระยะห่าง 1 เมตร พอให้ผู้ชมเดินผ่านได้ เป็นชิ้นงานที่ถูกสร้างเป็นกล่องกระจกขนาดใหญ่ที่มีสายไฟห้อยลงมาเช่นกัน ผลงานชิ้นนี้ทำหน้าที่สะท้อนภาพของผู้มาชมผลงานให้เห็นตัวเองพร้อมกับสภาพแวดล้อม โดยมีสายไฟที่เป็นสัญลักษณ์ของสภาวะปัญหาที่ผ่านร่างของผู้ชม และภาพสะท้อนจากบรรยากาศสภาพแวดล้อมภายนอก สะท้อนให้เห็นสิ่งก่อสร้างต่างๆ มากมายในสังคมเมือง ภาพอาคารสิ่งก่อสร้างความวุ่นวายของคนในสังคมที่สะท้อนให้ผู้ชมตระหนักถึงความจริงในการใช้ชีวิตประจำวันในสภาพสังคมเมือง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางศิลปะเชิงแนวคิดที่ให้ความสุนทรีย์ยะเกิด ในความคิด และความรู้สึกของผู้ที่มาชมผลงาน สร้างการตระหนักรู้ตามแต่ประสบการณ์และเจตคติของผู้ชมงานแต่ละคน สอดคล้องกับ ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ชี้ให้เห็นว่าผู้รับสารแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกันในทางจิตวิทยา เช่น ทักษะ ค่านิยมและความเชื่อ ทำให้ความสนใจในการเปิดรับสาร หรือตีความหมาย ของสารจากสื่อแตกต่างกันออกไป เป็นไปตามความมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้

จากรูปแบบผลงานที่เป็นงานศิลปะจัดวางซึ่งใช้ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่แสดงงานกับตัวผลงานดังตัวอย่างที่ผู้วิจัยศึกษางานศิลปะของ ไร่ เว่ย เว่ย ศิลปินจีนร่วมสมัยที่ให้ความสำคัญกับความหมายของพื้นที่ ที่ตัวศิลปินจัดตั้งผลงานศิลปะเพื่อสื่อสารศิลปะเชิงแนวคิด ที่เกี่ยวกับพื้นที่สังคม รัฐ และผู้คนในสังคม

การวิเคราะห์สุดท้ายนำมาใช้สร้างสรรค์ผลงาน “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน” ประกอบด้วย

1. โครงเหล็กเส้นที่นำมาต่อเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส สื่อถึงสิ่งก่อสร้างในสังคมเมืองที่ใช้เหล็กเป็นโครงสร้างสำคัญ และมีรูปทรงเลขาคณิตที่มีเหลี่ยมมุมเหมือนสิ่งก่อสร้างในเมืองเช่น ตึก อาคารต่างๆ

2. กระจกเงา ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อส่องสะท้อนตัวเอง สื่อถึงการมองตัวเองกับสภาพแวดล้อมที่ใช้ชีวิตอยู่ และมองตัวตนของตัวเองในเชิงเจตคติคือการแต่งตัว เครื่องประดับ หรือชุดที่สวมใส่ ล้วนเป็นค่านิยม สรณิยม วัฒนธรรม กฎต่างๆ ที่สังคมผลิตเป็นกรอบให้มนุษย์ที่ใช้ชีวิตในสังคมนั้นๆ

3. สายไฟ ซึ่งเป็นสื่อหลักในงานสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในการวิจัยครั้งนี้ ที่ผู้วิจัยเลือกใช้เป็นสัญลักษณ์ของสภาวะปัญหา ความวุ่นวายสับสนของสายไฟที่พันกัน เปรียบเหมือนปัญหาต่างๆ มากมายที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองที่เผลอไปด้วยสิ่งก่อสร้าง และผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมืองปัจจุบัน

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้เข้าชมผลงานและตอบแบบสอบถาม ในหัวข้อ เรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณีศึกษาเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ของผลงานชุดที่ 1 “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน” ภายในงาน นิทรรศการ “ແກຕາ art thesis” จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 100 คน ($n = 100$)

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
การรับรู้ในผลงานศิลปะ				
ด้านความเข้าใจในเนื้อหา				
1.	รู้สึกถึงการสะท้อนชีวิตในสังคมเมือง	4.47	0.67	มาก
2.	รู้สึกถึงความแออัดวุ่นวายและสภาพปัญหาชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบัน	4.33	0.62	มาก
	รวมด้านความเข้าใจเนื้อหา	4.40	0.64	มาก
ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน				
3.	วัสดุที่นำมาสร้างผลงานทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคมเมือง	4.13	0.81	มาก
4.	การติดตั้งผลงานทำให้รู้สึกร่วมกับสิ่งที่นำเสนอและสื่อสารได้เข้าใจง่ายขึ้น	4.38	0.54	มาก
	รวมด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน	4.26	0.68	มาก
ด้านความรู้สึกรู้สึกและความคิดต่อผลงาน				
5.	ผลงานสามารถตั้งคำถามสร้างข้อคิดกับผู้ชมผลงาน	4.48	0.62	มาก
6.	ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมและความรู้สึกต่อเนื้อหาผ่านการชมผลงาน	4.25	0.64	มาก
	รวมด้านความรู้สึกรู้สึกและความคิดต่อผลงาน	4.37	0.63	มาก
ทัศนคติที่มีต่อผลงาน				
องค์ประกอบทางทัศนศิลป์				
7.	รูปแบบการนำเสนอผลงานผ่านการจัดวางมีความเหมาะสม	4.16	0.69	มาก
8.	การจัดแสงและพื้นที่ในการติดตั้งผลงานมีความเหมาะสม	4.41	0.71	มาก
	รวมด้านองค์ประกอบทางทัศนศิลป์	4.29	0.70	มาก
หลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน				
9.	การเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมกับเรื่องราวเนื้อหา	4.57	0.55	มากที่สุด
10.	การประกอบผลงานมีสัดส่วนขนาดที่เหมาะสม	4.46	0.54	มาก
	รวมหลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน	4.52	0.54	มากที่สุด

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
ความหมายของผลงาน				
11.ผลงานทำให้รู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งกับสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองปัจจุบัน		4.45	0.68	มาก
12.ผลงานทำให้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสภาวะปัญหาในสังคมเมืองปัจจุบัน		4.24	0.72	มาก
13.ผู้ชมเกิดคำถามและความคิดหลังจากได้ชมผลงาน		4.54	0.54	มากที่สุด
รวมด้านความหมายของผลงาน		4.41	0.65	มาก
ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ				
14.ผลงาน“ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน”		4.64	0.52	มากที่สุด
รวม		4.39	0.63	มาก

สรุปผล ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้ชมผลงานในนิทรรศการศิลปะ และตอบแบบสอบถาม ความคิดเห็นที่มีต่อผลงานศิลปะในหัวข้อศึกษา เรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ ศิลปะเชิงแนวคิดกรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ของผลงานชุดที่ 1 “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน” ดังนี้

จากตาราง 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เข้าชมผลงานศิลปะ จำนวน 100 คน มีความคิดเห็นต่อผลงานชุดที่ 1 “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน” มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.63 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะ ประกอบด้วย ด้านความเข้าใจเนื้อหา มีค่าเฉลี่ย รวม สูงสุดเท่ากับ 4.40 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.64 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมต่ำสุดเท่ากับ 4.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.68 ซึ่งมีความเห็นอยู่ในระดับมาก และด้านความรู้สึกและความคิดต่อผลงานศิลปะ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.63 ซึ่งมีความเห็นอยู่ในระดับมากเช่นกัน

ด้านทัศนคติที่มีต่อผลงาน ประกอบด้วย ด้านองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ มีค่าเฉลี่ย รวม เท่ากับ 4.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.70 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านหลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.54 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความหมายของผลงาน มีค่าเฉลี่ย รวมเท่ากับ 4.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.65 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ความพึงพอใจ ในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ ผลงานชุดที่ 1 “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.52 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของแต่ละด้าน พบว่า ด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะในด้านความรู้สึกและความคิดต่อผลงาน หัวข้อ ผลงานสามารถตั้งคำถามสร้างข้อคิดกับผู้ชมผลงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.62 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะ ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน หัวข้อ วัสดุที่นำมาสร้างผลงานทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคมเมือง มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ 4.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.81 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ส่วนด้านทัศนคติที่มีต่อผลงาน พบว่า หลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน หัวข้อ การเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมกับเรื่องราวเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.55 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านทัศนคติที่มีต่อผลงานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ หัวข้อ รูปแบบการนำเสนอผลงานผ่านการจัดวางมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ 4.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.69 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ชุดที่ 2 ชื่อผลงาน “เงาของความจริง”

ภาพประกอบ 31 ภาพผลงาน “เงาของความจริง”

ที่มา: งานนิทรรศการ “ແກຕາ art thesis” หอศิลป์ G23 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การวิเคราะห์ ผลงาน “เงาของความจริง ” สำหรับผลงานชุดนี้ผู้วิจัยสร้างห้องเปล่าและ ตัวผลงานที่เชิญผู้ชมงานให้เข้าไปในห้อง ด้วยความที่เป็นห้องที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ในพื้นที่แสดงงาน ศิลปะจึงเป็นพื้นที่ที่ต้องสงสัยของผู้มาชมงานว่าภายในห้องนั้นจะมีอะไรอยู่ภายใน ประตูทางเข้า ถูกปิดด้วยผ้าดำและห้อยสายไฟย้อยลงมา เพื่อให้ผู้ชมสัมผัสกับอุปสรรคตั้งแต่เริ่มเดินเข้ามาในห้องที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เมื่อเข้ามาด้านในผู้ชมจะพบกับห้องว่างเปล่าที่มีสายไฟห้อยอยู่ข้างกำแพง และ ไฟสปอตไลท์ที่ส่องผ่านร่างของผู้เข้าชมงานกับสายไฟที่ห้อยอยู่เกิดเป็นผลงานที่เป็นเงาของผู้ชม และเงาของสายไฟทับซ้อนกันฉายลงบนกำแพงสีขาวที่ว่างเปล่า เมื่อเกิดเงาขึ้นบนกำแพงผู้ชมก็เริ่มขยับร่างกายเล่นกับเงาบนกำแพง และเกิดข้อสงสัยว่าทำไมจึงมีสายไฟแขวนเกะกะ จนเป็นที่มาของความคิดที่มีต่อสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองปัจจุบันที่ผู้ชมงานมีประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน การอยู่ร่วมกับสิ่งก่อสร้าง และสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ร่างขึ้นคือสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในการใช้ชีวิตในสังคมเมือง การเผชิญกับปัญหา ความสับสน ความอันตราย ของสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยผู้ตัวหรือไม่ก็ตามผู้เข้าชมงาน ก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของผลงานที่สมบูรณ์ที่เกิดขึ้นในความคิด ความรู้สึกของผู้เข้าชมงาน ผู้วิจัยเห็นว่าคุณค่าในงานชิ้นนี้คือผู้ชมงานได้มีส่วนร่วมไปกับผลงาน และมีสภาวะภายในห้องที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีการเรียนรู้ ที่ระบุว่า การตอบสนอง ต่อพฤติกรรมใดๆ ที่เกิดขึ้น จะขึ้นอยู่กับความรู้จากสภาพแวดล้อมและความสามารถในการแปลความหมายของสภาพนั้นๆ ของแต่ละบุคคล

จากการศึกษารูปแบบงาน คอนเซ็ปชวล อาร์ต หรือศิลปะเชิงแนวคิด ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าควรนำสื่ออย่างน้อยชิ้นเพื่อสื่อสาร ให้ตรงกับแนวความคิด สอดคล้องกับศิลปินที่ ผู้วิจัยศึกษาผลงาน และแนวทางความคิด คือ มาร์แชล ดูว์ช็อง ผู้ซึ่งเปรียบเสมือนผู้ให้กำเนิด คอนเซ็ปชวล อาร์ต หรือศิลปะเชิงแนวคิดที่ผู้วิจัยศึกษา และนำมาเป็นหัวข้อของงานวิจัยครั้งนี้

การวิเคราะห์วัสดุที่นำมาใช้สร้างสรรค์ผลงาน “เงาของความจริง” ประกอบด้วย

1. ไม้อัดและโครงเหล็กที่ถูกสร้างขึ้นเป็นห้อง ขนาด 3x5 เมตร ห้องสื่อถึงการใช้ชีวิตที่อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมที่ถูกสร้าง ขึ้นในสังคมเมือง ลักษณะและขนาดห้องเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า เหมือนสภาพห้องพักอาศัยทั่วไปตามตึกและอาคาร

2. ไฟสปอตไลท์ เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น ผู้วิจัยใช้สื่อถึงความเจริญที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคม เมือง รวมถึงแสงที่ส่องมาเพื่อสื่อถึงการมองเห็น การรับรู้ในห้องมืดการตระหนักรู้และประโยชน์ของแสงสว่างที่มนุษย์สร้างขึ้น แสงมีความสำคัญในงานชุดนี้ซึ่งผู้วิจัยมีเจตนาให้เกิดเงาของผู้เข้าชมผลงานบนกำแพงห้องให้พาดผ่านสายไฟ เกิดเป็นผลงานศิลปะที่เกิดขึ้นจากชีวิตมนุษย์และสิ่งของที่มนุษย์สร้างขึ้น สื่อถึงการอยู่ร่วมกันของชีวิตมนุษย์ในสังคมเมืองและปัญหาที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น

3. สายไฟ ซึ่งเป็นสื่อหลักในงานสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในการวิจัยครั้งนี้ ที่ผู้วิจัยเลือกใช้เป็นสัญลักษณ์ของสภาวะปัญหา ความวุ่นวายสับสนของสายไฟที่พันกัน เปรียบเหมือนปัญหาต่างๆ มากมายที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองที่แออัดไปด้วยสิ่งก่อสร้าง และผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมืองปัจจุบัน

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้เข้าชมผลงานและตอบแบบสอบถาม ในหัวข้อ เรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณีศึกษาเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ของผลงานชุดที่ 2 “เงาของความจริง” ภายในงานนิทรรศการ “แหกตา art thesis” จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 100 คน ($n = 100$)

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
การรับรู้ในผลงานศิลปะ				
ด้านความเข้าใจในเนื้อหา				
1.	รู้สึกถึงการสะท้อนชีวิตในสังคมเมือง	4.73	0.56	มากที่สุด
2.	รู้สึกถึงความแออัดวุ่นวายและสภาพปัญหาชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบัน	4.55	0.59	มากที่สุด
	รวมด้านความเข้าใจในเนื้อหา	4.64	0.58	มากที่สุด
ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน				
3.	วัสดุที่นำมาสร้างผลงานทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคมเมือง	4.27	0.76	มาก
4.	การติดตั้งผลงานทำให้รู้สึกร่วมกับสิ่งที่นำเสนอและสื่อสารได้เข้าใจง่าย	4.51	0.56	มากที่สุด
	รวมด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน	4.39	0.66	มาก
ด้านความรู้สึกรู้สึกและความคิดต่อผลงาน				
5.	ผลงานสามารถตั้งคำถามสร้างข้อคิดกับผู้ชมผลงาน	4.61	0.58	มากที่สุด
6.	ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมและความรู้สึกต่อเนื้อหาผ่านการชมผลงาน	4.43	0.64	มาก
	รวมด้านความรู้สึกรู้สึกและความคิดต่อผลงาน	4.52	0.61	มากที่สุด
ทัศนคติที่มีต่อผลงาน				
องค์ประกอบทางทัศนศิลป์				
7.	รูปแบบการนำเสนอผลงานผ่านการจัดวางมีความเหมาะสม	4.34	0.71	มาก
8.	การจัดแสงและพื้นที่ในการติดตั้งผลงานมีความเหมาะสม	4.47	0.68	มาก
	รวมด้านองค์ประกอบทางทัศนศิลป์	4.41	0.70	มาก
หลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน				
9.	การเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมกับเรื่องราวเนื้อหา	4.61	0.53	มากที่สุด
10.	การประกอบผลงานมีสัดส่วนขนาดที่เหมาะสม	4.51	0.54	มากที่สุด
	รวมหลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน	4.56	0.53	มากที่สุด

ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
ความหมายของผลงาน				
11.ผลงานทำให้รู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งกับสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองปัจจุบัน		4.54	0.64	มากที่สุด
12.ผลงานทำให้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสภาวะปัญหาในสังคมเมืองปัจจุบัน		4.43	0.74	มาก
13.ผู้ชมเกิดคำถามและความคิดหลังจากได้ชมผลงาน		4.65	0.52	มากที่สุด
รวมด้านความหมายของผลงาน		4.54	0.63	มากที่สุด
ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ				
14.ผลงาน“ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน”		4.76	0.45	มากที่สุด
รวม		4.53	0.61	มากที่สุด

สรุปผล ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้ชมผลงานในนิทรรศการศิลปะ และตอบแบบสอบถาม ความคิดเห็นที่มีต่อผลงานศิลปะในหัวข้อศึกษา เรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ ศิลปะเชิงแนวคิดกรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ของผลงานชุดที่ 2 “เงาของความจริง” ดังนี้

จากตาราง 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เข้าชมผลงานศิลปะ จำนวน 100 คน มีความคิดเห็นต่อผลงานชุดที่ 2 “เงาของความจริง” มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.61 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะ ประกอบด้วย ด้านความเข้าใจเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุด เท่ากับ 4.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.58 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมต่ำสุดเท่ากับ 4.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.66 ซึ่งมีความเห็นอยู่ในระดับมาก และด้านความรู้สึกและความคิดต่อผลงานศิลปะ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.61 ซึ่งมีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน

ด้านทัศนคติที่มีต่อผลงาน ประกอบด้วย ด้านองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ มีค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 4.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.70 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านหลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.53 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความหมายของผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.63 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ ผลงานชุดที่ 2 “เงาของความจริง” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.45 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของแต่ละด้าน พบว่า ด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะด้านความเข้าใจ ในเนื้อหา หัวข้อ รู้สึกถึงการสะท้อนชีวิตในสังคมเมือง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.73 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.56 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน หัวข้อ วัสดุที่นำมาสร้างผลงานทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคมเมือง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 4.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.76 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ส่วนด้านทัศนคติที่มีต่อผลงาน พบว่า ความหมายของผลงาน หัวข้อ ผู้ชมเกิดคำถามและความคิดหลังจากได้ชมผลงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.52 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านทัศนคติที่มีต่อผลงานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ หัวข้อ รูปแบบการนำเสนอผลงานผ่านการจัดวางมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 4.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.71 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ชุดที่ 3 ชื่อผลงาน “เส้นสีดำ”

ภาพประกอบ 32 ภาพผลงาน “เส้นสีดำ”

ที่มา : งานนิทรรศการ “แหกตา art thesis” หอศิลป์ G23 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การวิเคราะห์ผลงาน “เส้นสีดำ” ผลงานชิ้นนี้เป็นผลงานที่สะท้อนสภาวะสังคมเมืองที่มีความอันตรายเป็นสภาวะปัญหาที่ผู้วิจัยสอดแทรกไว้ในผลงานศิลปะจัดวางที่ทำทลายความรู้สึกกลัวต่อความอันตรายที่เป็นปัญหาของการใช้ชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบันของผู้ที่เข้ามาชมผลงาน โดยใช้วัสดุสำเร็จที่เห็นได้ในชีวิตประจำวันในสังคมเมืองปัจจุบัน เป็นสัญลักษณ์ ประกอบด้วยสายไฟเปลือยที่ปลอกเห็นหลอดทองแดงที่ห้อยลงมาจากเพดาน หลอดไฟที่ถูกเปิดอยู่วางอยู่บนพื้นมีทั้งหลอดไฟที่ติดหลอดไฟดับและหลอดกระพริบ หลอดไฟสมบุรณ์ และหลอดไฟแตก รวมถึงเสียงที่ถูกติดตั้งไว้ในตัวผลงาน เป็นเสียงการทำงานของกระแสไฟฟ้า ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความอันตราย ที่ส่งผลถึงชีวิตได้ กระแสไฟฟ้าเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความเจริญในสังคมเมือง แต่กระแสไฟฟ้าเองก็เป็นสิ่งที่อันตรายกับชีวิตมนุษย์เช่นกัน รวมทั้งสายไฟฟ้าเองที่ไม่ได้ถูกจัดการให้เรียบร้อยภายในสภาพแวดล้อมในสังคมเมือง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อมทางสังคมเมืองที่มีความเจริญก้าวหน้า ไปพร้อมกับปัญหาต่างๆ รวมถึง การเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ที่เปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมในสังคมที่ดำรงชีวิตอยู่ กระแงโค้งที่ติดบนกำแพงเป็นสัญลักษณ์ของการระงับอันตราย เป็นกระแงชนิดเดียวที่ติดตั้งตามสี่แยกที่เห็นได้ทั่วไป วัสดุทั้งหมดที่ผู้วิจัยเลือกมาสร้างส วรรค์ล้วนมีความหมายเพื่อสื่อให้ผู้ชมงาน ตระหนักถึงปัญหา และความอันตราย ของการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมืองปัจจุบัน เจตคติเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะให้มนุษย์ในสังคมเมืองใช้ชีวิตพร้อมกับสภาวะปัญหา และเข้าใจถึงการมีอยู่ของปัญหาที่มีอยู่พร้อมกับความเจริญก้าวหน้าของอุ ตสาหกรรมและวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับ งานวิจัยของวิภาวรรณ ลิขิตเลิศล้ำ เรื่อง “ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรค ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม และปัจจัยลักษณะทางชีวสังคม ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ” และ การศึกษาเรื่อง สภาพสังคมเมือง และวัฒนธรรมในปัจจุบันที่ผู้วิจัยทำการศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงสิ่งที่ต้องการสื่อสารผ่านผลงานสร้างสรรค์ชุดนี้

จากรูปแบบงานที่มีน้ำหนักไปในรูปแบบ ศิลปะจัดวางและสื่อผสม ที่มีทั้งการใช้แสง เสียง และการสัมผัส ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษามา รวมถึงการเล่นกับประสาทสัมผัสและความรู้สึกของผู้เข้าชมผลงานในรูปแบบศิลปะเชิงแนวคิด ที่สอดคล้องกับแนวทางการสร้างสรรค์ของศิลปินทั้งสองท่านที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นแนวทางการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ มาร์แชล ดูว์ช็อง ผู้นำ ด้านศิลปะ เชิงแนวคิดที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปะจากวัสดุสำเร็จและวัสดุเหลือใช้เพื่อตั้งคำถามกับผู้ชมงานศิลปะและ ไขว่คว้าศิลปินจีนร่วมสมัยที่ใช้งานศิลปะเชิงแนวคิดขับเคลื่อนสังคมและวัฒนธรรมจีนร่วมสมัย ตั้งคำถามกับคุณค่าของชีวิต ความหมายของประชาชนที่ถูกกดทับ ข่มขู่จากระบบรัฐของจีน ซึ่งเป็นแบบอย่างในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะทั้งสามชุดในการวิจัยครั้งนี้

การวิเคราะห์ห้วงสุดท้ายนำมาใช้สร้างสรรค์ผลงาน “เส้นสีดำ” ประกอบด้วย

1. กระจกโค้ง สื่อถึงความอันตราย การต้องระวัง ความไม่ปลอดภัย ในสังคมเมืองปัจจุบันมีความสะดวกสบายมากมายจากสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเองก็ก่อให้เกิดสภาวะปัญหา ความเสี่ยง และอันตรายอยู่ด้วยเช่นกัน กระจกโค้งที่นำมาใช้ในงานชุดนี้ เนื่องจากวัสดุมีความหมายในตัวเองชัดเจนพร้อมเป็นเครื่องมือสื่อสารในงานสร้างสรรค์ชุดนี้ได้

2. หลอดไฟ ผู้วิจัยเลือกหลอด ฟลูออเรสเซนต์ เนื่องจากเป็นหลอดไฟที่ใช้กันแพร่หลายในสถานที่ต่างๆ เพื่อสื่อถึงความเจริญทางด้านเทคโนโลยีในสังคมเมือง ซึ่งผู้วิจัยนำมาจัดวางอยู่บนพื้นให้เกิดความรู้สึกอันตราย ไม่ปลอดภัยแก่ผู้เข้ามาชมผลงาน เนื่องจากหลอดไฟที่กองอยู่มีทั้งที่ยังใช้งานได้ส่องสว่างหลอดที่กระพริบ และหลอดที่ดับ

3. เสียง ในงานสร้างสรรค์ชุดนี้ผู้วิจัยได้ใช้เสียงมา ช่วยสร้างบรรยากาศในตัวผลงานเพื่อสร้างความรู้สึก หวาดกลัว หวาดระแวง ในขณะที่ผู้ชมงานเข้ามาสัมผัสที่ผลงาน เสียงที่ใช้เป็นเสียงลักษณะเดียวกับเสียงไฟรั่ว หรือเสียงของการทำงานของกระแสไฟนั่นเอง เสียงของกระแสไฟจึงมีความสำคัญในงานชุดนี้ เพื่อสื่ออารมณ์ให้เกิดแก่ผู้เข้ามาชมผลงาน

4. สายไฟ ซึ่งเป็นสื่อหลักในงานสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในการวิจัยครั้งนี้ ที่ผู้วิจัยเลือกใช้ เป็นสัญลักษณ์ของสภาวะปัญหา ความวุ่นวายสับสนของสายไฟที่พันกัน เปรียบเหมือนปัญหาต่างๆ มากมายที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองที่แออัดไปด้วยสิ่งก่อสร้าง และผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมืองปัจจุบัน และในงานชุดนี้ยังเพิ่มความสำคัญของสายไฟที่หย่อนลงมาจากด้านบน ด้วยการปลดสายไฟบางส่วนให้เห็นหลอดทองแดงด้านใน เมื่อประกอบกับภาพหลอดไฟกระพริบติ๊ดๆ ดับๆ กับเสียงของกระแสไฟในตัวผลงาน จึงสร้างอารมณ์และความรู้สึกหวาดกลัว หวาดระแวงต่อสภาพปัญหาสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบันได้ดี

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้เข้าชมผลงานและตอบแบบสอบถาม ในหัวข้อ เรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณีศึกษาเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ของผลงานชุดที่ 3 “เส้นสีดำ” ภายในงานนิทรรศการ “แหกตา art thesis” จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 100 คน ($n = 100$)

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
การรับรู้ในผลงานศิลปะ				
ด้านความเข้าใจในเนื้อหา				
1.	รู้สึกถึงการสะท้อนชีวิตในสังคมเมือง	4.46	0.59	มาก
2.	รู้สึกถึงความแออัดวุ่นวายและสภาพปัญหาชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบัน	4.54	0.54	มากที่สุด

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
รวมด้านความเข้าใจเนื้อหา		4.50	0.56	มากที่สุด
ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน				
3.	วัสดุที่นำมาสร้างผลงานทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคมเมือง	4.58	0.67	มากที่สุด
4.	การติดตั้งผลงานทำให้รู้สึกร่วมกับสิ่งที่นำเสนอและสื่อสารได้เข้าใจง่ายขึ้น	4.53	0.52	มากที่สุด
รวมด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน		4.56	0.59	มากที่สุด
ด้านความรู้สึกร่วมและความคิดต่อผลงาน				
5.	ผลงานสามารถตั้งคำถามสร้างข้อคิดกับผู้ชมผลงาน	4.44	0.71	มาก
6.	ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมและความรู้สึกต่อเนื้อหาผ่านการชมผลงาน	4.54	0.59	มากที่สุด
รวมด้านความรู้สึกร่วมและความคิดต่อผลงาน		4.49	0.65	มาก
ทัศนคติที่มีต่อผลงาน				
องค์ประกอบทางทัศนศิลป์				
7.	รูปแบบการนำเสนอผลงานผ่านการจัดวางมีความเหมาะสม	4.44	0.65	มาก
8.	การจัดแสงและพื้นที่ในการติดตั้งผลงานมีความเหมาะสม	4.31	0.77	มาก
รวมด้านองค์ประกอบทางทัศนศิลป์		4.38	0.71	มาก
หลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน				
9.	การเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมกับเรื่องราวเนื้อหา	4.55	0.67	มากที่สุด
10.	การประกอบผลงานมีสัดส่วนขนาดที่เหมาะสม	4.59	0.51	มากที่สุด
รวมหลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน		4.57	0.59	มากที่สุด
ความหมายของผลงาน				
11.	ผลงานทำให้รู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งกับสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองปัจจุบัน	4.61	0.63	มากที่สุด
12.	ผลงานทำให้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสภาวะปัญหาในสังคมเมืองปัจจุบัน	4.75	0.48	มากที่สุด
13.	ผู้ชมเกิดคำถามและความคิดหลังจากได้ชมผลงาน	4.50	0.66	มากที่สุด
รวมด้านความหมายของผลงาน		4.62	0.59	มากที่สุด
ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ				
14.	ผลงาน“ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน”	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม		4.55	0.60	มากที่สุด

สรุปผล ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้ชมผลงานในนิทรรศการศิลปะ และตอบแบบสอบถาม ความคิดเห็นที่มีต่อผลงานศิลปะในหัวข้อศึกษา เรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ ศิลปะเชิงแนวคิดกรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ของผลงานชุดที่ 3 “เส้นสีดำ” ดังนี้

จากตาราง 4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เข้าชมผลงานศิลปะ จำนวน 100 คน มีความคิดเห็นต่อผลงานชุดที่ 3 “เส้นสีดำ” มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.60 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะ ประกอบด้วย ด้านความเข้าใจเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.56 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวม สูงสุดเท่ากับ 4.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.59 ซึ่งมีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความรู้สึกละและความคิดต่อผลงานศิลปะ มีค่าเฉลี่ยรวม น้อยที่สุดเท่ากับ 4.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.65 ซึ่งมีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านทัศนคติที่มีต่อผลงาน ประกอบด้วย ด้านองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ มีค่าเฉลี่ยรวม น้อยที่สุดเท่ากับ 4.38 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.71 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านหลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.59 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความหมายของผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวม สูงที่สุดเท่ากับ 4.62 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.59 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการผลงานชุดที่ 3 “เส้นสีดำ” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.45 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของแต่ละด้าน พบว่า ด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะ ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน หัวข้อ วัสดุที่นำมาสร้างผลงานทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคมเมือง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.67 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านความรู้สึกละและความคิดต่อผลงาน หัวข้อ ผลงานสามารถตั้งคำถามสร้างข้อคิดกับผู้ชมผลงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ 4.44 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.71 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนด้านทัศนคติที่มีต่อผลงาน พบว่า ความหมายของผลงาน หัวข้อ ผลงานทำให้ตระหนักถึงการใชีวิตอยู่ร่วมกับสภาวะปัญหาในสังคมเมืองปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.48 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านทัศนคติที่มีต่อผลงานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ หัวข้อ การจัดแสงและพื้นที่ในการติดตั้งผลงานมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ 4.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.77 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในหัวข้อเรื่องการศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นของสังคมเมืองปัจจุบัน ทั้งสิ่งก่อสร้างทางรูปธรรมตึก เมือง สะพาน ไฟฟ้า เทคโนโลยีต่าง ๆ รวมถึงสังคม วัฒนธรรม รสนิยม ค่านิยม คุณค่า ข้อบังคับ กฎต่างๆ ที่ ป็นนามธรรม และศึกษารูปแบบศิลปะเชิงแนวคิด (Conceptual Art) ศิลปะจัดวาง (Installation Art) เพื่อนำมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งสามารถสรุปผลของการวิจัยและการสร้างสรรค์ได้ดังนี้

ความมุ่งหมายการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาสภาพสังคมเมืองในปัจจุบัน ที่มีความสับสน ซับซ้อน จากความเจริญก้าวหน้าทางสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งทางกายภาพ และทางสังคม
2. เพื่อศึกษาความสำคัญของสภาวะ ปัญหาที่มีบทบาทต่อ เจตคติ ไปสู่คำตอบที่ทำให้เกิดปัญญารู้ทันและเข้าใจปัญหา ของมนุษย์ในสังคมเมืองปัจจุบัน
3. เพื่อนำความรู้ที่ศึกษาค้นคว้าและลงพื้นที่ มาสร้างสรรค์งาน ศิลปะเชิงแนวคิด นำเสนอต่อสาธารณชน

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสาร ตำรา เรื่อง ปัญหาสังคม สภาพแวดล้อมของสังคมเมือง มนุษยวิทยาและสังคมวิทยา และสืบค้นข้อมูลจากสื่อออนไลน์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
2. สถานที่ในการหาข้อมูลที่ผู้วิจัยกำหนด คือ กรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมของสังคมเมืองที่ซับซ้อนสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย
3. ผลงานสร้างสรรค์ที่ใช้ในงานวิจัยเป็นผลงานศิลปะเชิงแนวคิด ในลักษณะศิลปะจัดวาง สร้างสรรค์จากวัสดุสำเร็จ และวัสดุเหลือใช้จากงานอุตสาหกรรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือบุคลากร เจ้าหน้าที่ นิสิตนักศึกษา บุคคลภายนอกที่เข้ามาติดต่อ ภายในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ นิสิต นักศึกษา จากสถาบันอื่น รวมถึงบุคคลทั่วไปที่สนใจเข้าชมนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะในครั้งนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้คือ ผู้ตอบแบบสอบถามในการประเมินผลงานศิลปะ ซึ่งกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากผู้เข้าชมนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะ บุคลากร เจ้าหน้าที่ นิสิต นักศึกษา บุคคลภายนอก ที่เข้ามาติดต่อภายใน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นิสิต นักศึกษา จากสถาบันอื่น รวมถึงบุคคลทั่วไปที่สนใจเข้าชมนิทรรศการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเกิดจากการที่ ผู้วิจัยศึกษา และเอาข้อมูลแนวคิด เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน และข้อมูลทางศิลปะ กระบวนการ ศิลปะเชิงแนวคิด ศิลปะจัดวาง การใช้วัสดุสำเร็จ จ ากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัย ได้นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ และสร้างสรรค์เป็นภาพร่างผลงาน 10 ชุด แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากภาพร่างทั้งหมดมาสร้างสรรค์เป็นงาน ศิลปะจัดวางเชิงแนวคิดจำนวน 3 ชุด ประกอบด้วย ผลงาน ชุดที่ 1 “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน” ชุดที่ 2 “เงาของความจริง” และ ผลงานชุดที่ 3 “เส้นสีดำ”

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กล่าวโดยสรุปแบ่งเป็น

1. ที่มาของแนวความคิดเนื้อหาในผลงานสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด เรื่องเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน
2. รูปแบบและองค์ประกอบเชิงสุนทรียะ ของผลงานสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด เรื่องเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน
3. แบบสอบถามจากผู้ชมผลงานในการเก็บข้อมูลเพื่อประกอบการศึกษาวิจัย
 - 3.1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป
 - 3.1.1 เพศ
 - 3.1.2 อายุ
 - 3.1.3 สถานภาพ
 - 3.1.4 ระดับการศึกษา
 - 3.1.5 แหล่งที่อยู่อาศัยปัจจุบัน

- 3.4.6 ถามความคิดเรื่องปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน
- 3.2 ความพึงพอใจในผลงานศิลปะ
 - 3.2.1 ด้านความเข้าใจในเนื้อหา
 - 3.2.1.1 รู้สึกถึงการสะท้อนชีวิตในสังคมเมือง
 - 3.2.1.2 รู้สึกถึงความแออัดวุ่นวายและสภาพปัญหาชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบัน
 - 3.2.2 ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน
 - 3.2.2.1 วัสดุที่นำมาสร้างผลงานทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคมเมือง
 - 3.2.2.2 การติดตั้งผลงานทำให้รู้สึกร่วมกับสิ่งที่นำเสนอและสื่อสารได้เข้าใจง่ายขึ้น
 - 3.2.3 ด้านความรู้สึกและความคิดต่อผลงาน
 - 3.2.3.1 ผลงานสามารถตั้งคำถามสร้างข้อคิดกับผู้ชมผลงาน
 - 3.2.3.2 ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมและความรู้สึกต่อเนื้อหาผ่านการชมผลงาน
- 3.3 ทักษะการที่มีต่อผลงานศิลปะ
 - 3.3.1 องค์ประกอบทางทัศนศิลป์
 - 3.3.1.1 รูปแบบการนำเสนอผลงานผ่านการจัดวางมีความเหมาะสม
 - 3.3.1.2 การจัดแสงและพื้นที่ในการติดตั้งผลงานมีความเหมาะสม
 - 3.3.2 หลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน
 - 3.3.2.1 การเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมกับเรื่องราวเนื้อหา
 - 3.3.2.2 การประกอบผลงานมีสัดส่วนขนาดที่เหมาะสม
 - 3.3.3 ความหมายของผลงาน
 - 3.3.3.1 ทำให้รู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งกับสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองปัจจุบัน
 - 3.3.3.2 ทำให้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตที่เชื่อมกับสภาวะปัญหาในสังคมเมืองปัจจุบัน
 - 3.3.3.3 ผู้ชมเกิดคำถามและความคิดหลังจากได้ชมผลงาน
- 3.4 ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. นำผลงานสร้างสรรค์ที่ผู้เชี่ยวชาญด้านทัศนศิลป์คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 ชุด ไปจัดแสดง ณ หอศิลป์ G23 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บริเวณชั้น 1 และชั้น 3 ในงานนิทรรศการ “แหกตา art thesis” ระหว่างวันที่ 22 กันยายน ถึงวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2558

2. แจกแบบสอบถาม ในการประเมินให้กับผู้มาเข้าชมผลงานศิลปะเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อผลงานศิลปะทั้ง 3 ชุด ในหัวข้อ การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน

3. รวบรวมแบบสอบถาม ในช่วงระหว่างวันที่ 22 กันยายน ถึงวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2558 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 100 คนเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล (แบบสอบถามประเมินความคิดเห็นของผู้ชมงานศิลปะ) ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานใช้สถิติร้อยละในการวิเคราะห์
2. ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ประเมินที่ชมผลงานศิลปะใช้สถิติการหาค่าเฉลี่ย
3. หาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 เป็นคำถามแบบเลือกตอบเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา แหล่งที่อยู่อาศัยปัจจุบัน และถามความคิดเรื่องปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน (ตาราง 1)

1. เพศชาย จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 48
2. เพศหญิง จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 52
3. อายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0
4. อายุระหว่าง 15-19 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 30
5. อายุระหว่าง 20-29 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 39
6. อายุระหว่าง 30-39 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 16
7. อายุระหว่าง 40-49 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 11
8. อายุสูงกว่า 50 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4
9. สถานภาพโสด จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 77
10. สถานภาพสมรส จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 23
11. สถานภาพ หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่ จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0
12. ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 6
13. ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 69

14. ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 25
15. อาศัยที่บ้านส่วนตัว จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 29
16. อาศัยที่บ้านเช่า อาคารเช่า จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 71
17. ผู้ที่คิดถึงปัญหาประชากรแออัด จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 23
18. ผู้ที่คิดถึงปัญหามลพิษและมลภาวะ จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 26
19. ผู้ที่คิดถึงปัญหาการจราจร จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 31
20. ผู้ที่คิดถึงปัญหาการศึกษา จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7
21. ผู้ที่คิดถึงปัญหาการเมืองและสังคม จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 9
22. ผู้ที่คิดถึงปัญหาอื่นๆ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4

จากแบบสอบถามสรุปได้ว่า เพศหญิงตอบแบบสอบถามมากกว่าเพศชายในจำนวน ร้อยละ 52 อายุเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามอายุ 20-29 ปีมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 39 สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามเป็นสถานภาพโสดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 77 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 69 ที่พักปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถามเป็น บ้านเช่า อาคารเช่า จำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71 ส่วนความคิดเห็นต่อเรื่องปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน สรุป ปัญหาการจราจร มีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 31

ตอนที่ 2 เป็นคำถามแบบเลือกตอบตามความคิดเห็นของผู้ชมงานศิลปะที่มีต่อผลงานศิลปะในหัวข้อ การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 100 คน ซึ่งในกลุ่มที่ 2 แบ่งเป็น 3 ชุดผลงาน ชุดที่ 1 ผลงาน “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน” ชุดที่ 2 ผลงาน “เงาของความจริง” และชุดที่ 3 ผลงาน “เส้นสีดำ” โดยแบ่งเป็น 1.การรับรู้ในผลงานศิลปะ 2.ทัศนคติที่มีต่อผลงานศิลปะ และ 3.ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ

ผลจาก แบบสอบถามของผลงานชุดที่ 1 “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน ” พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เข้าชมผลงานศิลปะ จำนวน 100 คน มีความคิดเห็นต่อผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.63 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะ ประกอบด้วย ด้านความเข้าใจนี้ อหามีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.40 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.64 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมต่ำสุดเท่ากับ 4.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.68 ซึ่งมีความเห็นอยู่ในระดับมาก และด้านความรู้สึกลึกและความคิดต่อผลงานศิลปะ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.63 ซึ่งมีความเห็นอยู่ในระดับมากเช่นกัน

ด้านทัศนคติที่มีต่อผลงาน ประกอบด้วย ด้านองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.70 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านหลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.54 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความหมายของผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.65 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ความพึงพอใจ ในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ ผลงานชุดที่ 1 “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.52 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของแต่ละด้าน พบว่า ด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะในด้านความรู้สึกและความคิดต่อผลงาน หัวข้อ ผลงานสามารถตั้งคำถามสร้างข้อคิดกับผู้ชมผลงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.62 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน หัวข้อ วัสดุที่นำมาสร้างผลงานทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคมเมือง มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ 4.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.81 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ส่วนด้านทัศนคติที่มีต่อผลงาน พบว่า หลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน หัวข้อ การเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมกับเรื่องราวเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.55 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านทัศนคติที่มีต่อผลงานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ หัวข้อ รูปแบบการนำเสนอผลงานผ่านการจัดวางมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ 4.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.69 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ตาราง 2)

ผลจากแบบสอบถามของผลงานชุดที่ 2 “เงาของความจริง” พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เข้าชมผลงานศิลปะ จำนวน 100 คน มีความคิดเห็นต่อผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.61 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะ ประกอบด้วย ด้านความเข้าใจเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.58 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมต่ำสุดเท่ากับ 4.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.66 ซึ่งมีความเห็นอยู่ในระดับมาก และด้านความรู้สึกและความคิดต่อผลงานศิลปะ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.61 ซึ่งมีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน

ด้านทัศนคติที่มีต่อผลงาน ประกอบด้วย ด้านองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.70 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านหลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.53 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความหมายของผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.63 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ ผลงานชุดที่ 2 “เงาของความจริง” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.45 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของแต่ละด้าน พบว่า ด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะด้านความเข้าใจในเนื้อหา หัวข้อ รู้สึกถึงการสะท้อนชีวิตในสังคมเมือง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.73 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.56 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน หัวข้อ วัสดุที่นำมาสร้างผลงานทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคมเมือง มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ 4.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.76 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ส่วนด้านทัศนคติที่มีต่อผลงาน พบว่า ความหมายของผลงาน หัวข้อ ผู้ชมเกิดคำถามและความคิดหลังจากได้ชมผลงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.52 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านทัศนคติที่มีต่อผลงานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ หัวข้อ รูปแบบการนำเสนอผลงานผ่านการจัดวางมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ 4.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.71 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ตาราง 3)

ผลจากแบบสอบถามของผลงานชุดที่ 3 “เส้นสีดำ” พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เข้าชมผลงานศิลปะ จำนวน 100 คน มีความคิดเห็นต่อผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.60 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะ ประกอบด้วย ด้านความเข้าใจเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.56 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.59 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความรู้สึกรู้สึกและความคิดต่อผลงานศิลปะ มีค่าเฉลี่ยรวมน้อยที่สุดเท่ากับ 4.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.65 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ด้านทัศนคติที่มีต่อผลงาน ประกอบด้วย ด้านองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ มีค่าเฉลี่ยรวมน้อยที่สุดเท่ากับ 4.38 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.71 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านหลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.59 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความหมายของผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมสูงที่สุดเท่ากับ 4.62 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.59 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการผลงานชุดที่ 3 “เส้นสีดำ” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.45 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของแต่ละด้าน พบว่า ด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะ ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน หัวข้อ วัสดุที่นำมาสร้างผลงานทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคมเมือง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.67 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการรับรู้ในผลงานศิลปะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านความรู้สึกละและความคิดต่อผลงาน หัวข้อ ผลงานสามารถตั้งคำถามสร้างข้อคิดกับผู้ชมผลงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ 4.44 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.71 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ส่วนด้านทัศนคติที่มีต่อผลงาน พบว่า ความหมายของผลงาน หัวข้อ ผลงานทำให้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสภาวะปัญหาในสังคมเมืองปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.48 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านทัศนคติที่มีต่อผลงานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ หัวข้อ การจัดแสงและพื้นที่ในการติดตั้งผลงานมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ 4.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.77 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ตาราง 4)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด กรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องที่เกี่ยวกับ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน โดยเริ่มศึกษาความหมายของปัญหาสิ่งแวดล้อม ศึกษาทฤษฎีความต้องการ 5 ขั้นของมาสโลว์ และปัจจัยสี่ ความหมายของเจตคติ ไปจนถึงการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้เชิงสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีการจูงใจ ความหมายของสุนทรียศาสตร์ ทั้งนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลง พัฒนาการของ สภาพสังคมเมือง และ วัฒนธรรมในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลถึง ค่านิยม รสนิยม และความต้องการที่มากขึ้น จนเกิดปัญหาขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน จากนั้นผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษา ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และศิลปินที่มีอิทธิพลกับการ สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ นั่นคือ การศึกษารูปแบบศิลปะเชิงแนวคิด (Conceptual Art) ซึ่งผู้วิจัยเลือกมาใช้เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อเป็นเครื่องมือในงานวิจัยชิ้นนี้ ศิลปินที่มีอิทธิพลในงานวิจัยมีสองท่าน ประกอบด้วย มาร์แซล ดูว์ซอง (Marcel Duchamp) ซึ่งสร้างสรรค์ศิลปะจากวัสดุสำเร็จ (Readymade) เพื่อตั้งคำถามกับผู้คนที่มาชมงานศิลปะ จากผลงาน Fountain จนทำให้ศิลปะเชิงแนวคิด เป็นที่รู้จักแพร่หลายในโลกศิลปะ และอีกท่าน คือ ไร่ เว่ยเว่ย (Ai Weiwei) ศิลปินจีนร่วมสมัยที่สร้างสรรค์งานศิลปะเชิงแนวคิด เพื่อสะท้อนสังคม และเรียกร้องเสรีภาพ ตั้งคำถามกับชาวโลกถึงปัญหาต่างๆ ที่

เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นศิลปินร่วมสมัยที่น่าจับตามองที่สุดในขณะนี้ สุดท้ายผู้วิจัยได้ศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ประกอบด้วยงานวิจัย เรื่อง “ความสามารถในการเผชิญปัญหาและ ฝ่าฟันอุปสรรค บัณฑิตสภาพแวดล้อมทางสังคม และปัจจัยลักษณะทางชีวสังคม ที่เกี่ยวข้องกับ คุณภาพชีวิตของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ” ของ วิชาวรรณ ลิขิตเลิศล้ำ และ งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเพื่อการสร้างสรรค์ภาพภูมิทัศน์ : ชุมชนเมืองแออัดในกรุงเทพมหานคร ” ของ อัครเดช ลำพาย จากขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าที่กล่าวมา ผู้วิจัย ได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิง แนวคิดเป็นเครื่องมือในการวิจัย 3 ชุดประกอบด้วย ชุดที่ 1 ผลงาน “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน ” ชุดที่ 2 ผลงาน “เงาของความจริง ” และชุดที่ 3 ผลงาน “เส้นสีดำ ” และได้ดำเนินการจัดนิทรรศการ เพื่อให้ผู้เข้าชมตอบแบบสอบถามเพื่อนำประเมินผลของการวิจัย ผู้วิจัยขออภิปรายผลดังนี้

ด้านข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย 48 คน เพศหญิง 52 คน อายุระหว่าง 20-29 ปี มีจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 39 ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสดร้อยละ 77 มีระดับการศึกษาอยู่ในช่วง ปริญญาตรีสูงสุตร้อยละ 69 ที่อาศัยอยู่บ้านเช่าหรืออาหารเช่าร้อยละ 71 และมีความรู้สึกต่อปัญหา การจราจรสูงสุตร้อยละ 31 จากการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อยู่ในช่วงวัยรุ่น หรือนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่อาศัยตามบ้านเช่าหรือหอพักที่มีปัญหาด้านการจราจรมากที่สุด

ผลงานชุดที่ 1 “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน”

การรับรู้ในผลงานศิลปะ ด้านควา มเข้าใจในเนื้อหาที่มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.40 ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.64 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จะเห็นว่าผลงานชุดที่ 1 “ภาพสะท้อน ภายนอกสู่ภายใน” สามารถทำให้ผู้ชมรู้สึกถึงการสะท้อนชีวิตในสังคมเมือง รู้สึกถึงความแออัดวุ่นวาย และสภาพปัญหาชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบัน เนื่องจากรูปแบบผลงานเป็นศิลปะจัดวาง (Installation) ที่ มีขนาดใหญ่และผู้ชมสามารถเข้าไปสัมผัสตัวผลงาน เดินเข้าไปภายในผลงานที่สร้างไว้ได้ และผลงาน เป็นกระจกบานใหญ่ที่ติดตั้งอยู่ในสถานที่เปิดได้อาคาร มิได้อยู่ภายในห้องแสดงงานจึงสามารถสะท้อน สภาพแวดล้อมได้ชัดเจน ผู้ชมจึงสามารถเข้าใจเนื้อหาที่สื่อสารผ่านผลงานชุดนี้ได้มากที่สุด

ทัศนคติที่มีต่อผลงานศิลปะ ด้านหลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.54 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด จากการเลือกใช้ วัสดุที่เหมาะสมกับเรื่องราวเนื้อหา โดยผู้วิจัยใช้โครงสร้างเหล็กขนาดใหญ่ ประกอบกันเป็นผลงาน สอง ชั้น ชั้นหนึ่งใช้สายไฟร้อยระโยงระยางค์เพื่อสื่อความหมายถึงชีวิตในสังคมเมืองที่มีปัญหา อีกชั้นใช้ กระจกบานใหญ่ติดไว้รอบทิศ สื่อถึงภาพสะท้อนของชีวิตในสังคมเมืองที่ต้องเผชิญกับปัญหา และการ ประกอบผลงานมีสัดส่วนขนาดที่เ มาะสม ทั้งนี้ผลงานชุด “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน ” นี้เป็น ผลงานขนาดใหญ่ที่ถูกประกอบขึ้นจากวัสดุสำเร็จ ที่เห็นได้ในชีวิตประจำวันในสังคมเมือง จึงสามารถ สื่อสารกับผู้ชมงานให้เข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจน

ความพึงพอใจ ในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ ผลงานชุดที่ 1 “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.52 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากงานชุดนี้ถูกติดตั้งไว้ในสถานที่เปิดและเป็นงานศิลปะจัดวางขนาดใหญ่ จึงเป็นที่สนใจแก่ผู้ที่เดินผ่านไปมาบริเวณผลงานรวมถึงผู้เข้าชมนิทรรศการ และผู้ชมยังสามารถเป็นส่วนหนึ่งของผลงาน โดยมีเงาสะท้อนในกระจกขนาดใหญ่ และ เห็นสายไฟพาดผ่านเงาตัวเอง พร้อมกับทัศนียภาพรอบๆ ด้าน หรือเข้าไปยืนภายในผลงานแล้วมองออกมาด้านนอกผ่านสายไฟระยงระยางที่ถูกห้อยไว้ งานชุดนี้จึงน่าสนใจใน ด้านเกณฑ์การออกแบบผลงาน การเลือกวัสดุมาใช้ และขนาดที่เหมาะสม ดึงดูดความสนใจของผู้ชม ทำให้เข้าใจเนื้อหาที่ต้องการสะท้อนชีวิตในสังคมเมืองที่แออัด วุ่นวาย ที่เป็นหนึ่งในปัญหาชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบัน

ผลงานชุดที่ 2 “เงาของความจริง”

การรับรู้ในผลงานศิลปะ ด้านความเข้าใจเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.58 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด จะเห็นว่าผลงานชุดที่ 2 “เงาของความจริง” สามารถทำให้ผู้ชมรู้สึกถึงการสะท้อนชีวิตในสังคมเมือง รู้สึกถึงความแออัดวุ่นวาย และสภาพปัญหาชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบัน เนื่องจากรูปแบบผลงานเป็น ศิลปะจัดวาง (Installation) ที่สร้างเป็นห้องมืดที่ฉายแสงให้เงาของผู้ชมตก กระแทกกำแพงที่มีสายไฟพาดผ่านให้เกิดเป็นผลงานที่ผู้ชมเข้ามามีส่วนร่วม จึงทำให้ผู้ชมเข้าใจเนื้อหาได้มากที่สุด

ทัศนคติที่มีต่อผลงานศิลปะ ด้านหลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.53 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด การออกแบบงานชุดนี้จะคำนึงถึงขนาดของพื้นที่ห้องแสดงงาน และอุปกรณ์ที่นำมาประกอบเป็นห้องที่มีขนาดเหมาะสม ไม่เล็กและไม่ใหญ่เกินไป เพื่อดำเนินการติดตั้งสายไฟให้ห้อยจากผนังฝั่งซ้าย ไปยังฝั่งขวาภายในห้อง และติดตั้งไฟส่องให้เกิดเงาของสายไฟบนกำแพง วัสดุที่นำมาใช้ทั้งหมดเป็นวัสดุจากงานอุตสาหกรรม ก่อสร้าง เช่น โครงเหล็ก ไม้อัด สายไฟ และ ไฟสปอตไลท์ ที่สามารถเห็นได้ทั่วไปตามสิ่งก่อสร้างในสังคมเมือง

ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ ผลงานชุดที่ 2 “เงาของความจริง” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.45 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ผลงานชุดที่ 2 “เงาของความจริง” เป็นห้องที่ถูกสร้างขึ้นภายในห้องจัดแสดงงาน มีประตูทางเข้าที่ ผู้เข้าชมต้องเดินผ่านสายไฟที่ห้อยลงมาจากด้านบนให้มีความรู้สึกถึงความวุ่นวายของปัญหา ภายในห้องจะเป็นห้องว่างๆ มีแสงไฟจากสปอตไลท์ฉายไปที่กำแพง ระหว่างแสงไฟกับกำแพงมีสายไฟห้อยระยงระยางอยู่ในระดับสายตาของผู้ชมงาน เมื่อผู้ชมงานเดินผ่านประตูเข้าไปเงาของผู้ชมงานจะปรากฏ ทับซ้อนกับเงาของสายไฟบนกำแพง เพื่อจะสื่อให้เห็นถึงการมีชีวิตที่ทับซ้อนกับการมีปัญหา และให้

ตระหนักว่าปัญหาก็อยู่กับการใช้ชีวิตอยู่ตลอดเวลา ด้วยเรื่องราวต่างๆ ที่สื่อผ่าน วัสดุน้อยชิ้น เพียงแค่ แสงไฟ สายไฟ เงานบนผนังห้อง และผู้ที่เข้ามาชม งาน ก็สามารถสร้าง ผลงานศิลปะเชิงแนวคิด ที่มี ความรู้สึก แตกต่างไป ของผู้ชมแต่ละคน ที่มีประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกัน เป็นพื้นที่อิสระที่เปิดให้ ผู้ชมเป็นส่วนหนึ่งของผลงาน จากการสร้างองค์ประกอบจากวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้นกับตัวมนุษย์ที่ เป็น สิ่งมีชีวิตเอง จากการสื่อสารที่ง่ายด้วยวัสดุที่น้อยชิ้นจึงทำให้ผลงานชุดนี้มีเนื้อหาเข้าถึงผู้ชมในด้านการ สะท้อนชีวิตในสังคมเมืองและปัญหาการใช้ชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบันได้มาก

ผลงานชุดที่ 3 “เส้นสีดำ”

การรับรู้ในผลงานศิลปะ ด้านการใช้เทคนิคในการสร้างผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.59 ซึ่งมีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด จะเห็นว่าผลงานชุดที่ 3 “เส้นสีดำ” ในส่วนของวัสดุที่นำมาสร้างผลงานสามารถทำให้ผู้ชมเข้าใจถึงสภาพสังคมเมือง และการ ติดตั้งผลงานทำให้ผู้ชมรู้สึกพร้อมกับสิ่งที่นำเสนอและสื่อสารได้เข้าใจง่าย เนื่อง จากรูปแบบผลงานเป็น ศิลปะจัดวาง (Installation) ที่มีทั้งแสงและเสียงดึงดูด ผู้ชมด้วยการใช้สื่อวัสดุสำเร็จที่หลากหลาย ให้ เข้ามาชมผลงานและสามารถมีส่วนร่วมด้วยการเข้าไปสัมผัสผลงานได้ทั้งทางการมอง การจับ และการ ฟัง ที่จะสร้างอารมณ์และความรู้สึกต่อผู้ชมงานได้ง่ายขึ้น

ทัศนคติที่มีต่อผลงานศิลปะ ด้าน ความหมายของผลงาน มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุด เท่ากับ 4.62 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.59 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด จะเห็นว่าผลงานชุดที่ 3 “เส้นสีดำ” สามารถทำให้ผู้ชมรู้ สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งกับสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองปัจจุบัน ทำให้ ผู้ชมตระหนักถึงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสภาวะปัญหาในสังคมเมืองปัจจุบัน นอกจากนั้นผู้ชมเกิดคำถาม และความคิดหลังจากได้ชมผลงาน เนื่องจากงานชุดนี้เป็นงานที่ผู้ชมสามารถเดินเข้าไปภายในผลงาน ที่ผู้วิจัยสร้างเพื่อให้ผู้ชมเข้าไปสัมผัสความรู้สึกผ่านภาพ และเสียง ที่ติดตั้งในผลงานจึงสามารถทำให้ ผู้ชมสามารถรู้สึกและตระหนักถึงความรู้สึกที่ผู้วิจัยต้องการจะสื่อสารได้ดี

ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ ผลงานชุดที่ 3 “เส้นสีดำ” มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.45 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้วยตัวผลงาน ที่ประกอบขึ้นด้วยวัสดุสำเร็จที่ไม่ได้ถูกปรุงแต่ง จึงมีความหมายและความรู้สึกในตัวของวัสดุเอง สายไฟที่ถูกนำมาใช้ประกอบด้วยสายไฟหลากหลายประเภท ทั้งของใหม่และของเก่าที่เคยถูกใช้งาน จริงมาแล้ว ถูกจัดให้ห้อยลงมาจากเพดานด้านบน ให้ผู้ชมสามารถเดินเข้าไปภายในใจกลางผลงาน ที่ พื้นมีหลอดฟลูออเรสเซนต์ทั้งของใหม่และของเก่าที่ถูกใช้งานมาแล้ว 25 หลอด มีหลอดที่ส่องแสงสว่าง มีหลอดที่กระพริบและหลอดที่ดับ ส่วนบนผนังติดกระจกโค้งที่ใช้ตามทางแยกเพื่อคอยระวังอันตราย จากการจราจร ให้ผู้ชมเข้าไปยืนท่ามกลางสายไฟที่ดูอันตราย หลอดไฟที่ติดๆ ดับๆ วางอยู่บนพื้นและ ยังประกอบด้วยเสียงที่ผู้วิจัยติดตั้งไว้ให้ได้ยินในบริเวณผลงาน เป็นเสียง กระแสไฟ ซึ่งทั้งภาพและเสียง

รวมถึงการที่ผู้ชมได้สัมผัสกับสายไฟโดยตรง วัสดุต่างๆ ทั้งหมดของผลงานชุดนี้ สามารถทำให้ผู้ชมรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัย ความหวาดกลัว การตกอยู่ในสภาวะปัญหา ภายใต้สภาพแวดล้อมในสังคมเมือง กับสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลของค่าเฉลี่ยที่ได้จากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

1. ผู้เข้าชมงานศิลปะมีความตระหนักถึงสภาวะปัญหาที่เกิดขึ้นในสภาพ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ผ่านผลงานศิลปะจัดวางแนวทางศิลปะเชิงแนวคิดที่ตั้งคำถาม กับผู้เข้าชมงานโดยใช้วัสดุสำเร็จในการเป็นสื่อ

2. วัสดุสำเร็จที่นำมาประกอบเป็นผลงานศิลปะทั้ง 3 ชุด มีผลต่อการรับรู้ที่ต่างกันไปในของผู้ชมที่มีประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกันไป ในสังคมเมืองปัจจุบัน ความรู้สึกนึกคิด เจตคติ และความหมายที่ถูกตีความในผลงานแต่ละชุด ก็ แตกต่างกันไปด้วยถึงแม้จะดูร่วมกันที่มีอยู่จะเป็นวัสดุชนิดเดียวกันก็ตาม ดังนั้นจะเห็นว่า ผลงานศิลปะที่ผู้วิจัยใช้เป็นเครื่องมือในงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นเสมือนเครื่องมือในการตั้งคำถามกับผู้ชม ไม่ใช่เครื่องมือในการชี้นำหรือให้คำตอบอะไรบางอย่าง

3. เจตคติมีผลต่อการตัดสินใจ หรือการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมืองปัจจุบันภายใต้สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีมนุษย์ สร้างที่เป็นรูปธรรม เช่นบ้าน สะพาน โรงงาน รถยนต์ ถนน เมือง ไฟฟ้า เป็นต้น รวมถึงสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นที่เป็นนามธรรม เช่นวัฒนธรรม ธรรม ศาสนา กฎหมาย ค่านิยม ธรรมเนียมต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบัน

4. งานวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษา ค้นคว้าทางด้านกลวิธีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงแนวคิด (Conceptual Art) รูปแบบศิลปะจัดวาง (Installation Art) ทางด้าน ความหมาย เนื้อหา ความสำคัญ กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน รวมถึงรูปแบบวัสดุสำเร็จ ที่นำมาใช้ในการสื่อสาร แทนการใช้วัสดุทางศิลปะอื่นๆ ที่ใช้กันในปัจจุบันให้มีความหลากหลายในการสร้างสรรค์ที่มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการสร้างสรรค์งานศิลปะในรูปแบบศิลปะจัดวาง (Installation) สิ่งสำคัญที่สุดคือการจัดการพื้นที่ ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยตั้งใจติดตั้งผลงานในสถานที่สาธารณะ ที่สามารถเข้าถึงผู้คนในสังคมเมืองได้ง่าย เพื่อสื่อสารกับผู้คนได้เป็นจำนวนมาก โดยไม่จำเป็นต้องติดตั้ง ผลงานในห้องแสดงงานศิลปะให้ผู้สนใจเฉพาะทางมามีส่วนร่วมเท่านั้น แต่ไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากขาดการประสานงานกับสถานที่ และการมีขอบเขตของระยะเวลาในการทำการวิจัยที่จำกัด ดังนั้นการวิจัยในครั้งต่อไปจึงควรมีการวางแผนเรื่องติดต่อสถานที่และแผนการระยะเวลาในการสร้างสรรค์ผลงานให้ งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากขึ้น

2. การใช้วัสดุสำเร็จในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วัสดุอุตสาหกรรมที่สามารถมองเห็นได้ในชีวิตประจำวันในสังคมเมืองปัจจุบัน ซึ่งยังขาดความหลากหลายของวัสดุที่นำมาใช้หากจะเทียบกับสิ่งที่เห็นในสภาพแวดล้อมในสังคมเมือง งานวิจัยในครั้งต่อไปผู้วิจัยให้ความเห็นว่าควรหาวัสดุที่สามารถใช้ในการสื่อสารที่หลากหลายกว่าในครั้งนี้อย่างยิ่ง รวมถึงรูปแบบกระบวนการจัดวางผลงานสร้างสรรค์ให้มีรูปแบบที่หลากหลายขึ้นอีก

บรรณานุกรม

- พระบรมราชาโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 13 กรกฎาคม 2533.
- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2555). *สุนทรียศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- . (2555). *สุนทรียศาสตร์ : หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษม จันทรแก้ว. (2536). *สิ่งแวดล้อมศึกษา*. กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์.
- จรุงยศ อรัญยะนาถ. (2555). *ประวัติศาสตร์ศิลปะ*. สมุทรปราการ: โครงการสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- จุมพล หนิมพานิช. (2538). *ระบบราชการเปรียบเทียบ ในเอกสารการสอนวิชาการบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบและการบริหารการพัฒนา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เฉลียว ฤกษ์จุฬิมล. (2542). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: โครงการบูรณาการหมวดศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชม ภูมิภาค. (2516). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์. (2530). *การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2541). *มนุษย์กับสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์.
- ดาเนี่ยล มาร์โซนา. (2552). *คอนเซ็ปทอลอาร์ต*, แปลโดย อณิมา ทัดจันทร์. เชียงใหม่: ไฟน์อาร์ท.
- ดีวิชาการ. (2552). *ปัญหา*. สืบค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2557, จาก <https://sites.google.com/site/dwichakan/Home-1-1>
- เดวิด คอตติงตัน. (2554). *ศิลปะสมัยใหม่: ความรู้ฉบับพกพา*. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส.
- ทัศนีย์ ทองสว่าง. (2549). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์.
- ทิตยา สุวรรณชฎ. (2520). *ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรม*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2552). *โลก modern & postmodern*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- เธียรศิริ วิวิธศิริ. (2527). *จิตวิทยาการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นนุช สุศรีพ; และ มนธิรา ฤกษ์ชนะรงค์. (2557). สืบค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2557, จาก <https://sites.google.com/site/wiwathnakarmnusy/2-wiwathnakar-khxng-mnusy>
- นพมาศ ธีรเวคิน. (2534). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นียบพรรณ วรณศิริ. (2531). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บัณฑิต จันทรโรจนกิจ. (2557). *เอกสารประกอบการสอน วิชา Seminar of Social Aspects in Fine Art and Applied Art*. คณะศิลปกรรมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

กรุงเทพฯ: ถ่ายเอกสาร.

บุญเดิม พันธอบ. (2528). *สังคมวิทยา – มานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: ศิลปะบรรณาคาร.

ปฐม ทรัพย์เจริญ. (2553). *ปัญหาสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ผจญจิตต์ อธิคมนันท์. (2521). *การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

----- . (2526). *สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พงศ์ หรดาล. (2540). *จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2532). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:

อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป.

พวง มีนอก. (2529). *สุนทรียศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ:

สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

พัชนี วรกวิน. (2522). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยาการแนะแนว คณะวิชาครุศาสตร์

วิทยาลัยครูจันทร์เกษม.

มหาวิทยาลัย ศิลปากร นครปฐม. (2551). *บทความประกอบ การสัมมนาการวิชาการนานาชาติ*

ประเด็น “สื่อศิลปะกับการศึกษาขั้นสูง”. ณ มหาวิทยาลัย ศิลปากร นครปฐม

วันที่ 3 สิงหาคม 2551. ถ่ายเอกสาร.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2538). *เอกสารการสอนวิชามนุษย์กับสังคม หน่วยที่ 1 – 7*.

นนทบุรี: มหาวิทยาลัย.

รัชนี นพเกตุ. (2540). *จิตวิทยาเพื่อการรับรู้*. กรุงเทพฯ: ประกายพริก.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2523). *การพัฒนาหลักสูตรและการสอน : มิติใหม่*. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองธรรม.

วิภาวรรณ ลิขิตเลิศล้ำ. (2551). *ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคภัยสุขภาพแวดล้อม*

ทางสังคม และปัจจัยลักษณะทางชีวสังคม ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของสมาชิกชมรม

ผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินูญานิพนธ์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วิรุณ ตั้งเจริญ. (2545). *การรับรู้และจินตนาการ*. กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วุฒิ วัฒนสิน. (2552). *ประวัติศาสตร์ศิลปะ*. กรุงเทพฯ: ศิลปประชา.

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2545). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน.

สงวน ศรีวิรัช. (2527). *จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศึกษาพร.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2527). *สังคมไทย : แนวทางวิจัยและพัฒนา*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. (2541). *พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์*.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สานิตย์ โภคาพันธ์. (2530). *ประวัติและวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สุชา จันท์เอม; และสุรางค์ จันท์เอม. (2520). *จิตวิทยาพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช

----- . (2520). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา.

สุเทพ สุวีรางกูร. (2551). *ปัญหาสังคม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สุพัตรา สุภาพ. (2522). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

----- . (2529). *ปัญหาสังคม*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุพิศวง ธรรมพันทา. (2543). *มนุษย์กับสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภูมิไทย.

สุริชัย หวันแก้ว. (2540). *ปัญหาของไทยยุคสังคมแห่งการบริโภค? บริโภคนิยม และปัญหาความขัดแย้ง*

ในการจัดสรรทรัพยากร. เอกสารประกอบการบรรยาย 8-11 กันยายน 2540. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพฯ: โครงการ Global Competence Project.

หมอชาวบ้าน. (2557). *ปัจจัยสี่ของชาวบ้าน*. สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2557, จาก

<http://www.doctor.or.th/article/detail/4730>

อนุรักษ์ ปิ่นทอง. (2557). *โปรแกรมวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*.

สืบค้นเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2557, จาก <http://reg.ksu.ac.th/teacher/anurak/Home1.htm>

อนนโธ. (2007). *ทัศนคติ กับ เจตคติ*. *nationejob.com*. สืบค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2557, จาก

<http://www.nationejobs.com/citylife/content.php?ContentID=695>

อัครเดช ลำพาย. (2556). *การศึกษาเพื่อการสร้างสรรค์ภาพภูมิทัศน์: ชุมชนเมืองแออัดใน*

กรุงเทพมหานคร. ปริญญาานิพนธ์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ถ่ายเอกสาร.

อารี สุทธิพันธุ์. (2535). *ศิลปะนิยม*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.

- admindesigner. (2009). *คอนเซ็ปต์ชาวอาร์ต มโนทัศน์ศิลป์* www.designer.co.th Copyright @ 2009-2013 Designer.co.th. Retrieved July 13,2014, from <http://www.designer.co.th/1284>
- . (2009). *มินิมอลลิสม์สารัตถศิลป์* www.designer.co.th Copyright @ 2009-2013 Designer.co.th. Retrieved July 13,2014, from <http://www.designer.co.th/1324>
- . (2009). *อินสตอลเลชั่น ศิลปะจัดวาง* www.designer.co.th Copyright @ 2009-2013 Designer.co.th. Retrieved July 13,2014, from <http://www.designer.co.th/1317>
- . (2009). *มิกซ์ มีเดีย สื่อผสม* www.designer.co.th Copyright @ 2009-2013 Designer.co.th. Retrieved July 13,2014, from <http://www.designer.co.th/1327>
- ASTVผู้จัดการออนไลน์. (2014). www.manager.co.th. Retrieved July 13,2014, from <http://www.manager.co.th/China/ViewNews.aspx?NewsID=9570000038257>
- FINE ARTS. (2012). *ทฤษฎีการรับรู้* <http://finearts.exteen.com> . Retrieved July 13,2014, from <http://finearts.exteen.com/20121109/entry>
- Gibson, J. (2000). *Organizations, Behavior, Structure, Processes*. (9th ed.). New York: McGraw - Hill.
- Gibson, J. L. (2000). *Organizations Behavior*. 7th ed. Boston: Irwin.
- Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd ed. New York: Teacher College Press.
- . (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw-Hill Book.
- Guilford, J.P. (1975). *Psychometric Methods*. New York: McGraw-Hill Book Co.,Inc. Harper and Row.
- Hornby,AS. (2001). *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. 6th ed. Oxford: Oxford University Press.
- Ike-tomatte. (2014). albertpotjes.wordpress.com. Retrieved January 13,2015, from <https://albertpotjes.wordpress.com/tag/%E0%B9%84%E0%B8%AD%E0%B9%89%E0%B9%80%E0%B8%A7%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B9%80%E0%B8%A7%E0%B9%88%E0%B8%A2/>
- Insko, Chester A. (1967). *Theories of Attitude Change*. Englewood Cliffs, N.j.: Prentice- Hill.
- Kaplan, Louis. (1965). *Foundations of Human Behavior*. New York: Harper & Row, Publishers, Inc.

Katz, Daniel. (1960). "The functional Approach to the Study of Attitude," *Public Opinion Quarterly*. Summer.

Morris, Charles G. (1990). *Psychology*. 7th ed. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Newman, Philip R.; & Newman M. (1983). *Principle Psychology*. Illinois: The Dorsey Press.

Newstrom, J.W. ; & Davis, K. (2002). *Organizational behavior: Human behavior at work*. New York: McGraw-Hill.

Rokeach, Milton. (1970). *Beliefs, Attitudes and Values*. San Francisco: Jossey-Bass, Inc.

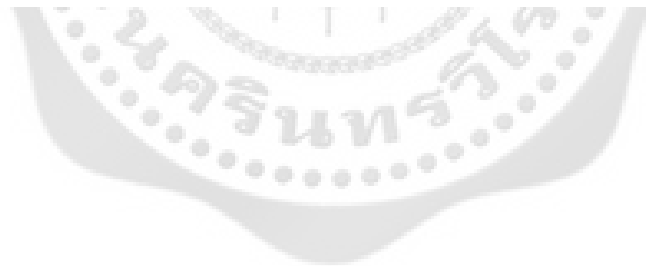
Rosenberg, Milton J; & Carl Hovland. (1965). "Inconsistency Arousal and Education in Attitude Change," In *Current Studies in Social Psychology*. New York: Holt Rinehart and Winston.

Schermerhorn, J. R. (2000). *Management*. (7th ed). New York: John Wiley & Sons.

The English Language Institute of America. (1977). *The Lexicon Webster Dictionary*. (Encyclopedia Edition).

Thurstone, L.L. (1959). "The Measurement of Social Attitudes," *Journal of Abnormal and Social Psychology*. Reprinted in Thurstone.

Triandis, Harry C. (1971). *Attitude and Attitude Change*. P 2-3, New York: John Wiley and Son.

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. รองศาสตราจารย์ ดร. สวัสดิ์ ทิมวัฒนบรรเทิง	คณะศิลปกรรมศาสตร์
สาขาวิชาทัศนศิลป์ : จินตทัศน์
2. ดร. พิศรวิส ภูทอง	คณะศิลปกรรมศาสตร์
สาขาวิชาทัศนศิลป์ : จินตทัศน์

ภาคผนวก ข
แบบประเมินความคิดเห็นของผู้ชมงานศิลปะ

แบบสอบถาม

การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะเชิงแนวคิด : กรณีศึกษา เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตรงตามความเป็นจริง

1. เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

2. อายุ.....ปี

3. สถานภาพสมรส

1. ☐ โสด 2. ☐ สมรส 3. ☐ หม้าย / หย่า / แยกกันอยู่

4. ระดับการศึกษาสูงสุด

1. ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี
2. ☐ ปริญญาตรี
3. ☐ สูงกว่าปริญญาตรี

5. แหล่งที่พักอาศัยปัจจุบัน

1. ☐ บ้านส่วนตัว
2. ☐ บ้านเช่า/อาคาร/หอพัก/คอนโด

6. เรื่องปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน “ท่านคิดว่าอะไรคือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน”

1. ☐ ประชากรแออัด 2. ☐ มลพิษ/มลภาวะ 3. ☐ การจราจร
4. ☐ การศึกษา 5. ☐ การเมือง/สังคม 6. ☐ อื่น ๆ

ส่วนที่ 2.1 ข้อมูลความพึงพอใจในผลงานศิลปะ “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน”

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงตามความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ความพึงพอใจในผลงานศิลปะ	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
ด้านความเข้าใจในเนื้อหา					
1. รู้ลึกถึงการสะท้อนชีวิตในสังคมเมือง					
2. รู้ลึกถึงความแออัด รุนววย และสภาพปัญหาชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบัน					
ด้านการใช้เทคนิคในผลงาน					
3. วัสดุที่นำมาสร้างผลงานทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคมเมือง					
4. การติดตั้งผลงานทำให้รู้สึกร่วมกับสิ่งที่นำเสนอและสื่อสารได้เข้าใจง่ายขึ้น					
ด้านความรู้สึกรู้สึกและความคิดต่อผลงาน					
5. ผลงานสามารถตั้งคำถามสร้างข้อคิดกับผู้ชมผลงาน					
6. ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมและความรู้สึกต่อเนื้อหาผ่านการชมผลงาน					

ส่วนที่ 3.1 ทศนคติที่มีต่อผลงานศิลปะ “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน”

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึก / ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ทัศนคติที่มีต่อผลงานศิลปะ	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
องค์ประกอบทางทัศนศิลป์					
7. รูปแบบการนำเสนอผลงานผ่านการจัดวางมีความเหมาะสม					
8. การจัดแสงและพื้นที่ในการติดตั้งผลงานมีความเหมาะสม					
หลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน					
9. การเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมกับเรื่องราวเนื้อหา					
10. การประกอบผลงานมีสัดส่วนขนาดที่เหมาะสม					

ความหมายของผลงาน					
11.ผลงานทำให้รู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งกับสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองปัจจุบัน					
12.ผลงานทำให้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสภาวะปัญหาในสังคมเมืองปัจจุบัน					
13.ผู้ชมเกิดคำถามและความคิดหลังจากได้ชมผลงาน					

ส่วนที่ 4.1 ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ

ผลงาน “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน”

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึก / ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่ จัดแสดงในนิทรรศการ	ระดับความพอใจ				
	5	4	3	2	1
14. ผลงาน “ภาพสะท้อนภายนอกสู่ภายใน”					

ส่วนที่ 2.2 ข้อมูลความพึงพอใจในผลงานศิลปะ “เงาของความจริง”

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงตามความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ความพึงพอใจในผลงานศิลปะ	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
ด้านความเข้าใจในเนื้อหา					
1. รู้สึกถึงการสะท้อนชีวิตในสังคมเมือง					
2. รู้สึกถึงความแออัด รุนแรง และสภาพปัญหาชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบัน					
ด้านการใช้เทคนิคในผลงาน					
3. วัสดุที่นำมาสร้างผลงานทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคมเมือง					
4. การติดตั้งผลงานทำให้รู้สึกร่วมกับสิ่งที่นำเสนอและสื่อสารได้เข้าใจง่ายขึ้น					
ด้านความรู้สึกรู้สึกและความคิดต่อผลงาน					
5. ผลงานสามารถตั้งคำถามสร้างข้อคิดกับผู้ชมผลงาน					
6. ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมและความรู้สึกต่อเนื้อหาผ่านการชมผลงาน					

ส่วนที่ 3.2 ทศนคติที่มีต่อผลงานศิลปะ “เงาของความจริง”

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึก / ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ทัศนคติที่มีต่อผลงานศิลปะ	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
องค์ประกอบทางทัศนศิลป์					
7. รูปแบบการนำเสนอผลงานผ่านการจัดวางมีความเหมาะสม					
8. การจัดแสงและพื้นที่ในการติดตั้งผลงานมีความเหมาะสม					
หลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน					
9. การเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมกับเรื่องราวเนื้อหา					
10. การประกอบผลงานมีสัดส่วนขนาดที่เหมาะสม					

ความหมายของผลงาน					
11.ผลงานทำให้รู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งกับสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองปัจจุบัน					
12.ผลงานทำให้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสภาวะปัญหาในสังคมเมืองปัจจุบัน					
13.ผู้ชมเกิดคำถามและความคิดหลังจากได้ชมผลงาน					

ส่วนที่ 4.2 ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ

ผลงาน “เงาของความจริง”

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึก / ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่ จัดแสดงในนิทรรศการ	ระดับความพอใจ				
	5	4	3	2	1
14. ผลงาน “เงาของความจริง”					

ส่วนที่ 2.3 ข้อมูลความพึงพอใจในผลงานศิลปะ “เส้นสีดำ”

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงตามความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ความพึงพอใจในผลงานศิลปะ	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
ด้านความเข้าใจในเนื้อหา					
1. รู้สึกถึงการสะท้อนชีวิตในสังคมเมือง					
2. รู้สึกถึงความแออัดวุ่นวายและสภาพปัญหาชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบัน					
ด้านการใช้เทคนิคในผลงาน					
3. วัสดุที่นำมาสร้างผลงานทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคมเมือง					
4. การติดตั้งผลงานทำให้รู้สึกร่วมกับสิ่งที่นำเสนอและสื่อสารได้เข้าใจง่ายขึ้น					
ด้านความรู้สึกรู้สึกและความคิดต่อผลงาน					
5. ผลงานสามารถตั้งคำถามสร้างข้อคิดกับผู้ชมผลงาน					
6. ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมและความรู้สึกต่อเนื้อหาผ่านการชมผลงาน					

ส่วนที่ 3.3 ทศนคติที่มีต่อผลงานศิลปะ “เส้นสีดำ”

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึก / ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ทัศนคติที่มีต่อผลงานศิลปะ	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
องค์ประกอบทางทัศนศิลป์					
7. รูปแบบการนำเสนอผลงานผ่านการจัดวางมีความเหมาะสม					
8. การจัดแสงและพื้นที่ในการติดตั้งผลงานมีความเหมาะสม					
หลักเกณฑ์การออกแบบผลงาน					
9. การเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมกับเรื่องราวเนื้อหา					
10. การประกอบผลงานมีสัดส่วนขนาดที่เหมาะสม					

ความหมายของผลงาน					
11. ผลงานทำให้รู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งกับสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองปัจจุบัน					
12. ผลงานทำให้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสภาวะปัญหาในสังคมเมืองปัจจุบัน					
13. ผู้ชมเกิดคำถามและความคิดหลังจากได้ชมผลงาน					

ส่วนที่ 4.3 ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่จัดแสดงในนิทรรศการ

ผลงาน “เส้นสีดำ”

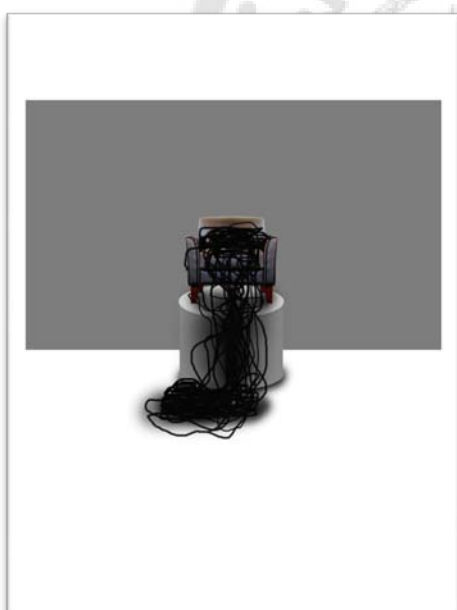
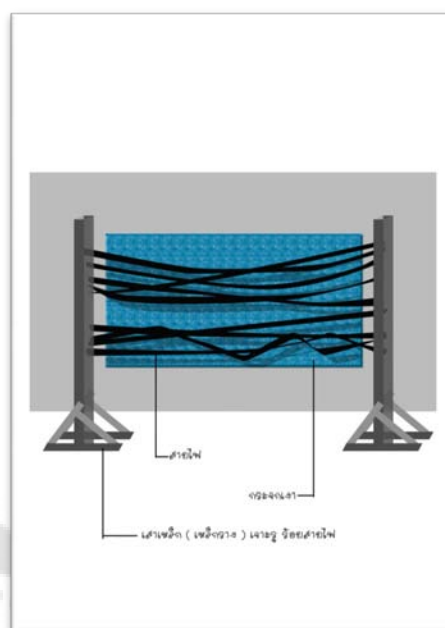
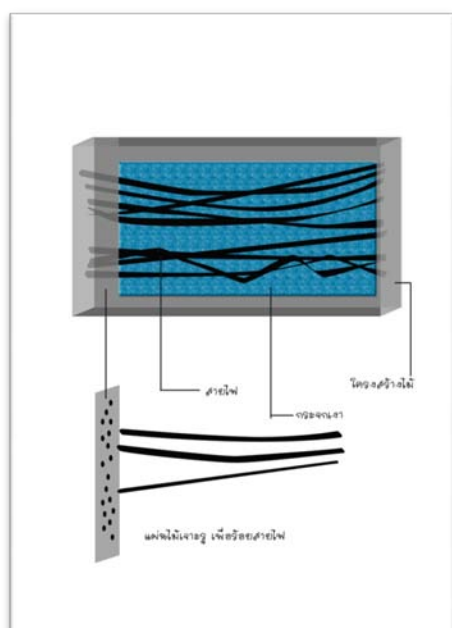
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึก / ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

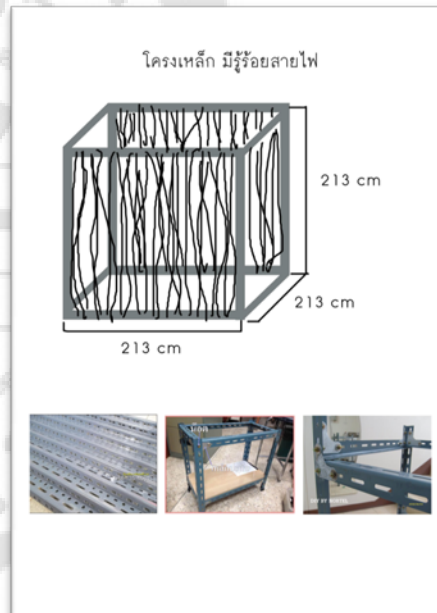
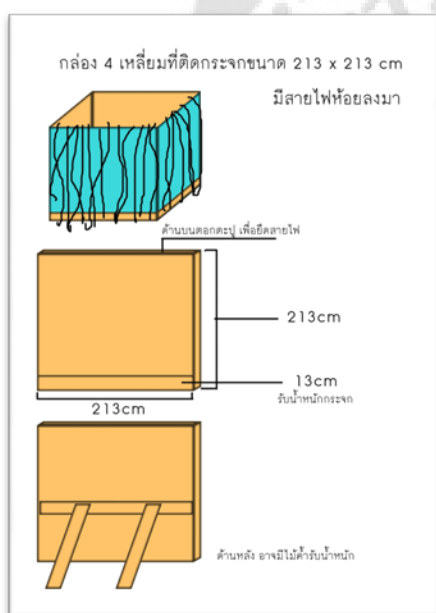
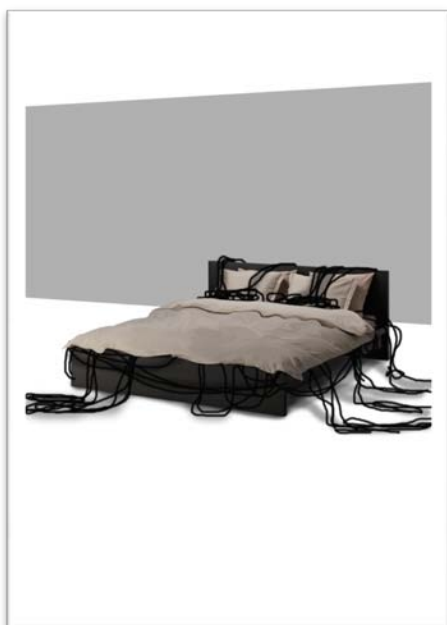
ความพึงพอใจในตัวผลงานศิลปะที่ จัดแสดงในนิทรรศการ	ระดับความพอใจ				
	5	4	3	2	1
14. ผลงาน “เส้นสีดำ”					

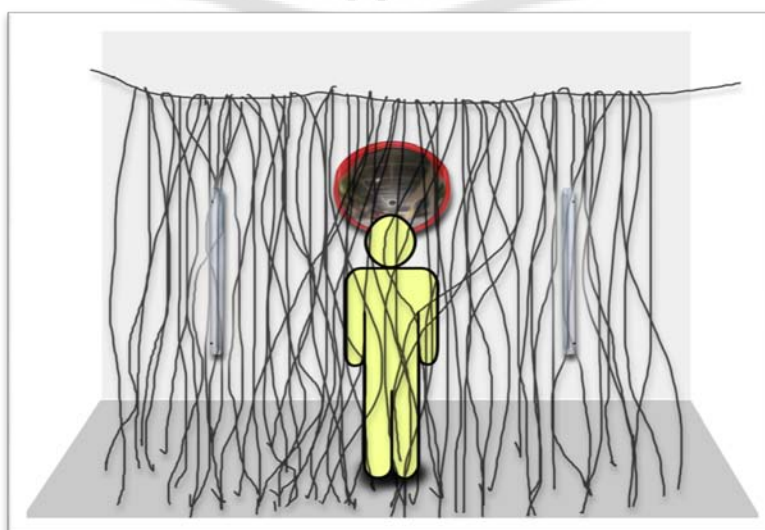
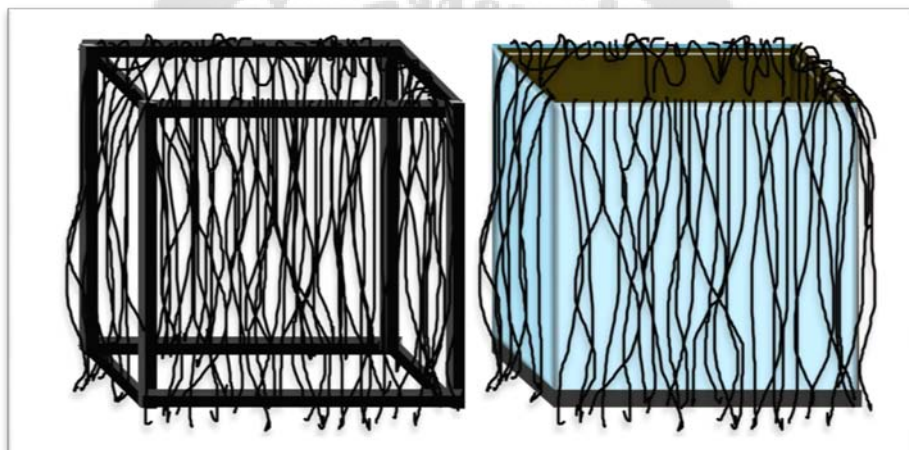
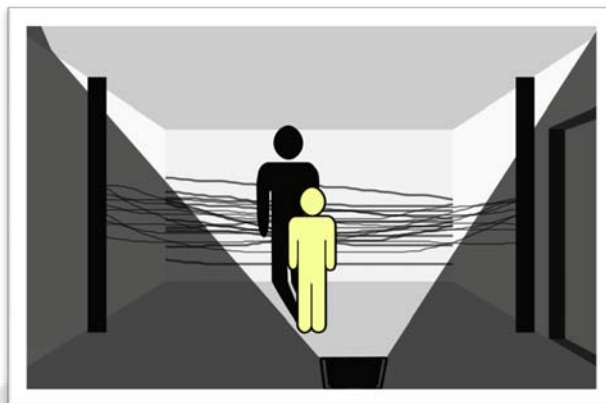
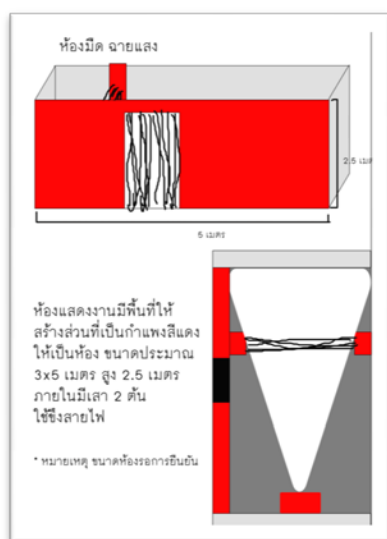

ภาคผนวก ค

ภาพร่างผลงานศิลปะเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

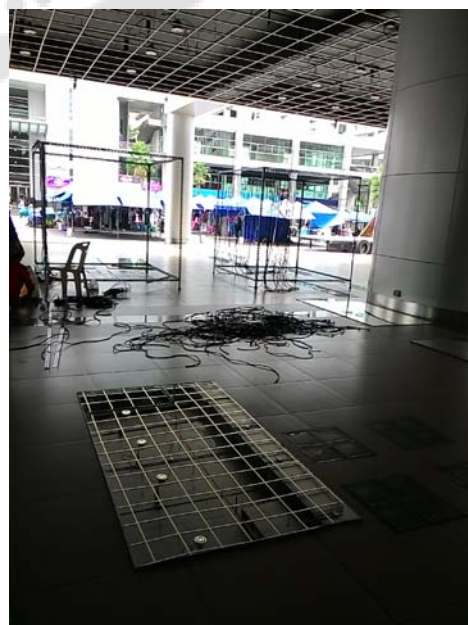

ภาคผนวก ง

ภาพกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ

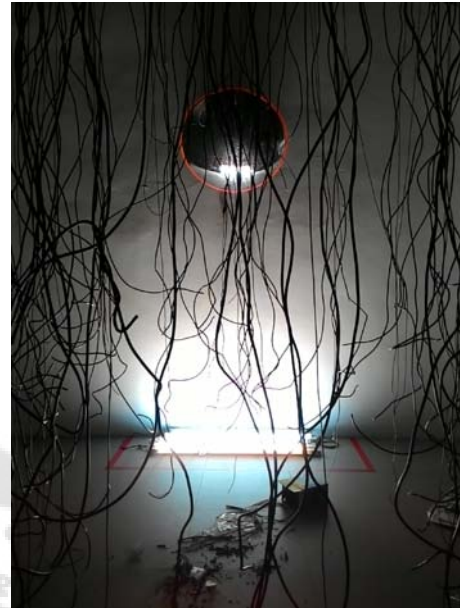

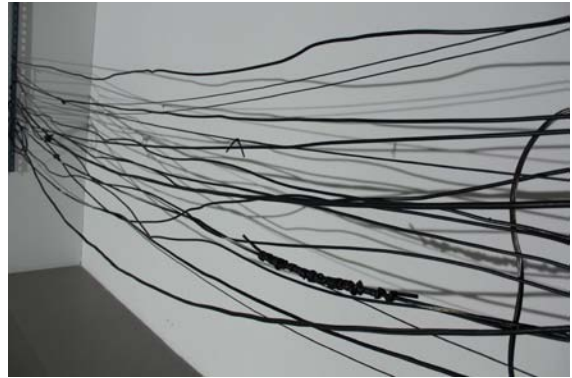

ภาคผนวก จ
ภาพผลงาน และ บรรยายภาศในนิตรรศการ
แหกตา ART THESIS
ณ หอศิลป์ G23 มหาวิทยาลัยศรินครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
ระหว่งวันที่ 22 – 27 กันยายน 2558

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายณัฐวุฒิ แสงอ่อน
วันเดือนปีเกิด	19 เมษายน 2524
สถานที่เกิด	จังหวัดราชบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	66/6 หมู่ 1 ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี 70150
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2540	มัธยมศึกษา จาก โรงเรียน ครูราษฎร์รังสฤษดิ์
พ.ศ. 2543	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปวช. จาก วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี
พ.ศ. 2547	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปวส. จาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตเพาะช่าง
พ.ศ. 2549	ศิลปบัณฑิต (ศป.บ.) ศิลปะภาพพิมพ์ จาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
พ.ศ. 2558	ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (ศป.ม.) ทัศนศิลป์ : จินตทัศน์ จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร